Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

ДҮХЭРИГ №33 (591)

БУРЯАД ҮНЭН

БҮГЭДЭ АРАДАЙ СОНИН

1921 оной декабриин 21-һээ гарана

2008 оной августын 28 Четверг

№ 99 (21642)

Намарай эхин сагаан бишэн һарын 27 гарагай 5

Манай сонин Россин хэблэлэй алтан жасада оруулагданхай

Августын 31 - Байгалай үдэр

Буряад Республикын Президент - Правительствын Түрүүлэгшэ Вячеслав НАГОВИЦЫН: «БАЙГАЛАЙ оёорынь арюун тунгалаг»

Буряадай Президент Вячеслав Наговицын «Мир-1» гэһэн оньһон түхеэрэлгээр эрдэмэй тусхай экспедициин бүридэлдэ оролсожо, июлиин 29-дэ Байгалай оёорые шэнжэлхэ хэрэгтэ хабаадалсаба. Тиихэдээ Байгал далаймнай оёорынь арюун тунгалаг гэжэ хараһан байна.

Экспедицин гэшүүд энэ нуурай оёор бог шоройдо дарууланхай гэжэ хүн зоной дунда тараһан мэдээсэл буруу байба гэжэ элирхэйлбэ.

Вячеслав Наговицын болон «Мир» гэһэн оньһон түхеэрэлгэнүүдэй экипажуудай табан гэшүүд, мүн тэдэнээр суг ябалсаһан экспедициин хүтэлбэрилэгшэ, Гүрэнэй Дүүмын депутат Артур Чилингаров журналистнуудай хажууда далайн оёорһоо абаһан уһа уужа үзөөд, уһанайнь арюун сэбэр байһые гэршэлбэ.

Байгалай байгаали хэрэглэлгын институдай директор Арнольд Тулохонов энэ экспедицидэ хабаадалсаһан байна. Байгалай оёорые шэнжэлхын тула уһа амһарталжа эндэ тэндэһээ абаһан байнабди гэжэ тэрэ хэлээ. «Мир-1» гэһэн оньһон түхеэрэлгээр июлиин 29-дэ эрдэмтэд Байгал далайн оёорто 1680 метр гүнзэгыдэ хүрэһэн байна. Ойхон олтирогһоо холо бэшэхэнэ, нютагай сагаар 14 сагта Байгал далайн эрьеһээ зүүн тээшэ 10 модоной зайда, Ижимей болон Хара Хушуун гэһэн хада хабсагайн хоорондо далайн уһан эгээл гүнзэгы гэжэ тоологдодог газарһаа шэнжэлгэ эхилээ.

Август, сентябрь һарануудта «Мир-1» болон «Мир-2» гэһэн оньһон түхеэрэлгэнүүд Байгал далайн элдэб газарһаа 60 дахин доошоо буулгагдаха байна. Үбэлэй эхилхэдэ экспедициин гэшүүд энэ хүдэлмэрээ тогтоожо, хойто жэлынь дахинаа эхилхэ ёһотой. 2009 ондо дээрэ нэрлэгдэһэн оньһон түхеэрэлгэнүүд 100 дахин доошоо буулгагдажа, шэнжэлгэ хэгдэхэ ёһотой.

Rolit/ ru.

Эрдэм мэдэсын үдэрөөр!

А.БАТОМУНКУЕВАЙ фотоалаж

Хүндэтэ нютагаархид!

Буряад Республикын Арадай Хуралай болон өөрынгөө зүгһөө Та бүгэдэниие Эрдэмэй үдэрөөр хани халуунаар амаршалнаб!

Хүн гээшэ ажаһуухадаа, эрдэм шудалжа, эрдэм мэдэсэеэ ходо дээшэлүүлжэ ябаха ёһотой. Энээнэй ашаар ниигэм олоной байдал һайжарха, экономическа ургалта туйлагдаха, дэлгүүрэй байдалшье ашаттай болохо байна.

Мүнөө үедэ эрдэм һуралсалые шэнэ шатада хүргэхэ Үндэһэн проект бэелүүлэгдэжэ байнхай. Энээндэ манай Буряад орон эдэбхитэйгээр хабаадана.

2007-2008 онуудай туршада манай республикада 557 юрэнхы эрдэмэй гуламтануудхүдэлнэ, тэндэ 120812 һурагшад һурана. Эрдэм һуралсалай һалбарида республикын хамтадхагдаһан бюджедһээ 2008 ондо 7506 миллион түхэриг һомологдоо.

Эрдэмэй удэр - үнэхөөрөөл бүгэдэ арадай һайндэр болоно. Хүн бүхэмнай һургуулиин богоһо алхажа хэзээб даа орохон байна гээшэ. Имагтал һургуули манда эрдэм мэдэсэ олгоо, үргэн ехэ ажабайдалда харгы зам нээжэ үгөө. Хүн бүхэнэймнай һанаан сэдьхэлдэ дуратай багшамнай үлэнхэй, багшанартаа доро дохинобди.

Багшын ажалай ветерануудта онсо баяр баясхалан хүргэхэ, энэ үдэрөөр амаршалха байнабди. Республикымнай багшанарай алдарта ёһо заншалнуудые залуу багшанар зохёохыгоор хүдэлжэ үргэлжэлүүлэг лэ. Һуралсалай шэнэ жэлэй түрүүшын үдэр бүхы һурагшадта, оюутадта, багшанарта, түрэлхидтэ элүүр энхые, зол жаргал, энхэ амгалан байдал, эхилһэн бүхы хэрэгүүдтэтнай амжалтануудые хүсэнэб!

Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшын орлогшо А.С. КОРЕНЕВ.

ХҮНДЭТЭ НҮХЭД!
БУРЯАД НЮТАГ ОРОНОЙХИД!
Түрэл «Буряад үнэнөө»
Түргэн бушуу захиит даа!

Арадайнгаа нэрые үргэжэ
ябаһан ганса сониноо
Абажа уншаха манай уялга,
Сэдьхэлэймнай аялга,
Сэбэр бодолоймнай тулга,

Хэрэг үйлымнай дүхэриг —
Хэрэм мэтэ бүхэриг!

А.Л.АНГАРХАЕВ,
Генеральна директор - ахамад редактор.

УВАЖАЕМЫЕ ЧИТАТЕЛИ!

Продолжается подписка на II полугодие 2008 г. Подписные цены на газету «Буряад үнэн»:

1. «Буряад үнэн» (50901), включая «Дүхэриг» и «Бизнес-Олзо»:

а) с получением на домашний адрес - 284 р. 20 коп.

б) с получением в редакции -67 р. 00 коп.

в) с доставкой в организацию -67 р. 00 коп.

2. «Буряад үнэн» - «Дүхэриг» (73877)

а) с получением на домашний адрес -146р.88 коп.

б) с получением в редакции - 67 р. 00 коп.

в) с доставкой в организацию - 67 р. 00 коп.

3. «Бизнес-Олзо» (31111)

а) с получением на домашний адрес - 73 р.28 коп.

б) с получением в редакции - 40 р. 00 коп.

в) с доставкой в организацию - 54 р. 00 коп.

Сообщаем нашим читателям, проживающим в Забайкальской и Иркутской областях, что подписка на газету «Буряад унэн» - «Дүхэриг» принимается во всех почтовых отделениях на территории этих областей.

Оставайтесь с нами до конца 2008 года. Обращаться в Издательский Дом «Буряад үнэн», ул. Каландаришвили,23, каб. 16 (отдел подписки). Наш телефон: 21-50-52.

АМГАЛАН БАЙДАЛАЙ БИСАЛГАЛ

Байгша ондо дэлхэйн элдэб оронуудта хүсэ хэрэглэхэ, дээрмэдэхэ ушарнуудай һүжэржэ байһаниие бултa ажагланабди. Энэ байдалые үнгэрэгшэ хабар Түбэдтэ, бүри һаяар Урда Осетидэ болоһон үйлэ хэрэгүүд гэршэлнэ. Мүн Ирак, Афганистан, Палестинэдэ байдал шахардуу байһаар.

Тиимэһээ Үндэр түрэлтэ Далай лама хаа хаанагүй амгалан байдал тогтоохын, хүсэ хэрэглэнгүй, эбэй ёһоор хоорондоо харилсажа, арадуудай ажаһуухын түлөө бисалгал уншалга, 12 часай туршада масаг барилга (эдеэлэнгүй байлга) **2008 оной августын 30-да үглөөнэй 9 сагһаа үдэшын 9 болотор** бүхэдэлхэйн хэмжээгээр үүсхэхэ уряатайгаар бүхы оронуудай Бурхан шажантанда, һүзэгшэдтэ хандаһан байна.

«Ногоон Дара Эхэ» бүлгэмэй гэшүүд августын 30-да амгалан байдалай бисалгал, масаг барилга Улан-Үдэдэ эмхидхэхэнь. Энэ удэр **үглөөнэй 9-һөө 10 болотор «Арбат» талмай дээрэ** (түбэй аптекэ шадар) геше Джампа Тинлэй багша хотын һүзэгшэдтэй хамта бисалгал, масагай эхи табиха. Удаань бисалгал, масаг 102-дохи кварталда «Ногоон Дара Эхын» дуган соо үдэшын 9 болотор үргэлжэлхэ. Буряад ороной ондоошье һуурин тосхонуудаар ажаһуугшад энэ удэр доро дороо гу, али хамта сутлараад, бүхэдэлхэйн эб найрамдалай, амгаланай түлөө маани мэгзэм уншабал, масаг барибал, ехэ буян хуряаха.

ДАНЗАН ДОНДУБ.

Республикын Правительствада

ХҮН ЗОНОЙ БАЙДАЛ hАЙЖАРУУЛХА

Буряадай Правительствын зүблөөндэ Хориин аймагай социально-экономическа байдалда сэгнэлтэ үгтөө, энэ муниципальна байгуулгын 2017 он хүрэтэр хүгжэхэ гол зорилгонууд тодорхойлон хараалагдаhан байна.

Энэ зүблөөндэ тэмдэглэгдэhэнэй ёhоор, тус аймагта 2005-2007 онуудта промышленна үйлэдбэри 2,4 дахин, хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгэ 14,2 процентээр дээшэлээ. Хүн зоной бодото олзо оршын хэмжээн баhал дээшэлhэн байна. Тиихэдэ ажалгүйшүүл 2007 ондо 14,2 процентдэ хүрэhэн байна.

Хориин аймагай захиргаан 2008-2010 онуудай болон 2017 он хүрэтэрхи социально-экономическа хүгжэлтын программа зохёон хараалаа. Тэрэнэй ёhоор 2017 он хүрэтэр энэ аймагта ажалгүйшүүлэй тоо 6,5 процентдэ хүргэгдэхэ, промышленна үйлэдбэри 5 дахин дээшэлүүлэгдэхэ ёhотой. Гадна рознично худалдаа наймаанай эрьесэ 4,3 дахин, хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгэ - 3,3 дахин дээшэлхэhээ гадна. Ажалай hарын дунда зэргын салин 30 мянган түхэригтэ хүргэгдэхэ болоно.

ХЭЖЭНГЫН АЙМАГАЙ ХҮГЖЭЛТЫН ТҮСЭБҮҮД

Правительствын зүблөөндэ энэ аймагай холын хараатай комплексно программа баhал зүбшэн хэлсэгдээ.

Хэжэнгдэ 2005 онhоо эхилжэ, 2007 он хүрэтэр промышленна продукци үйлэдбэрилгэ 2,4 дахин дээшэлээ гэхэ гү, али 20 миллион гаран түхэригэй үлүү продукци үйлэдбэрилэгдэhэн байна. Хүдөө ажахыгаар 102 миллион гаран түхэригэй продукци үйлэдбэрилэгдөө. Рознично худалдаа наймаанай эрьесэ 126 миллион түхэригтэ хүрөө. Хүн зондо түлөөhэтэй хангалганууд шье 2 дахин ехээр үзүүлэгдэг болонхой. Энэ аймагта налог тохолгые дээшэлүүлжэ, инвестициннүүдые ехээр шэгнүүлжэ, хамтадхагдаhан бюджедэй олзо оршонуудые дээшэлүүлхэ хараатай. Ажалай hарын дунда зэргын салингые республикын дунда зэргын хэмжээндэ хүргэхэ, ажаhуугшадые олзын хэрэг эрхилэгые хүгжөөлгэдэ олоор хабаадуулха зорилго табигдана. Тиихэдэ хүн зониие хаягламал гуримаар социальна талаар дэмжэхэ хэрэг hайжаруулагдаха юм. Элүүрые хамгаалгын албанай, эрдэм hуралсалай hалбариин, соёлой болон гэр-байрын коммунальна ажахын предприятинуудые, эмхи зургаануудые үшөө hайнаар хүдэлгэхэ зорилгонууд шиидхэгдэхэ байна. 2010 он болотор промышленна үйлэдбэриин ургалта туйлаха, хүдөө ажахын продукци ехээр үйлэдбэрилхэ, түлөөhэтэй хангалганууд 2 дахин ехээр үзүүлхэ зорилгонууд табигдаа. Тиихэдэ хүн зоной ажалгүйдэлгые 5 процентээр доошолуулхаар түсэблэгдөө.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албанай материалнуудаар Эльвира ДАМБАЕВА хэблэлдэ бэлдэбэ.

БУРЯАД ОРОНТОЙ ТАНИЛСАБА

Япон гүрэнэй олзын хэрэг эрхилэгшэд, правительствын түлөөлэгшэд Буряад орон ерэhэн байна. Энэ делегациин бүридэлдэ 13 хүн ерээ. Буряад орон ерэхэ гэжэ энэ делегациин гэшүүд 2 шахуу hара бэлдэhэн байна. Байгал далай шадар аяншалгые хүгжөөхэ арга боломжонуудтай танилсаха зорилготойгоор тэдэ ерэhэн байна.

Буряад орондо аяншалга хүгжөөхэ талаар ябуулагдажа байhан ажал хүдэлмэритэй холын айлшадые Аяншалгын талаар республиканска агентствын хүтэлбэрилэгшэ Л.Максанова танилсуулаа. Гадна «Зүүн зүгэй сахариг», «Байгал - Хүбсэгэл» гэhэн хүршэ оронуудтай хамтаржа, аяншалгын маршрууудые нээхэ арга боломжонууд тухай тэрэ хөөрэжэ үгэhэн байна. Япон гүрэнэй аяншалгын хэрэг эмхидхэгшэдые Буряад ороноор ябуулжа, гоё hайхан байгаалиин булангуудтай, Байгал далайн баялигуудтай танилсуулхаар бэлэн байhанаа Л. Максанова айлшадта мэдүүлээ. Буряад орондо болон Байгал далай шадар аяншалга тухай буклет япон хэлэн дээрэ хэблэгдэhэн байна, тэрэниие айлшад hонирхожо хараhан байна. 2008 ондо 5 хэлэн дээрэ Буряад орон тухай шэнэ сайт нээгдэхэ, тиихэдэ хари гүрэнүүдэй хэблэлнүүдтэ энээн тухай реклама хэблүүлхээр түсэблэгдэнхэй.

Япон айлшад Алас-Дурна зүгэй болон Сибириин регионуудтай харилсаа холбоогоо үргэдхэхэ хэрэгээр ехэтэ hонирхоно. 2007 ондо Росси гүрэн руу 83621 япон эрхэтэн ерэhэн байна. Тэрэ тоодо 45 мянга гараниинь аяншалаад ябаа. 2003 онhоо 2007 он хүрэтэр Буряад орондо 848 япон арадай түлөөлэгшэд ерэжэ, Байгал далай дээрэ амарhан, республикымнай үзэсхэлэн hайхан газарнуудаар ябажа хараhан юм. Манай иишэ энэ удаа ерэхэдээ, аяншалгын талаар харилсаа холбоо хүгжөөхэ тухай тодорхой дурадхалнуудые оруулаа. Манай талаhаашье Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо А.Е. Чепик эдэ дурадхалнуудые дэмжээ.

Айлшадай hанамжа дурадхалнууд дээрэ тобшо тэдыгээр тогтоходо, иимэ байна. Япон арадай түлөөлэгшэд гол түлэб Гавайн олтирогуудта ошожо амарха дуратай гэжэ айлшад мэдүүлээ. Гол түлэб наhажаал зон тиишэ зоржо амардаг юм ха. Тэдэ харгын, эдеэ хоолой, хангалганууудай, байра байдалай шанарта ехэ эрилтэнүүдые табидаг. Тиигээд богони болзорто аяншалжа ошоhон орон нютагай үзэсхэлэн hайхан булангуудтай танилсажа үрдихэ хүсэлэнтэй байдаг. Тиихэдэ Улаан-Үдэдэ англи хэлэн дээрэ бэшэгдэhэн заабаринууд Улаан-Үдэдэ үгы байна гэжэ айлшад хэлээ. Хэрбээ иимэ хэрэг бүтээбэл, япон арадай түлөөлэгшэдhөө гадна бусадшье аяншалагшадта ехэ зохид болохо hэн гэжэ айлшад тоолоно. Болбосон түхэлтэй байдалтай амаралтын газарта япон арад дуратай гэжэ холын айлшад хэлэhэн байна.

Япон айлшад Ивалгын дасан, Буряадай түүхын болон этнографическа музейнүүдтэ хүрэhэн, буряад, эвенк болон хасаг уран hайханай коллективүүдэй хабаадалгатайгаар аман зохёолой программа тэдээндэ харуулагдаhан байна. Эдэ бүгдэнhөө гадна япон айлшад Тарбагатайн аймагта ажаhуудаг, хуушан заншалаа баримталдаг шэмээшэгүүдэй hуудал байдалтай танилсаа.

Людмила ОЧИРОВА.
С. ДОНДОКОВАГАЙ фото.

ЯПОН ХҮРЭХЭНЬ

«Байгалай амазонкануд» гэhэн эхэнэрнүүдэй автоклубай түлөөлэгшэд Россин Федерациин Правительствада үнгэргэгдэhэн брифингдэ холын аян замда гарахаhаа урид хабаадаhан байна.

«Россин Гадаадын хэрэгүүдэй министерство болон бусад элшэн сайдай албанууд, элшэнэй зургаануд манай хэмжээ ябуулгые дэмжээ, - гэжэ клубай президент Светлана Будашкаева хэлэнэ. - Уласхоорондын хэмжээндэ түрүүшынхеэ эхэнэрнүүд автомобиляар Росси болон Япон гүрэнүүдээр аянда ябажа ерэхэнь. Энэ аян замаймнай харгынь орёошог байха, автомобиль жолоодоhон эхэнэрнүүд Амурай областёор, Хабаровска болон Приморско хизаарнуудаар, Забайкалиин хизаараар ябаха, регионуудай захиргаануудай түлөөлэгшэдтэй, олониитэ зонтой уулзаха. Гадна Хабаровск болон Владивосток хотонуудай япон гүрэнэй түбэй директортэй уулзаха байна. Росси болон Япон гүрэнүүдэй дэбисхэр дээгүүр аянда ябахынгаа забhарта эдэ эхэнэрнүүд элдэб арадуудай аман зохёолнуудые, тусхайлбал, үлгын дуунуудые бэшэжэ абаха, «элдэб гүрэнүүдэй хүүгэдые хүмүүжүүлгын алтан дүримүүд» гэhэн номдо орохо материалнуудые суглуулха түсэбтэй.

Япон гүрэн хүрэжэ ошоходоо, автоклубай гэшүүд Осака, Ниигата гэhэн префектурануудай захиргаануудай түлөөлэгшэдтэй уулзаха юм. Энээнhээ гадна олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй, олониитын түлөөлэгшэдтэй уулзалгануудые үнгэргэхэ, «Тойота» гэhэн автоконцерндэ хүрэхэ байна. Эдэ бүгдэнhөө гадна Хиросима, Нагоя, Ямагата, ороной ниислэл хото Токио хүрэхэ юм. Япон гүрэндэ байдаг Россин Федерациин генеральна элшэн сайдай албанда тэдэнэр орохо байна. Энэ аянда Светлана Будашкаева, Дина Пурбуева, Владимир Бальжанов, Марина Жалсанова, Мария Бальжанова гэгшэд ябаха юм. Япон гүрэнөөр ябаха үедөө эдэ эхэнэрнүүд Росси, Буряад ороной байдалтай танилсуулха хэмжээ ябуулганууды үнгэргэхэ, автоклубайнгаа ажал ябуулга тухай хөөрэжэ үгэхэ түсэбтэй. Хүүгэдэй конкурсын уласхоорондын фестиваль үнгэргэгдэжэ, зурагуудай альбом бүтээн гаргахын тула үхибүүдэй зурагуудые тэдэ суглуулха hанаатай.

Хиросима хотодо атомна бомбодолгоhоо хохидогшодой дурасхаал мүнхэлhэн хүшөөдэ сэсэгүүдэй гүрлөө тэдэ табиха.

Акционернэ «Байкалфарм» бүлгэм, «Шрея-Корпорейшн» гэhэн фирмэ болон бусад автомобиляар аянда ябажа, Япон гүрэн хүрэхэ эдэ эхэнэрнүүдэй үүсхэлые халуунаар дэмжэhэн байна.

Даржана ЦЕЛОВАЛЬНИКОВА,
манай корр.

С. ДОНДОКОВАГАЙ ЗУРАГ ДЭЭРЭ: аянша эхэнэрнүүд.

БУРЯАД БАСАГАД ГОЁХОНУУД ДАА...

Августын 29-дэ буряад драмын театр соо «Краса Бурятии» гэhэн гоёлтын конкурс үнгэрхэ. Мүнөө жэл тус конкурс арбан жэлэйнгээ ой тэмдэглэхэ.

Эдэ жэлнүүд соо эндэ шалгарhан олон буряад басагад Россин хэмжээндэ болодог гоёлтын конкурснуудта хабаадаhан байна. Алёна Албашеева «Краса России» гэhэн конкурсын табан эгээл гоё басагадай тоодо ороо. Алёна мүнөө Зүүн Сибириин гүрэнэй технологическа университедэй оюутан. Тиихэдэ 6-дахи лицейдэ hуража байhан Юлия Олзобоева «Краса Бурятии-2000» гэhэн нэрэ зэргэдэ хүртэhэн байна. Тэрэнэй hүүлээр «Краса России» гэhэн конкурсдо хабаадаа. Үнгэрhэн жэлдэ Галина Болдогуева баhал Россин эгээл гоё басагадай тоодо орожо, Тайваньда болоhон «Мисс Глобал сити» гэhэн уласхоорондын конкурсдо хабаадалсаhан байна. Эндэ буряад арадайнгаа хатар харуулжа, «Мисс талант» гэжэ алдаршаа. Улаан-Үдын 3-дахи лингвистическэ гимнази дүүргэгшэ Александра Жаргалова мүнөө жэл Петрозаводск хотодо болоhон конкурсдо «Юная краса России» гэhэн номинацида гурбадахи hуури эзэлээ. Александрын эжы мэдээжэ модельер Мила Шарапова басагандаа гоёхон плати оёжо, эдэнэр платинуудай мүрысөөндэ нэгэдэхи hуури эзэлhэн байна.

Галина Болдогуева, Юлия Зотова, Тамара Васильева, Елена Цыбенова, Евгения Улзытуева гэгшэд 2007 оной конкурсын табан илагшад болоhон. Мүнөө болохо конкурсдо Буряад Республикын эгээл гоё басагадые харахаяа «Фабрика звезд» гэhэн телепроектын финалист Прохор Шаляпин ерэхэ. Үшөө тиихэдэ «Краса России» гэhэн конкурсын директор Татьяна Андреева уригданхай.

Эржена БАТОРОВА.

СОВЕДҮҮДЭЙ ТАЛМАЙ ДЭЭРЭ - БРЭКДАНС ХАТАР

Үнгэрhэн амаралтын үдэрнүүдтэ хотын Соведүүдэй талмай дээрэ «AdrenaIin Fest-2008» гэhэн регион хоорондын фестиваль үнгэрбэ. Физкультура болон спортын талаар республиканска агентство, Буряадай hуралсалай болон эрдэм ухаанай министерствын Залуушуулай политикын талаар хороон, Буряад Республикын экстремальна спортивна нааданууудай федераци гэгшэд тус хэмжээ ябуулгын эмхидхэгшэд байгаа.

Брэкданс, паркур, графити, триал гэхэ мэтээр hонирходог залуушуул эндэ сугларжа, мүрысөөнүүдтэ хабаадабад. Улаан-Үдын спортсменүүдhээ гадна Ангарскhаа, Шэтэhээ, Эрхүүhээ айлшад ерээ. Иимэ экстримэй фестиваль манай хотодо хоёрдохиёо үнгэргэгдэнэ.

Хабаадагшадай ролигууд дээрэ, велосипедээр элдэбын аймшагтай трюк хэжэ байхые харахаяа ерэhэн хүнүүд эндэ олон байгаа. Мүнөөнэй залуушуулай hонирходог брэкданс хатар эгээл олон хабаадагшадые суглуулба. Эндэ Шэтэhээ ерэhэн залуушуул шалгарhан байна.

«Тус фестивальда урда жэлдэ орходоо, олон хабаадагшад байгаа. Зарим хүбүүд техникээрээ намhаа бэрхээр даабаринуудаа дүүргэhэн байна, харин жюрин гэшүүд минии хэhэн упражненинүүдые эгээл хүндэ гэжэ шиидээд, намда нэгэдэхи hуури үгөө»,- гэжэ «Агрессивные ромашки» гэhэн номинацида диилэhэн Алексей Белобородов хэлэнэ.

Иимэ экстремальна нааданууудаар hонирходог залуушуул hүүлэй жэлнүүдтэ олон болонхой. Тиихэдээ эмхидхэгшэд ерэхэ жэлдэ тус хэмжээ ябуулгаяа үшөө үргэнөөр үнгэргэхэеэ хараалнад.

Эржена БАТОРОВА.
Авторай фото-зурагууд.

ЭРДЭМ МЭДЭСЫН hАЙНДЭРӨӨР, ЗАЛУУШУУЛ!

Сентябриин 1-дэ Соведүүдэй талмай дээрэ залуушуулай hайндэр үнгэрхэ.

Үдэрэй 16 сагhаа Соведүүдэй талмайда залуушуулай олониитын эмхинүүд сугларжа, презентацинуудые үнгэргэхэ. Хэмжээ ябуулгада «Перспектива» гэжэ оюутадай газетэ, хотын залуушуулай нэгэдэлнүүдэй эблэл, таэквондо, спортивна гимнастикаар федерацинууд, Романовай hургуули хабаадаха.

Үдэшын 18 сагhаа hайндэрэй эстафетэ эстрадна дуушадта, хүгжэмэй бүлгэмүүдтэ үгтэхэ. МС-Фара гэжэ нэрэтэй ди-джей сугларагшадые хүхеэхэ. Хэмжээ ябуулгын туршада элдэб hонин конкурснууд ябуулагдаха. Бэрхэшүүлдэ бэлэгүүд барюулагдаха.

АМГАЛАН ТАЙБАНИИЕ ГУЙhАН ТОХОРЮУН

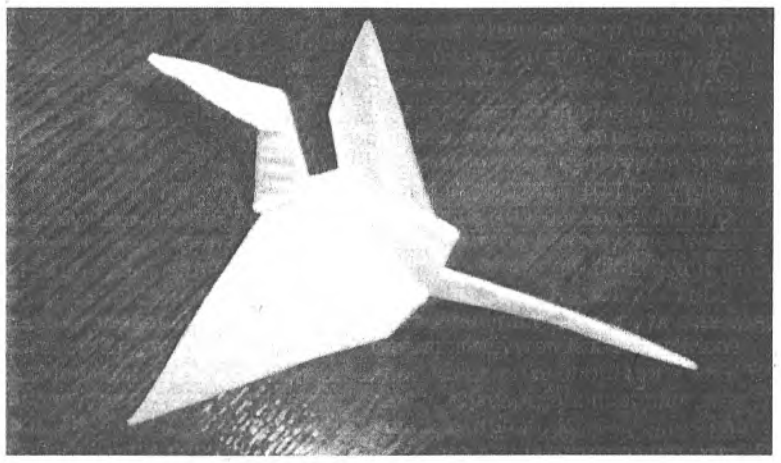

Урда Осетиин дайн дажарай гашуудалтай үйлэ ябадалнуудта дайралдаhан зондо Улаан-Үдын залуушуул энэрхы hайхан зүрхэ сэдьхэлдээ дүтөөр абажа, байгша оной августын 27-до Хубисхалай талмай дээрэ үдэрэй 4 сагhаа мүнгэн тэдхэмжээр туhаламжын концерт-наада үнгэргэжэ, буян үйлэдэлгын дэмбэрэлтэй хэрэгтэ хабаадаа. Тус хэмжээ ябуулга оюутадай «Перспектива» гэжэ газетын редакци, «Выбирай» гэhэн сэтгүүлэй болон Залуушуулай хэрэгүүдэй талаар хүтэлбэриин аша туhаар бүридэhэн «Улаан-Үдэ хотын залуушуул» гэhэн олониитын эмхи үнгэргэhэн байна.

Иимэ буянтай hайн үйлэ хэрэгтэ зорюулагдаhан амгалан тайбаниие элирхэйлhэн hүлдэ тэмдэг «Сайбар сагаан тохорюун» гэhэн саарhаар хэгдэhэн оригами эмхидхэгшэд өөhэдөө бэлдэжэ, тус акцида хабаадажа байhан хүн бүхэндэ энхэ тайбанай мүнхэ байхын түлөө тараагаа.

УЛААН-ҮДЫН ДОЛООН ГАЙХАЛТАЙ ГАЗАРНУУДЫЕ ШЭЛЭГТЫ!

«Улаан-Үдын долоон гайхалтай гоё газарнууд» гэжэ акци эхилэнхэй. «Манай дуратай хото» гэжэ олониитын хүдэлөөн хотын эдэбхитэй залуушуултай хамта энэ конкурс эмхидхэнэ. Энэ хэмжээ ябуулга хоёр шататай: августын 24-дэ Соведүүдэй талмай дээрэ түрүүшын шата үнгэрөө.

Тэрэнэй хоёрдохи шата августын 27-до Арбат дээрэ болоо. Энэ үдэр Ленинэй гудамжаар ябаhан хүн тус акцида хабаадаха аргатай байгаа.

Өөрынгөө hанамжа www. ulan - ude - ed. ru гэhэн хотын мэриин электронно хаягаар hунгалтын сайтаар үгэхэ аргатайт. «Улаан-Үдын сотово утаhан» гэжэ компаниин абонент «Мобстайл» гэжэ провайдерай 2509 номерто SMS эльгээхэдэ болоно. SMS-hунгалта сентябриин 3 хүрэтэр үнгэрхэ. Конкурсын дүнгүүд Хотын үдэртэ согсологдохо.

hУРГУУЛИДАА ХЭР БЭЛЭНБИБДИ?

hуралсалай сагай эрьежэ ерэтэр хэдэн хоног үлэнхэй. Сентябриин 1 хүлеэhэн олонхи hурагшад, тэдэнэй гэртэхин hургуулидаа бэлдэhээр.

Жэл бүри hуралсалай хэрэгсэлнүүд үнэтэй боложол байнхай. Харин заншалта болоhон hургуулиин дэлгүүрнүүд дэлгэржэ, карандаш, ручка, дэбтэр худалдажа абалган тиимэшье хэсүү хэрэг байхаяа болёо.

Манай Улаан-Үдэдэ, Терешковой үйлсөөр иимэ hургуулиин хэрэгсэлнүүдэй оптово магазин худэлдэг юм. Эндэ үдэр бүри зон олоороо сугларна. Магазин хямда сэнгүүдээр наймаа ябуулна. Шарикова ручка, карандаш, баллуур, шугам - бүхыдөө hурагшын hуралсалай хайрсагай хэрэгсэлнүүд болоно. Иимэ суглуулбари гүшаад түхэригэй. Олон үнгэтэ карандаш, фломастерай суглуулбаринууд, хамтадаа 40-50 түхэригэй байна. Түрүүшынхиеэ hургуули орохоёо байhан үхибүүндэ үзэгүүдэй болон үгын үенүүдэй касса (60 түхэриг), тоололгын модохонууд (20 түхэриг) хэрэгтэй. Нимгэхэн дэбтэрнүүд элдэб янзын: ялагар тологорынь - үнэтэйшэг хэбэртэй. Мүн тиихэдэ эгээл хямдахан сэнтэй дэбтэр 2-3 түхэригэй.

Зохёохы хэшээлнүүдтэ нотын дэбтэр хэрэгтэй. Тэрэнэй сэн 14 түхэриг. Тиихэдэ хажуугаарнь hургуулиин сүүмхэ хэрэгтэй болоно. Үнэгүй тулюурхан сүүмхэдэ hурагша дурагүйхэн байха. Үнэтэй hургуулиин ранец сэндээ хүрэмэ, hайн шанартай гээд хүнүүд тоолодог. Эндэhээ 500 түхэригэй сүүмхэ шэлэжэ абахаар. Хүбүүе хубсалуулхада, 3-5 мянганай болохо: костюм, самса, гутал, галстук. Басага хубсалуулха гээшэ нэгэ бага үнэтэйшэг.

hурагша бүхэндэ сэсэг хэрэгтэй. Сэсэгүүдэй сэнгүүд hайндэрэй урда үнэтэй болохоёо hанадаг.

А.БАТОМУНКУЕВАЙ фото.

ЗУНААРАА АЖАЛ ХЭЖЭ АМАРААБДИ...

Энэ зундаа Улаан-Үдын Наташа Эржэн хоёр лагерьта ажаллажа, зунаа үнгэргөө. Тэдэнэр нэгэ hайн танил эхэнэрэй хэлэhээр, Улаан-Үдын залуушуулай хэрэгүүдэй талаар таhагай Управлениин дэргэдэхи хотын залуушуулай ажалай нэгэдэл хандаhан байна. Тэндэ басагадта элдэб ажал хүдэлмэри дурадхаба, тиин тэдэнэр ООО «Октябрьское» гэжэ предприятида хүдэлхэеэ шиидэбэ.

Хорёод хоногой туршада басагад ехэ оролдосотойгоор хүдэлжэ, салинда хүртэбэ. Тэдэнтэй хамта

хүдэлhэн бригада соонь үшөө табан залуушуул байгаа: гурбаниинь оюутад, үлөөшэнь - hургуулиин үхибүүд.

Тэдэнэр сэсэгүүдые тарижа hураа, үдэр бүри тэрээнэе уhалха, хүүгэдэй талмайнуудые шэрдэhэн, сагаадаhан байна.

Наташа Эржэн хоёр hайнаар hурадаг. hургуулияа дүүргээд, Наташа Зүүн Сибириин технологическа университедтэ дээдэ мэргэжэл шудалха хүсэлтэй. Сүлөө сагтаа тэрэ скейтбордингоор hонирходог.

ЗАЛУУШУУЛ АЖАЛТАЙ БОЛОНО

Ниислэл түб хотын олонхи залуушуул энэ зунаараа ажал хэжэ сагаа үнгэргэнэ. Улаан-Үдын залуушуулай хэрэгүүдэй талаар управлениин хотын залуушуулай ажалай нэгэдэл 202 хүниие ажалтай болгоо. Иишээ хандагшадай дунда 27 хуулиин наhа хүсөөдүй hурагшад байhан байна. Тэдэнэртэ 1400 түхэригэй нэмэри түлбэри республиканска ЦЗН-hээ үгтөө.

Тус нэгэдэл Октябрьска захиргаанай дэргэдэ нээгдэнхэй. Ажаллаха дуратайшуул иишээ ерэжэ, хонходожо, ажалтай болоhон байна. Энэ зундаа 400 хандалга нэгэдэл руу ороhон байна. Зүгөөр тус нэгэдэл бүхы залуушуулые ажалтай болгожо шадаагүй.

Ехэнхи залуу hүрэг зон - хамта дээрээ 102 оюутад хүүгэдэй амаралгын газарнуудта вожатануудаар ажаллаа. Тэдэнэрэй 44-ниинь «Огонёк» гэжэ лагерьта вожатануудаар уригдан абтаа.

Хотын барилгын газарнуудта (ООО «Промстроймеханизация», «Буряадай ойн компани») 36 залуушуул хүдэлhэн байна. Хотын шэг шарай болбосон түхэлтэй болголгын компанинуудта 64 хүн ажаллаа.

Сентябриин 1-дэ болохо Хотын залуушуулай hайндэртэ эгээл бэрхэ залуу хүдэлмэрилэгшэд, тэдэниие ажалаар хангаhан предприятинууд бэлэгтэ хүртэхэ. Сентябриин 18-да «Хуhахан» гэжэ хүүгэдэй элүүржүүлгын лагерьта хүдэлhэн залуушуулай слёт үнгэрхэ.

Тус хуудаhа Янжама ЖАПОВА хэблэлдэ бэлдэбэ. Авторай фото.

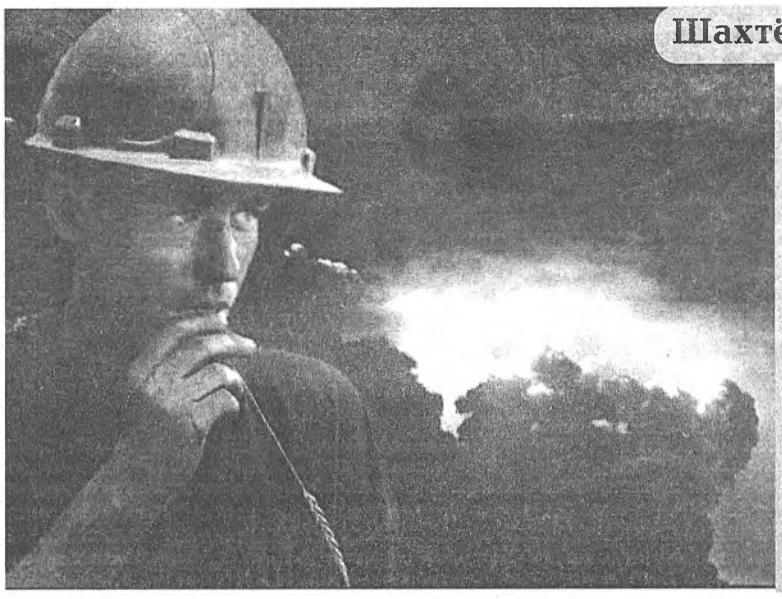

Шахтёрой үдэрые угтуулан

Уулата уурхайе олзоборилгын һалбариин хүндэтэ ажалшад!

Буряад Республикын Арадай Хуралай болон өөрынгөө зүгһөө мэргэжэлэйтнай һайндэр болохо Шахтерай үдэрөөр Та бүгэдэниие хани халуунаар амаршалнаб!

Танай хүнгэн бэшэ болон хүндэтэй ажал хүдэлмэридэ гүрэн түрын, обществын талаһаа ехэ анхарал хандуулагдана. Таанад үдэр бүри эрэлхэг зориг харуулжа хүдэлнэт, энэтнай Та бүгэдэнэй ухаан бодолтой байһыетнай горшэлнэ. Харин шулуу нүүрһэ малтадаг үйлэдбэри хадаа манай экономикын хүгжэлтые лаб хангана.

Экономическа талаар шэнэдхэн хубилгалгын жэлнүүдтэ уулата уурхайн ажалшад хүндэ байдалда орохон юм. Гэбэшье олон предприятинууд тэдэ хүндэ жэлнүүдые тэсэжэ гараад, мүнөөшье болотороо тогтууритайгаар ажал хүдэлмэриеэ эрхилнэ. Хадын ашагта малтамалнуудые олзоборилдог манай гүрэнэй үйлэдбэридэ горитой хубилалтануу боложо байнхай. Шахтёрнууд эрдэм мэдэсээ, дүй дүршэлөө хэрэглэжэ, ажалайнгаа һайхан заншалнуудта үндэһэлэн, Росси гүрэнэйнгөө баялигуудые саашадаа арьбадхаха гэжэ бата этигэнэб.

Республикымнай предприятинууд шэнэ техникэ ашаглана, үйлэдбэриеэ үргэдхэнэ, шэнэ технологинуудые нэбтэрүүлнэ. Эдэ предприятинууд хадаа Буряад ороноймнай саашанхи хүгжэлтые лаб хангаха байна.

Хүндэтэ шахтёрнууд! Танай габшагай ажал ехэтэ хүндэлнэбди. Буряад Республикын Арадай Хурал, республикын Правительство экономическа талаар хэгдэжэ байһан шэнэдхэн хубилгалгын хүнгэн бэшэ үе сагые дабажа гарахынтнай тула бүхы хүсэл оролдолгоёо элсүүлнэ.

Энэ һайндэр тус һалбариин бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэ, ажалай ветерануудта габшагай ажалайнь түлөө баяр баясхалан хүргэнэб! Ажал хүдэлмэридэтнай амжалта, элүүр энхые, ажабайдалдатнай зол жаргал хүсэнэб!

Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшын орлогшо А.С. КОРЕНЕВ.

ҮНДЭР ШИНИЙ ЗАЯАН

Очерк

ЭРТЫН ШАРГАЛ наранай мундаргануудай ороймоор элшэ туяагаа сасаха үеэр Баян-Гол, Цайдам, Химнын эрьеэр адуун һүрэгүүдээ хурылан манадагаа мартаагүй бэзэш, дууша талын хүбүүн? Тэрэ гэһээр, нүхэр Ту-чинов, һаһанайшни эрьюулгэ харгы шамайе хайшань, ажабайдалай али шуурган тээшэ зоригжуулан даошуулааб?

Үнгын торгон сэсэгүүдшни Үргэн талынш шэмэг лэ, Үдэнгэ үргэмжэтэ нютагшни Үхибүүн наһанайш домог лэ, - иигэжэ түүрээхэдээ, элинсэг хулинсагуудайнгаа үе наһаараа дуулаагүй шэнэ дүршэл мэргэжэл шудалһан үсэгэлдэрэй гүлмэр адуушан хүбүүе эзэлүүдгүй һанаандаа оруулнаб...

Дайнай шарха нүжын үшөө хатаадуй 1948 он наял гараад байгаа. Тэрэ үедэ хамаг юумэнэй үшөө хүрэсэлдэжэ ядажа байһан хүшэр үе бэлэй. Ажабайдалай огсом шэрүүн долгиндо шэдүүлһээр ерээдүйн нүүрһэшэн Гусиноозерскын горно-промышленна училищиин үүдэ 1949 ондо татажа орохон намтартай. «Зарим туняаһагүйшүүлэй үргэжэ даахагүй гэхээр үргэн хальбагар хүрзэ хоёр тээшээ хятагар эритэй хайлаа болоод, шахтёрой бусад зэр зэмсэгтэй хүсэд танилсажа үрдеэдүй байтарнай, «академимнайшье» дүүрэшоо гээшэ һэнха», - гээд, Гармажаб Дабаевич ошохон жэлнүүдые ойндоо һэргээн, шогтойхоноор дурсадаг һэн. Тиимэл саг байгаа ха юм.

Хатуу коронкын хайлан шататар байсын шулуунай һудал зүйжэ байгаад, хасардуулан үрэмдэжэ эхилһэн түрүүшынгээ удэрнүүдые тэрэ мартаха аал?! Элһэн соо үндэгэ булаа һаа, болошомо гэхээр газаа бүгшэм халуун байн гэнээ, гүнзэгы газар доро хүдэлдэг гаһар дорюун хүнүүдтэ ямар байдаг хаб? Үлэ мэдэг гуяа сохидог бүүдэгэрхэн хабшуу нүхэн соо бүхэлэлтэ-тулганууда хэжэ дүүргээд, ойро зуура амаржа һуухадаа, «газар гээшэ мүн лэ абяархаха һонор шэхэтэй юм шуу» гэжэ Цырен-Ханда төөдэйнгөө хөөрэдэгые Гармажаб гэнтэ һанаандаа оруулаадхиба; хаанаһаашьеб шорой шохой һаршаганан унахадал гээд, нүхэ һүбын забһараар шииг нойтон дуһаалжа, нюрга руунь хүйтэ дагжа һүрэн, досоонь нэгэ жэгтэй, ехэл аягүй даа. Иимэ лаг харанхы, нүхэн газар доро хаанаһаа баһа һохор боргооһод бии болоно гээшэб гэжэ онигорхон нюдэтэй хүбүүн ойлгожо ядан, гайхан тагнагша бэлэй, «Хүнды сорго хоолойгоор сэбэр агаар һорон татажа оруулдагшье һаань, сээжэ дүүрэн амилхын аргагүй, яагаашье уйтан хабшуу, уһа зууһан газар гээшэб! Теэд энэмнай хабжаганама хүйтэнһөө хүн зониие элшэ гэрэлээрээ жэгнэн дулаасуулжа байдаг Буряад ороноймнай баян хэшэгтэ уурхай мүн шуу»- ерээдүйн шахтерой энэ мэтээр һанаагаа заһадагшье һаань, иимэ эрхэ байдалда ажаллажа огто дадаагүй тэрээндэ хатуухан һамар сэмэгдэбэ ха юм!

Зарим үедэ «бүдэрһэн дээрэнь бүглэ нюдарба» гэдэгтэл, байсын шулуунай гантаһан һудал зүйгөөд, балтааршье сохижо буталаа һаа, балархагүй шулуун, харьялма булагууд дайралдадаг һэн. Одоол эндэ оньһо дүршэл шадабари агаар шэнги шухала хэрэгтэй! Тииһээ тиитэрээ хажуудахи нүхэдэйнгөө нэгэл ондоохоноор, эдитэй эршэтэйхэнээр хүдэлжэ байхыень харахадаа, хойно хаягдагшын хорон бусалдаг, тиигээд электро-үрэмөөр хүшэлэн угзаран, бии шадалаараа тулгалан дарахадань, гансал бурзан сагаан тоохонһоо бэшэ юушье урдань обёорогдодоггүй һэн. «Хүбүүн, ойлго. Шахта гээшэ тамир тэнхээгүй, зүрхэ зориггүйшүүлэй тогтохо торохо газар бэшэ юм. Энэшни түбһэн юумэнһээ тунхарихагүй түбшэн зоной хүдэлхэ, хабаяа харуулха газар гээшэ...» - гэжэ һүрган хүмүүжүүлэгшынгээ һүргаал үгэнүүдые һанахадаа, тэрэ мохошогүй зоригой охиндо абтадаг һэн.

«Эгээл шухалань юуб гэхэдэ, шэлэһэн мэргэжэлдээ үнэн сэдьхэлһээ дурлажа шадаха хэрэгтэй. Тиигэбэл бэлиг хабашни улам бэхижэжэ, хожомоо ёһотойл нүүрһэшэн эрэ болохош»,- гэжэ Шустов мастерайнь нүхэр ёһоной зүбшэл заабаринууд шахтерой саашанхи замаа тодолходонь, тулга найдалынь, зэбэ һодонь боложо үгөө һэн бэзэ. Иигэжэл түрүүшын алхамууд дабагдажа, нугаршагүй хүсэл эрмэлзэлынь батажадаг шуу.

Нэгэтэ проходчик Тучинов һүниин халаанда яаран ерээд, доошоо буужа үрэмдэдэг зэмсэгтэ үрэжэ тоһодоод, ажалдаа халажа оробо. Дээдэ талын хүндэлэбшэ дээрэ суг хүдэлдэг Галимов электро-үрэмөө мүн лэ шэглүүлэн залажа, тооһо үрьетэр абяа гаргана. Хоёр нүүрһэшэд шангахан хүдэлжэ, сагай үнгэрһье мэдэбэгүй. Часыгаа харахадань, һүниин дүрбэн саг боложо байба. Дүүрэн ашаатай вагонеткэнүүд дүүжэн харгые доһолгон, гэнжэдэ татуулһаар өөдөө зудхэнэд.

-Гармажаб, ер наашаа,- гэжэ татаар яһанай Галимов уһан буряадаар нүхэрөө ооголбо. Амяа даража, ойро зуура нэрюусэжэ һууһан Галимов халуу сорьен, уурал һабажа байһан перфоратор тээшэ хургаараа заагаад:

- Ши бидэ хоёр эгсэ наймадахи жэлээ нарин уйтан нүхэн соогуур мүлхижэ ябаад , тулга модонуудаа бээрэрээ шэрэжэ бүхэлнэбди. Үүрэй сайтар үшөө зургаан нүхэ /стакан/ үрэмдэжэ үрдихэл хабди. Тэнэлэгшэд ерэхэ ойртоо,- гэхэтэеэ хамта, зугаагаа тэрэ ондоо тээшэнь залаба. - Арад бүхэн өөрын аялга нугалбаритай, өөрын ёһо заншалтай гээшэ. Ехэ найр наадан наярхаяа байна... - гэжэ Галимов онигорхон нюдээ ялагануулан, хүлһэ лэбшэһэн нюураа хамсыгаараа баяртайханаар аршажа:

-Ши, Гармажаб, дуулана гүш?- гээд, нүхэртөө дахяад хандаба. Гэнтэ юумэнэй няд гээшье һаань, гэлыгээд, сошоод орхихогүй, түбшэн түни нүгөөдэнь «Э-һэ-гээ» гээд, балай өөдэ нара абабагүй.

Таамаг энэ хөөрэлдөөнэй ушар удхань иимэ юм. Буряад ороной Росси гүрэнтэй һайн дурааараа нэгэдэһэнһээ хойшо 300 жэлэй түүхэтэ ойн баяр ойртожол байба... Үрэ жэмэсээр элбэг Үдэнгэ нютагта түрэһэн үеын ураг нүхэд Бальжинима Бальжиев Гармажаб Тучинов хоёр уһа зууһан штрек соо ялагар хара шулуу яһала хүрзэдөө даа. Ажалаараашье, наһаараашье тухайтайл хүнүүд һэн. «Хэниинь Герой бологшо ааб - али Бальжинимада Алтан Одон барюулагдаха гү?»- гэһэн зэрэб үгэ доохонуур гарадаг һэн. Теэд эрхимэй эрхим хоёрто алиндань аза талаан тудаха байгааб? Юумэ гээшэ жэгтэй. Хүхэ номин долгиёо хэтэ заяанһаа эбхэрүүлэн байдаг Галуута нуур тээшэ хурса гууһатан харгылдаг болобо. Тиигээдшье тобшо һонин мэдээнүүд, уран гоё найруулганууд «урдажа» эхилээ һааб даа.

Баярай нэгэ суглаан дээрэ СССР-эй хүндэтэ шахтёр, хожомоо «Буряадай түрүү хүнүүд» гэһэн шангай лауреат болоһон Гармажаб Тучиновта Алтан Одон зүүлгэгдэжэ, Москваһаа ерэһэн түлөөлэгшэ хурса үгэ хэлэбэ. Дэлюун сэлдэгэр ДК соо хүн зон дүүрэн. Бүгшэм халуун. Һэрбэгэр ехэ һабаа һэбшээ сохин эрьелдэнэ. Олоной һанаа тэгшэлжэ, шахтын дарга һууриһаа бодожо, иигэжэ нэмэбэ:

- Нухэдүүд, иимэ байна гээшэ. Шахтёр бүхэн шүрбэнэ һудаһанайнгаа дорьботор нүүрһэ хэмхэлэн түнхинэ бшуу. Энэмнай ёһотойл хүдэлмэришэн хүнэй шэдитэ оншо, шэн габьяа гэлтэй. Хүнгэн олзо бэдэрэгшэд энээ руу харгылдаггүй даа. Золтой хүн зон соохоо гэгшэ гүбэ. Амгалан сайханиие хүсэжэ, Алтан Одото баатараа амаршалая! - гэхэдэнь, альга ташалган, аялга хүргжэм соностожо, һүниин тэн болотор найр наадан үргэлжэлбэ.

***

Сагаан һарын эхеэр хорон хүйтэн һалхитай һүниин халаанда ажаддаа гарахадаа, коммунист Г.Д.Тучинов оршон тойрониие ондоохон нюдөөр шэртэжэ, олон бодол сэдьхэлдээ хүлгүүлжэ ябаа һэн... Буряадай коммунистнуудай үмэнэһөө тэрэниие партийн ээлжээтэ съездын делегадаар һүнгаһан - хүлеэгдээгүй баярта үшар урда үдэрынь тохёолдоһон байгаа. Мэргэжэлтэ маркшейдер тэмдэг- гадаһа газарта зоожо, нүүрһэнэй хэбтэшэ энэл багта гээд, бригадир Тучиновта заажа үгэбэ.

Шулуунай нариихан забһараар уһан һайлан урдана, Хүнды сорго хоолойнуудаар сэбэр агаар оруулагдажа, уһа бүлэдэг насосууд хүдэлжэ эхилбэ. Резинэ сабхитай, заһал хубсаһатай шахтёрнууд хабсагайн ташаланда /стаканнуудые/ үрэмдэн нүхэлбэ. Тиигэжэ байтараа, гантаһан нүхэ гансата обеоржо, Гармажаб нүхэдтэеэ наряар адаглаба. Зуун зоболонгой нэгэ удэрынь золтой байдаг гэжэ буурал Саяанай булгашад хэлэдэг пэмнай гээд, үндэршэг нэгэниинь урматайгаар миһэрбэ. Тэнсэлгүй ехэ хүсэтэй тэнэрдэг зүйл угаа болгоомжотойхоноор үрэмдэгдэһэн нүхэн руу хээд, тэндэ байгшад аюулгүй газарта ошожо хоробо.

Үшөө дахин лаблажа үзөөд, тэнэлэгшэ-мастер шурфын үзүүртэ гал аһааба. Хүнды байса уншараггайгаар уянгатайгаар хүнхинэжэ, шэхэ дүлиирмэ абяан нэжэгэнэбэ. Энэ даа, «шулуун хаалта» онги дэлбэ буталагдажа, хэлхы зузаан хэбтэшэ тээшэ харгы гаргагдаба. Нэмэлтэ хүсэнүүд дээрэһээ ерэжэ, ажалшье хурдан хаһадаа оробо. «Альга тоһодохо үшөө нэгэ алтан унабалтай!» - гэжэ ганзага нэгэтэй Галимов шогтойхоноор хэлээд, сагаахан шүдэнүүдээ ирзайлган, заапайтараа энеэбэ.

Үдэрэй даабариин үлүүлэн дүүргэгдэһэнэй тэмдэг - табан хушуу тодхоһон үндэр һараб-шын оройдо энэ удаа улаахан гал ялагащан носоо һэн.

ЭРЬЕН БУСАДАГГҮЙ эдир солгёон наһан! Үргэн сэлгеэ Үдэнгэ голой эрьеэр надхаһан үнгын торгон ногооной хангалда һогтошоод, хүн болгоһон хүгшөөдэйгөө хормойдон дахажа ябахадаа, хожомоо газарай гүн сээжые уудалжа, галта шулуу түнхидэг проходчик болохо хүм гэжэ тэрэ хаанаһаа һанаха бэлэй. Туйлаһанаараа амаржадаггүй түрүү ажалша энэ хүн хайшан лэ гээ һаа, үглөөдэр мүнөөдэрэйхиһөө үлэмжэ һайнаар, бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллахамнай ааб гэжэ хододоо бодожо, эрмэлзэжэ ябадаг бэлэй... Ушарынь гэхэдэ, далан жэл соо дайдын хэшэгые даахысаа ашаад, түмэр хүлэгүүд түерэлдэжэ, элдин Загастайн нуур талые солгёон огсомоор доһолгон, сохилуулжал байгаа даа... һайхан сагай һалхин, совет үеын хүгжэлтэтэ байдал хожомоо эбхэрэн, эрьен ерэхэ гээшэ гү?!

Бригадирай тушаал хүшэр. Анхан тэрээнтэй суг хүдэлжэ, «халуун шулуу долёоһон» шабинарынь мүнөө багшаһаан дутуугүй бэрхэшүүл - үйлэдбэриин түрүүшүүл боложо, үни хада наһанайнгаа амаралтада гараад, намжархан Тоёоной хормой доро зарим нэгэниинь үнэр баян, энхэ мэндэ ябанад...

Ажалша коллективэй, республикын болон аймагай хэмжээндэ үнгэргэгдэдэг суглаа хураал дээрэшье эрид сэхэ зантай минии герой шухала асуудал тойрожо гарадаггүй, нюур сахидаггүй, тиихэдээ гол шалтагыень яажа усадхаха тухай һанамжаяа мэдүүлдэг һэн. Өөртөөшье, хамта хүдэлдэг ханинартаа эрилтэ табиха эрхэ, энэрхы мэдэрэлэй хандаса, үнэн шогтой үгэ, үндэр жэшээтэ журам - эдэ бүгэдэ бригадир, партгруппорг хүндэ тон хэрэгтэй. Юрэдөө, шахтёрнуудай шамбай шуран хүдэлжэ байхыень хараһан хүн хадаа, иимэл хүнүүдтэ үглөө бүри баяр мэндын тэмдэг - баглаа сэсэг барюулһайб!

Жэлэй дүрбэн сагта баатарлиг ажалай дуун Баян-Зүрхэнэй Үбэр хүндыдэ огто замхадаггүй һэн. Мульһэн хуягаа хэдэржэ, бүхэ нойртоо абтаһан сиидэм сагаан нуур тээһээ үлеэһэн хорон жабар адар томо оньһон түхеэрэлгэнүүдэй хуягта дуулганууды хүйтэ дагжама хэлээрээ хайран долёоно... Үбэлэй эхин һара түлэгтөө орожо эртын шаргал наран бурзан сагаан дайдаар эльшэеэ үлэ-мэдэг сасажа, Хамар Дабаанай араар хоргодон тонгойхоёо яарана, Гармажаб Дабаевич гуша-дүшэн жэлдэ ээм ээмээ түшэлсэн, суг хүдэлһэн нүхэдөө сэдьхэлэй дулаахан үгэнүүдээр дурсадаг һэн. Тиихэдээ өөрынгөө «үргэхэ» тон дурагүй гэхэ гү, али ажалша бүхэриг хүнүүд булта иимэ өөрсэ, түбшэн даруу байдаг гээшэ гү? Анхан шахтын нээгдэхэдэ, энээ руу харгылһан нүхэдынь гэхэдэ, Михаил Делягин, Бальжинима Бальжиев, аха дүүнэр Андрей ба Николай Козулинууд Дмитрий Палий, Рашид Хилалов, Дэлгэр Эрхитуев.. Гайхалтайшье гэхэ юм гү, юрэдөө, абарга баатар нүүрһэшэд тухай хужарлан һонирхомо зохёол, туужанууд үсөөн бэшэгдэдэг - хурдан хурса хэлэтэн энэ темдэ даб гэн «аһаад» орхидоггүй... Энэншье ойлгосотой. Адха хара нүүрһэншье тон амарханаар, хүнгэн мүрөөр абтадаггүй гэжэ сохом мэдэжэ байгаад, бидэ сурбалжалагшад, зарим ушарта халирхайдуулан алдадаг бэшэ аалди?

Хальбагар үргэн хүрзэ, хайлаа баригшад болоод, хурса һоёо шүдэтэйнүүрһэнэй комбайнуудые жолоодогшод огто мартагдаагүй - мүнөөшье Тоёоной ташаланда «тортогтой түлеэн» багасагаар ашаглагдажа, мантан томо ГРЭС руу машинанууд «жороолһоор». Тухайлхада, шэнжэлгэбэдэрэлгын хүдэлмэринүүд эршэмтэйгээр ябуулагдажа эхилээ. Теэд... альга тоһодобол, ажалшье шуумайхал һэн бэзэ!

Хара алтан... Мүнөө миниий-альган дээрэ ялабхилжа байһан үнгэлиг хара шулуун хадаа байгаали наран хоёрой хэзээ заяанда бүрилдүүлжэ байгуулһан хэбтэшэ-зэндэмэни мүн. Нүүрһэнэй онсо нүлөөгүйгөөр оньһон орёо машинанууд бүтээгдэхэгүй, гэр байранууд эльшэ дулаагаар халаагдахагүй, дошхон мүрэнүүд хазаарлагдажа, галта хүрдэнүүдээ лужэгэнэсэ эрьюулжэ шадахагүй! Удха шанараараа үнэтэ эрдэни мэтэ шухаг зүйлнүүдтэ хүрэхэшьегүй һаа, «хара алтанай» халуун амисхаал шэнгээһэн улаахан һүлдэтэй вымпел һарын нюрууда хиидхүүлэгдэнхэй бэшэ аал?!

... Москва, Кремль. 1966 оной мартын 29. Холын Яхадай, нарата Туркмениин, сэнхир Балтикын, алтан ганжарта Украинын болон алдарта Буряадаймтүлөөлэгшэд ойрын жэлдэ бэелүүлхэ түсэб, зорилгонуудаа тодорхойлон шиидхэхэ, элдин түбидэ эб найрамдал мандуулан батадхаха - иимэл нангин эрмэлзэл зорилготой эндэл, совет коммунистнуудай ехэ хуралдаанда сугларааа бэлэй. Байгалай эрьеһээ ерэлэн шиидагар шахтер энэ удаа улаан Москва хоёрдохиео ерэбэшье, үзэсхэлэн гоё газар нютагуудые үзэһэн байна. Мүнгэлиг сэнхир хасууринуудай хажуугаар үнгэрөөл, В.И. Ленинэй байрада хүрэжэ, нангин дурасхаалта кабинет руунь тэрэ аалихан гэшхэлһээр оробо. Дэлхэйн пролетариадай агууехэ вождь эндэл һуужа, гүн ехэ зохёолнуудаа найруулан бэшэһэн, уласхоорондын хүдэлөөнэй элитэ ехэ удамаршадтай - Марсел Кашен, Эрнэст Тельман,Сэн Катаяма, Георгий Димитров, Джон Рид, Англиин уран зохёолшо Герберт Уэллс гэгшэдтэй уулзажа хөөрэлдэнэн намтар домогтой... Тэрэшэлэн үе сагай уряа түгшад болоһон Валентина Гаганова, новаторбарилгашан Николай Злобин, солото шахтёр Иван Бридько, мүн бусад үльгэр шэнги үндэр намтартай хүнүүдтэй золгоһон тухайгаа зугаалаа бэлэй.

...Нам даруу, бүхэриг ажалша аха нүхэр, сагай хубилалтануудые жэншэдгүйхэн дабажа, далан юһэнэйнгөө дабаанда ябахал һэнта. Теэд наһанай табисуур гээшэ өөрын хубилшагүй хэмжүүртэй ха юм. Нүхэр Г.Д. Тучинов наранай элшын нэбтэршэгүй, нарин могойн гулдиршагүй нүхэн харанхы газар доро эгсэ 46 жэл 7 һара хүдэлһэн юм. Үндэр гэршэ туйлалтань юун бэ гэхэдэ, арюун һайхан аба ороноймнай дээдын шагнал - Ленинэй орден, «Хүндэлэлэй Тэмдэг», Ажалай Баатарай алтан медаль, үндэр хайра шагналнууд энгэрьень шэмэглэдэг һэн. Тэдэнэйнь хажууда Шахтёрой алдар солын хүндэтэ тэмдэгүүд олон.

Дэлгүүрэй дошхон эрхэ байдалые тэсэмгэйгээр дабажа, Эхэ оронойнгоо улам һалбаран хүгжэхэ, хүсэ ехэтэй болохо, хүн зоной һуудал байдалай бүри баян дэлгэр болохынь тула бултадаа үнэн зүрхэнһөө оролдохо, халуун хүсэл эрмэлзэлээ зорюулха үялгатай гээшэбди. Иигэжэ хэлэхэдээ, Баян-Зүрхэнэй хормой дорохи гүндүү хүсэтэ нэерээнһээ гэнтэ залд гэн, бүүдэгэрхэн гэрэлтэй штрек соо түбэгшөөжэ һууһан үни сагай гэнэн гүлмэр хүбүүе бэшэ, галта шулуу тэсэбэритэйгээр түнхиһэн Буряадай түрүүшын герой-шахтёрые жабхаланта һайндэрэйнь урдахана эзэлүүдгүй һанаандаа оруулнаб...

Чимит-Цырен САНЖИЕВ.

«Бээжэн-2008» гэhэн Олимпиин нааданууд hаа

МОНГОЛ ОРОНОЙ ТУГ МАНДАБА

Олимпиин нааданууд тэнгэри өөдэ

Хитадай Бээжэн хотодо эмхидхэгдэhэн зунай XXIX Олимпиин нааданууд эсэстээ хүрэбэ. Эдэ нааданууд хитадуудай манлай хүсэ бодотоор гэршэлээ гэхэдэ, алдуу бэшэ. Юуб гэхэдэ, Хитадай тамиршад аяар 51 алтан медаляар үбсүүгээ шэмэглэжэ шадаа. Бүри 20 жэлэй үмэнэ Сеулдэ үнгэрhэн Олимпиадада Хитадай команда табахан алтан медальтай гэртээ бусаа hэн гээд hануулая. Дээдэ зэргын медальнуудай тоогоор Россин команда Хитадай болон Америкын тамиршадта булигдан, гурбадахи hуури эзэлнэ. 23 алтан медаль манай тамиршад абаа бшуу. Дүрбэн жэлэй удаа үнгэрхэ ээлжээтэ Олипиадада бүхы хүсэ шадалаа элсүүлэн, үндэр хэмжээндэ бэлэдхэлээ ябуулха шухала гээд үнгэрэгшэ нааданууд ойлгуулба ха.

Буряадтай хүршэлэн оршодог молор hайхан Монгол орон мүн baha бахармаар туйлалтануудтай. «44 жэл хүлеэhэн Олимпиин алтан медаль Монгол руу ерээ» гээд, «Өнөөдөр» сонин дуулгана. Августын 14 Монгол улас түрын спортын түүхэдэ мартагдахагүй онсо үдэр гээд тодорбо. Урда үдэрынь О. Гүндэгмаа Монголой командада түрүүшын мүнгэн медаль асараа haa, үглөөдэрынь **Н.Түвшинбаяр** анха түрүүшын алтан медаль абажа, дэлхэйдэ Монгол оронойнгоо нэрэ хүндые үндэр дээрэ үргэн мандуулба, нютагаархинаа маша ехээр баярлуулба. Монгол хүнэй Олимпиин нааданууда оролсожо эхилhэнhээ хойшо анха удаа алтан медаль Түвшинбаяр асарба бшуу. Булган аймагай Сайхан hүмэhөө гарбалтай Найдангийн Түвшинбаяр дзюдогоор 100 килограммай шэгнүүртэ барилдаа. Эгээн түрүүн Японой бүхэ, Афинын Олимпиадада алтан медаль абаhан дэлхэйн хоёр удаа чемпион К. Сузукиие илажа шадаа. Тэрэшэлэн Германиин бүхэ Б. Бирлатай тэмсээд, мүн baha диилээ. Урда Солонгосой, удаань Азербайджанай бүхэнүүдые унагаагаад, алтан медаль абахын тулада Казахстанай А.Зиткитэй барилдаа. Энэ hүүлшын барилдаа монгол хүн бүхэн амияа даран хүлеэгээ. Казахстанай тамиршаниие илажа, Түвшинбаяр Олимпиин талмай дээрэ Монгол оронойнгоо туг мандуулба. Үндэр туйлалта абаhан хүбүүнтэеэ уулзахаяа анха түрүүн абань Бээжэн руу ниидэhэн байна. «Иимэ хүсэ шадалтай эрхим хүбүүтэй байhандаа Эхэ оронинь, эжы ба абань, арад түмэниинь омогорхожо байна»,-гээд Монголой сонинууд дээрэ хэлэгдэнэ. Монгол улас түрын үндэр тушаалта зон амаршалгын бэшэгүүдые баатар хүбүүндээ шууд эльгээгээ. Монголой Президент Н.Энхбаяр Түвшинбаярта Монгол улас түрын габьята тамиршан, мүн хүдэлмэриин баатар гэhэн нэрэ зэргэнүүдые олгохо тухай зарлиг гаргаа.

Байгша оной августын 13-да **О.Гүндэгмаа** хиин гар буугаар мүнгэн медаль абажа, Монгол командада медаль абалгын «үүдэ» нээhэн байна. Монгол улас түрын габьята тамиршан Гүндэгмаа 1978 ондо Улаан-Баатарта түрэhэн намтартай. Буудаха спортоор 1993 онhоо бэеэ hорино. Дэлхэйн болон Ази түбиин мүрысөөнүүдтэ хэдэн удаа шалгарhан. Олимпиин нааданууда гурба удаа хабаадаhан. Байгша оной Олимпиадада хабаадаха эрхэдэ Монголой бэшэ тамиршадhаа тон түрүүн хүртөө гээд мэдүүлэе.

Найдангийн Түвшинбаяр

«Өнөөдөр» сониной мэдээгээр, тамиршан алтан медаль абахаар тон ойрохон байба, алтан медальда хүртэхын тулада 1,2-хон оноо дутаа. Хитадай тамиршан Чин Ин 793,4 оноогоор түрүү hуурида гараа haa, О. Гүндэгмаа 792,2 оноогоор мүнгэн медаль абаа. Монгол ороной тамиршад 1980 ондо Москвагай Олимпиадада мүнгэн медальда хүртэжэ байhан юм. Энэ амжалтые 28 жэлэй удаа О. Гүндэгмаа дабтаба бшуу. Эрхим түрүү тамиршантай хөөрэлдөө «Өнөөдрийн монгол» сонин эрхилээ. «Сэдьхэлни маша үндэр байна. Монголшуудайнгаа хүсэн хүлеэhэн алтан медаль абахаб гэжэ найдаhан байгааб. Гэбэшье нэгэ бага азалбагүйб. Тэрээндээ хара буужа байнаб», - гээд О.Гүндэгмаа сониной сэтгүүлшэдтэ хэлэhэн байна.

Олимпиадын эгээл hүүлшын үдэр **Энхбатын Бадар-Ууган Пүрэвдоржийн Сэрдамба** хоёр алтан медалиин түлөө тулалдаа хэжэ, алтан болон мүнгэн медальнуудаар энгэрээ шэмэглэжэ шадаа. «Монгол орон баярлажа байна. Хүн бүхэнэймнай зүүдэндэ орожо, нюдэндэ үзэгдэжэ, хүсэн хүлеэжэ байhан Олимпиин нааданууда абаргын алтан медальнуудые бидэнэй дундаhаа хоёр хүн абаба. Энэ Олимпиадада тамиршаднай хоёр алтан, хоёр мүнгэн медальнуудые үбэртэлжэ, гайхамшагта амжалтада гаргаба», - гээд «Монголой мэдээ» сонин бэшэнэ.

Боксоор 46 килограмм шэгнүүртэ П.Сэрдамба хамагай hүүлдэ алтан медаль абахын тулада Хитадай тамиршан Зоу Шиминтэй тулалдаад булигдаhан байна. Гэхэдээ дэлхэйн шэлэгдэмэл 29 боксер энэ шэгнүүртэ тэмсээ гээд hануулая. Монголой тамиршан урматай hайхан тулалдаануудые харуулжа, хүрэл медалиин түлөө Таиландын боксертой, мүн мүнгэн медалиин түлөө Кубын тамиршантай уулзажа, шанга тэмсээнүүдтэ үндэр техникэ харуулжа, илагшын нэрэ зүүжэ шадаа.

Монгол улас түрын габьята тамиршан, 2006 ондо оюутадай дундаhаа дэлхэйн чемпион, 2007 ондо Дэлхэйн чемпионадта мүнгэн медаль абаhан Ази түбиин абарга Энхбатын Бадар-Ууган боксоор 54 килограмм шэгнүүртэ хүрэл медалиин түлөө Ботсванын тамиршантай, удаань мүнгэн медалиин түлөө Молдавиин боксертой тулалдаад диилээ. Хамагай hүүлдэ Кубын тамиршан Леон Алерконтой тэмсэжэ, 16:5 очкогоор илажа мэдээ. Монголой боксернууд анха удаа Олимпиин нааданууда алтан болон мүнгэн медальнуудта хүртэбэ.

Үнэхөөрөөшье, Монгол орон эрхим түрүү тамиршадаараа омогорхожо байна гээд олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдhээ ойлгохоор байна. Анха түрүүшынхиеэ Олимпиин наадануудhаа аяар дүрбэн медаль суглуулбаритай Монголой команда нютагаа бусаба ха юм. Медальнуудайнгаа тоогоор Монгол орон 31-дэхи hуурида гарана.

ЮРЫН БЭШЭ - «ЮНТУР» ЛАГЕРЬ

"Эндэхи агаар сэбэр, амилхада таатай зохид. «Юнтур» лагерь минии түрэлхи Захаамин нютагтайм адли дүтэ. Нэгэ зунай туршада хоёр сезон эндэ амаржа үзэhэншье байнаб", - гээд, Юнтурай эдир тамиршан Олег Золотов тэмдэглэнэ. Мэдээжэ hоригшод болохо Сыдеевтэнэй мэдэл доро Олег барилдаанай оньhотой танилсажа байнхай. Ерээдүйдэ Олимпиин нааданууда чемпион болохые хүсэнэ. "Тренерни урдаа үндэр зорилго табижа зүдхэхэ шухала гээ, би тиинэб", - гэжэ эдир тамиршан hанаhанаараа хубаалдана.

Ерээдүйн чемпионуудhаа гадна, «Юнтур» лагерьта Улаан-Удын hургуулинуудай юрын hурагшад амаржа байна. Байгша ондо халуун уhаар хангалга эршэдүүлэгдээ, шэнэ оронууд абтагдаа, байшангууд зahабарилагдаа, оройнь шэнэлэгдээ.

Овощ хадагалалгын байшан, мүн медицинскэ корпус барилгада байгша оной июнь hарада Улаан-Удын захиргаан 1,5 миллион түхэриг hомолоо.

"Хотын ашаар энэ лагерь ажалаа ябуулна. Шэнэ хаhын эхиндэ Улаан-Удын захиргаан мүнгэ hомолhон байгаа", - гээд лагериин дарга Аркадий Данилов хэлэнэ. Тэрэ даргын тушаал арбан нэгэн жэл тухай ээлнэ бшуу.

Үнэхөөрөөшье, бүхы байшангууд руу халуун уhан дамжуулагданхай, хоол барилгын газарта шэнэ хэрэгсэлнүүд тодхоотой. Дүршэл ехэтэй повар Галина Якубовна туhалагшануудтайгаа хамта амтан эдеэ бэлдэнэ. Спортивна шэглэлтэй лагерь hэн хойноо, эдеэ хоол элбэгээр хэгдэхэ ёhотой. "Үхибүүдэй захилаар меню хэнэбди. Хилээмэ баринабди", - гэжэ повар дуулгана.

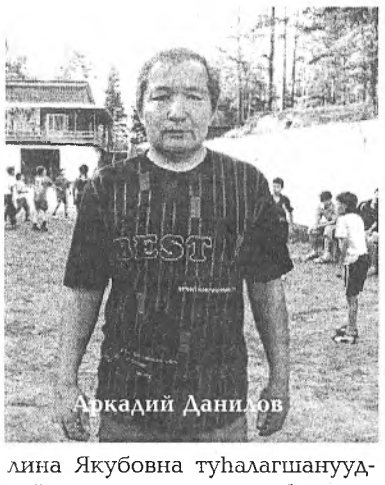
Аркадий Данилов

Колбаса, каша, тоhо, янза бүриин огородой эдеэ, хоёр удаа мяхатай хоол үхибүүдэй үзэмжэдэ дурадхагдана. "Аргагүй амтатай" гэhэн сэгнэлтэ үхибүүд ходо үгэжэ байдаг.

Юнтурта сүлөө саг байхагүй, үглөөнhөө үдэшэ болотор үхибүүд янза бүриин хэмжээнүүдтэ хабаадана. А. Турчинская, С.Олзоева, С.Данилова, А.Антипова гэгшэд үхибүүдэй хүмүүжүүлгын түлөө харюусана. Бассейн, баня, телевизор, хүгжэм зэдэлүүлдэг хэрэгсэлнүүд, спортын хэрэгсэл дүүрэн бии. Гэбэшье спортдо анхарал ехэ. 7-дохи СДЮШОР-ой hоригшодой оролдолгоор үхибүүд бэеэ hорино. А.Данилов, Б.Сыдеев, С.Есаулов, Г.Халапханов, В.Пильчинов, Б. Бадмаев гэгшэд hорилго үнгэргэнэ. 6-тайhаа 16 наhанай үхибүүд эндэ амарна. Тэдэнэй дунда спортын талаар амжалтануудые туйлаhаншье тамиршад дайралдана. Иван Викулин, Александр Содномов, Алексей Дульбеев гэгшэдэй нэрэ республикын ажаhуугшад дуулаhан байха.

Дулма БАТОРОВА.
Авторай фото-зурагууд.

Тус хуудаhа Сарюуна ЭРДЫНЕЕВА бэлдэбэ.

Буряадай арадай поэт Алексей Данилович БАДАЕВАЙ 80 наһанай ойдо

Үнгэрэгшэ зуун жэлэй хори гаран онуудта түрэһэн олохон хүбүүднай үе сагайнгаа эрилтээр, гал дүлөөр соробхилһон шэрүүн сагай эрхэ байдалаар Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадажа, эрэлхэг зоригтойгоор, шэн габьяатайгаар дайлалдаһан, үтышье һаа, ёһотойл кадрова офицернүүд болохо аргатай байһан аад, хуби заяанайнгаа эрьесээр, зүрхэ сэдьхэлэйнгээ уряагаар нютагаа бусажа, уран зохёолой орёо хүшэр, үргэн ехэ замда гараһан байха юм. Энэ талаар летчик Дашарабдан Батожабай, хилэ сахигша Дамба Жалсараев, сэрэгэй газетын корреспондент Арсалан Жамбалон, уһан сэрэгэй далайн авиациин техник - лейтенант Алексей Бадаев, ябаган сэрэгэй офицер Самбу Норжимаев гэгшэдые дүрдажа болоно. Буряадай арадай поэт Алексей Данилович Бадаевай намтар, зохёохы ажал ябуулга тухай хөөрэхэмни.

ОДО ЗАЯАНТНАЙ ҮРГЭЖЭ ЯБАГ ЛЭ

Сэлгээ сэлэнгын баруун бэеэр хабтайн нэмжыһэн Ивалгын аймагай Олзон нютагта ажаһуудаг дунда шадалтай, Улаахан Олзон угтай Доржын Бадма Гүнтэбэй Ханда хоёрой бүлэдэ 1928 оной шорой шара Луу жэлдэ хүбүүн түрэһэн намтартай. Тэрэнэй түрэхэдэ, ехэ баяр болоһон юм гэхэ. Нютаг зондоо хүндэтэй, ажалша бэрхэ Бадматан хүбүүндээ Лэгсэг гэжэ нэрэ үгөө һэн ха. Саашадаа урган ехэ болоходоо, Буряадай уран зохёолой түүхэдэ поэт Алексей Данилович Бадаев (бодото нэрэнь - Бадмын Лэгсэг) гэжэ алдаршанхай.

«Олзон - Алексей Бадаевай тоонто нютаг юм, - гэжэ уран зохёол шэнжэлэгшэ, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат Александр Серебряков «Сурхарбаанай дуунууд» гэжэ 1983 ондо Улаан-Үдэдэ ород хэлэн дээрэ хэблэгдэн гараһан номойнь оршол соо бэшээ бэлэй. - Эндэ поэт түрөө, эдир бага наһандаа тэрэ Сэльеэ горхоной эрьеэр, Оронго голой хажуугаархи улаан бургааһан соогуур, ая гангата Баян-Улаанай майлаар шардайса урилдан, наадажа үнгэрөө. Тиимэһээ түрэл дайдаяа түүрээн дуулажа, гансал Олзон нютагаа бэшэ, харин бүхы Буряад ороноо, буряад арадаа суурхуулан магтаа».

Эхэ, эсэгэнь эрхэ тангил хүбүүгээ ёһо заншалаа алдахагүйгөөр, угаа уһанда хаяхагүйгөөр хүмүүжүүлээ һааб даа.

Лэгсэг хүбүүнэй балшар бага, эдир наһан ая гангаар анхилһан Олзон нютагай үлгэн һайхан газар дээрэ хүргэжэ захалһан хамтын ажалтай, түрүүшын түсэбтэ табан жэлнүүдтэй, соёлой хубисхалтай, «хара хирээгэй» хаагалаантай, дайнай хүшэр хүндэ жэлнүүдтэй тудалдаһан байгаа. Тиигэжэ тэрэ нютагайнгаа һургуулиин долоон класс дүүргээд, түб хотодохи түмэр замай училищида һураża, хүдэлмэришэнэй мэргэжэл шудалаа бэлэй. Уданшьегүй фронтдо эльгээгдэхэ һомо хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргадаг Улаан-Үдын паровоз-вагон заһабарилгын заводто (ПВРЗ) 14-тэй эдир хүбүүн слесариин һурагшаар хүдэлхэеэ орожо, ажалайнгаа намтар эхилээд, Эсэгын дайнда совет арадай туйлаһан Агуу Илалтада, дайнай һүүлээр арадай ажахые һэргээлгэдэ горитой хубитаяа оруулһан юм.

Эгээл эндэ 16 наһатайдаа Алексей Бадаев уянгата шүлэгэй охиндо абтажа, түрүүшынгээ шүлэг зохёожо, «Буряад-Монголой үнэн» газетэдэ толилуулаа һэн. 1947 ондо үнгэргэдэһэн Буряадай залуу уран зохёолшодой түрүүшын конференцидэ хабаадажа, наһатай уран зохёолшод, поэдүүд Хоца Намсараев, Намжил Балдано, Жамса Тумунов, Бата Базарон, Цыден Галсанов болон бусадһаа үршөөл абаһандаа бүхы наһан соогоо урагшатай һайн ябаһанби гэжэ поэт тоолодог байна.

Он жэлнүүдэй хойно хойноһоо һубарилдан үнгэрхэдэ, залуу хүбүүн армиин албанда татагдажа, уһан сэрэгтэ алба хэбэ. Дайнай һүүлэй хүшэр хүндэ жэлнүүдтэ хаа хаанагүй - хуурай газарта, уһан дээрэ, агаарта - залуу мэргэжэлтэд, кадрова офицернүүд дуталдадаг байгаа. Тиихэдэнь алба хэжэ байһан сэрэгэй частиинь ударидагшад залуу сэрэгшэ Алексей Бадаевые Ураалай шэлын баруун тээ оршодог Молотовско областиин (мүнөөнэй Пермиин можо) түб хотодохи далайн-сэрэгэй авиационно-техническэ училищида һурахыень эльгээгээ һэн.

Училищияа дүүргэжэ, техник-лейтенант болоһон хүдэр шамбай, дунда зэргын бэетэй, хүрьһэлиг бараан шарайтай, хурса һонор харасатай, хошонгууша шог зантай, зондо ниислэсэтэй комсомол хүбүүн Алексей Бадаев СССР-эй Далайн-Сэрэгэй Флодой авиационно частнуудта алба хэхээр эльгээгдэжэ, Номгон далайн флодой (ТОФ) Алас-Дурна зүгтэхи Новороссийск һууринда байрладаг авиационно частиин аэродром дээрэ технигээр алба хэхэдээ, МИГ-15 түхэлэй реактивна истребительнүүдые заһадаг, хангадаг һэн. Иигэжэ табан жэлһээ дээшэ саг соо алба хээд, 1956 оной май һарада Алексей Данилович армиин албанһаа табигдаа бэлэй. Эхэ нютагайнь аха нүхэр - Буряадай АССР-эй Уран зохёолшодой холбооной түрүүлэгшэ Н.Г. Балдано хожомоо Алексей Даниловичай мэдээжэ поэт болохо байһые ойлгоһон дээрэһээ тэрэниие табиха гуйлтатай бэшэг Номгон далайн флодой ноёдто эльгээхэдэнь, тэрэниие албанһаа табиһан байгаа бшуу. Тиигээгүй һаань, манай Буряад ороноо үшөө нэгэ контр-адмирал гү, али вице-адмирал-инженер ургажа гарахашье байгаа аалам?! Теэд үшөө нэгэ арадай поэдэй мүндэлһэндэ буряад арад гарзатаагүй ха юм даа!

Армиин албанһаа табигдаһанайнгаа һүүлээр һара үнгэрөөд байхада, Алексей Бадаев «Буряад-Монголой үнэн» сониной редакцида хүдэлхэеэ орожо, журналистикын нюусануудые нээжэ, тайлбарилан таажа захалба. Соёлой таһагта ажаллахадаа, уран зохёолшодой бүтээлнүүдые, поэдүүдэй шүлэгүүдые наринаар шэнжэлжэ, заһажа, сониной хуудаһануудта толилуулдаг байгаа. Соёлой клубуудай, библиотекэнүүдэй, музейнүүдэй хүдэлмэри тухай материалнуудые бэлдэжэ, барлуулан гаргуулдаг һэн. Добчин Доржиевич Дугаровай хүтэлбэри доро соёлой таһагайхид хүдэлдэг бэлэй.

1959 ондо Москвада үнгэргэдэһэн Буряадай литература болон искусствын II декадада поэт Алексей Данилович Бадаев хабаадахадаа, ниислэлэй, тэрэшэлэн бүхы ороной-гоо уран зохёолшодтой, мүн предприятинуудай хүдэлмэришэдтэй, Москва шадархи хүдөөгэй ажалшадтай, соёлшодтой уулзалгануд дээрэ зохёохы ажалаараа тоосожо, сугларагшадта уянгата шүлэгүүдээ бэлэглээ һэн. Тиихэдэ мэдээжэ поэдүүд болон шүүмжэлэгшэдэй зүгһөө үндэр сэгнэлтэдэ хүртэхэһөө үлүү юун байхаб даа! Гадна тэрэ Ази болон Африкын залуу уран зохёолшодой Ташкент хотодо эмхидхэгдэһэн уулзалгын делегадаар һунгагдаһан юм.

Энэл жэлэй һүүл багта партиин обкомой шиидхэбэреэр Д. Д. Дутаровай Буряадай номой хэблэлэй директорээр томилогдоходонь, коммунист Алексей Данилович редакциин соёлой таһагые даагшын уялгануудые гүйсэдхэгшөөр табигдаа һэн. Мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ хүсэлдэ абтажа, А.Д. Бадаев 1960-1961 онуудта Москвагай М. Горькиин нэрэмжэтэ Литинститудай Дээдэ литературна курсада һураża дүүргэһэн юм.

Тиин 1962 онһоо Алексей Данилович Бадаев һая нээгдэһэн Улаан-Үдын телестудиин буряад дамжуулгануудай редакцида ажалда орожо, 26 жэл соо эндэ ахалагша болон ахамад редактораар таһалгаряагүй хүдэлһэн байгаа. Тиихэдээ тэрэ Буряад ороной ниислэл хотодо телевидениин студида үндэһэн буряад хэлэеэ хүргөөхэ талаар ехэ ажал ябуулһан, олондо мэдээсэл дэлгэрүүлэн тараадаг мүнөөнэй электронно хэрэгсэл байгуулхын тула бүхы хүсэ шадалаа, эрдэм мэдэсээ, дүй дүршэлөө элсүүлһэн юм гээд тэмдэглэлтэй.

Дикторнүүд Валентина Жалсараева, Софья Гончикова, Зэгбэ Гомбожабай, Геннадий Данзанов, режиссернууд Петр Иванов, Намсалма Цыбжитова, Цырен-Ханда Мункуева, редакторнууд Цыден Галсанов, Иннокентий Бальдиров, Шираб-Сэнгэ Бадлуев, Цырен-Дондог Шагжиев, Бата-Мүнхэ Жигжитов, Мэлс Самбуев, Цырен-Дондог Хамаев, Гэлэгма Бадмаева, Галина Раднаева, Дашарабдан Гомбодоржиев болон бусад олон хүдэлмэрилэгшэдтэй хамта ажаллаһан, эдэнэй олонхидые һурган хүмүүжүүлһэн байха юм.

Ахамад редактор Алексей Бадаев «Сэлэнгэ» гэһэн уран һайханай-публицистическэ телевизионно журнал бэлдэжэ гаргадаг һэн. Уран зохёолой, соёлой, искусствын материалнууд энэ журналда оруулагдадаг байгаа. Эндэ хүдэлхэ үедөө Алексей Данилович телестудиин ажал ябуулгада олон шэнэ юумэ нэбтэрүүлһэн габьяатай.

Уран зохёолшын хүндэ хүшэр харгыда гарахын тула поэт Алексей Бадаев ута зам гаталба. 1944 ондо 16-тайдаа түрүүшынгээ шүлэг зохёоһоноһоонь хойшо «Полкын тут доро» гэһэн түрүүшынь номой 1958 ондо хэблэгдэжэ гаратар, аяар 14 жэл үнгэрөө һэн. Имагтал эдэ жэлнүүдтэ тэрэнэй эрхэтэн ёһоной мэдэрэл болбосорһон, ухаан бодолынь һалбаран бадарһан, ниигэм байгуулалтын үмэнэ хүнэй харюусалгатай байһые ойлгоһон, уншагшадайнгаа урда поэдэй уялгые мэдэрһэн байха юм. Уянгата шүлэгүүдээ бэшээшье һаа, удаан саг соо обёорогдонгүй ябаа бшуу. Тиин «гэнтэ гаража ерэхэдэнь», тэрэнэй зохёол бүтээлнүүдые бүридхэлдэ абаагүй һаа, мүнөөнэй поэзи дүүрэн бэшэ болохо байгаа.

1961 ондо ород хэлэн дээрэ барлагдажа гараһан «Эсэгэнэрэй заха» гэжэ номдо оруулагдаһан шүлэгүүдынь хүнүүдэй угаа залгамжалга тухай, ухаан бодолоор баян наһатай хүнүүд болон булгилма эршэ зоригтой, омог дорюун эдир наһатан тухай, Эхэ орондоо дуратай байлга ба инаг дуран тухай уянгата һайханаар хөөрэжэ, уншагшадай сэдьхэл татаба.

Алексей Данилович Цыжип Очировна хоёр республикын соёлой министр байһан Евдокия Будажаповна Раднаеватай хамта

Монго поэт Явуухулантай (дундань)

Алексей Бадаев онсо өөрын харасатай, таһалгаряагүй бэдэрэлгэ хэдэг, эсэшэ сусашагүйгөөр ажаллажа, зохёолойнгоо образые тодо һонороор, тобоймо хурсаар гаргажа, үнэн зүбөөр харуулжа шададаг поэт юм. Шүлэгүүдынь философско гүн удхатай, гүнзэгы мэдэрэлтэй байһаараа шалгардаг. Эхэ орон, эхэ байгаали, дэлхэйн эрдэни зэндэмэни гэжэ алдаршаһан Байгал далай, тоонто нютаг, ажабайдал, эб найрамдал, ажалша хүн, манай ерээдүй болохо үхибүүд, инаг дуран, зол жаргал, дайн байлдаан, гуниг гашуудал болон юрын хүнэй ами наһанда хабаатай бүхы асуудалнууд поэдэй хёрхо харасын хажуу талада үлэдэгүй юм гэжэ онсолон тэмдэглэлтэй.

1964 он А.Д.Бадаевай зохёохы ажалда эрид эрьелтын шата болоо һэн. Энэ жэлдэ Улаан-Үдэдэ «Харюусалга» гэжэ номынь буряад хэлэн дээрэ, харин Москвада «Советский писатель» хэблэлээр «Хүн ябана» гэһэн шүлэгүүдэйнь суглуулбари ород хэлэн дээрэ барлагдажа гараһан байгаа. Эдэ хоёр номынь буряад шүлэгшын бодото нюурые, ажабайдал ба хүнүүдтэ, Эхэ орондоо тэрэнэй дурлалые, оршолонто дэлхэй тухай һанал бодолыень уншагшадта элеэр харуулаа бэлэй. «Харюусалга» гэжэ шэнэ номынь поэдэй урган хүгжэлтын шэнэ шата болоно, эрхэтэн ёһоной гүнзэгы удхатай темэ дэлбэлэн харуулхын тула зоримгойгоор шиидэжэ, гүн ухаанда үндэһэлэн харуулдаг болоһыень, мэргэжэл шадабаряа улам абьяастайгаар шудалжа, зоной дунда хэлсэдэгэй ёһоор, шүлэг урлалгын нарин дархан болоһыень гэршэлнэ» гэжэ бэлигтэй поэт, прозаик Александр Жамбалдоржиев «Буряад үнэн» газетэдэ бэшэһэн юм. Литинститудай дэргэдэхи дээдэ литературна курсада һураża, мэргэжэлээ дээшэлүүлһэниинь поэдтэ ехэ туһатай байһыень эдэ хоёр номынь элирхэйлэн гэршэлээ һэн гэжэ шэнжэлэгшэд бэшэһэн байдаг.

Саашанхи жэлнүүдтэ үрэ түгсөөр ажаллажа, олон номууд һубариба.

Поэт тоонто нютаг тухайгаа иигэжэ бэшэнэ:

Оршолон дэлхэйдэ омогорхон ябаха
Омог дорюун Эхэ орондойб.
Баяр, гунигыем хубаалдан абаха
Баян нютаг — Олзонтойб.

Үзэсхэлэн һайхан Байгал нуур тухайдаа иигэжэ түүрээнэ:

Бүмбэрсэг дэлхэй дээр
Байгал далай
Буряад ороноо
Суурхуулан байн даа.

Арюун нангин инаг дуран тухай шүлэгөө наһанайнгаа нүхэртэ зорюулһыень мэдэрмээр:

Ондоохон лэ хабар тиихэдэ
Оршолон дэлхэйдэ заяагаа.
Золгоод эндэ ши бидэ хоёр
Холбонхойбди хуби заяагаа...

Һүүлэй жэлнүүдтэ сагай хүндэ хүшэр, бэрхэшээл түбэгтэй байгаашье һаань, наһажаал поэт улам эршэмтэйгээр хүдэлжэ, нютагайхидайнгаа үргэмжөөр, зон нүхэдэйнгөө туһаламжа дэмжэлгээр хэдэн ном хэблүүлэн гаргуулаа.

Шүлэгүүд ба поэмэнүүдэйнь суглуулбари болохо «Хуби заяан» гэжэ 2005 ондо хэблэгдэжэ гараһан номойнгоо түлөө А.Д. Бадаев Буряад Республикын Үгэнэй шанда хүртөө һэн. Поэдэй «Шэлэгдэмэл зохёолнууд» гэһэн хоёр ботиһоо бүридүүлэгдэһэн номуудынь буряад, ород хэлэнүүд дээрэ нёдондо жэл хэблэгдэһэн байгаа. Буряад Республикын Соёлой ба олониитын харилсаанай министерствын түсэбөөр барлагдан гараа. Мэдээжэ уран зохёолшо С.Н. Норжимаев, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор, БГУгай профессор Д.Д. Санжина эдэ номуудта оролто үгэ бэшэһэн байха юм. Энэ жэлдэ - арадай поэдэй 80 жэлэй ойн жэлдэ Алексей Даниловичай тоонто нютагай аялгануудта зорюулагдаһан «Олзонойм сэсэгүүд» гэһэн ном Россин Эрдэмэй академиин Сибириин таһагай Буряадай Эрдэмэй түбэй хэблэлдэ барлагдажа гараа. Тус номынь дурсалгануудһаа, шүлэгүүдһээ, дуунуудһаа, балладануудһаа, сонедүүдһээ, поэмэнүүдһээ бүридүүлэгдэбэ. Юрэдөөл, поэт 80 наһанайнгаа дабаан дээрэ гараашье һаа, уянгата шүлэгүүдээ бэшэһээр лэ.

Олон шүлэгүүдтэнь композиторнууд дуу зохёонхой. Поэдэй шүлэгүүдэй үгэ дээрэ зохёогдоһон 80-яад дууниинь али бүхы концертнүүдтэ зэдэлжэ байдаг.

А.Д. Бадаевай зохёол бүтээлнүүдынь Буряадай номой хэблэлһээ, «Байгал» сэтгүүлһээ, «Буряад үнэн» сониһоо гадна, Москва, Санкт-Петербург, Новосибирск, Эрхүү, Шэтэ, Владивосток ба бусад хотонуудай сэтгүүлнүүдтэ, хэблэлнүүдтэ, сонинуудта эгээл олоор хэблэгдэжэ гараһан, Совет ороной олон арадуудай, хариин гүрэнүүдэй арадуудай хэлэнүүд дээрэ оршуулагдаһан байна. Тэрэнэй зохёолуудай 29 ном хэблэгдэжэ гаранхай. Алексей Даниловичай шүлэгүүдые оршуулагшад тухай дурдангүй гаража болохогүй. Эндэ мэдээжэ поэдүүд Юрий Ряшенцев, Олег Дмитриев, Римма Казакова, Владимир Костров, Виктор Стрелков, мүн манай шүлэгшэд Анатолий Щитов, Владимир Липатов болон бусадые дурдалтай.

Шүлэгүүдынь белорус, латыш, армян, азербайджан, киргиз, туркмен, мордва, татаар, тыва, хакас хэлэнүүд дээрэ оршуулагдажа барлагданхай. Мүн хариин ороннуудташье хэблэгдэн гаранхай. Һүүлэй үедэ Людмила Букина, Биана Цыбина, Илья Фоняков олон шүлэгүүдыень оршуулаанхай.

Зохёохы ажалдаа амжалта туйлаһанайнь түлөө Алексей Данилович Бадаевта «Буряад Республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ», «Буряадай арадай поэт» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэнүүд олгогдонхой. Шэн габьяата ажалайнгаа түлөө А.Д.Бадаев Хани барисааная орденоор шагнагдаһан, республикынгаа Гүрэнэй шангай лауреат болоһон байна. Алексей Данилович хүдөө нютагуудта, үйлэдбэри дээрэ, дунда болон дээдэ һургуулинуудта уншагшадтаяа уулзажа, зохёол бүтээлнүүдтээ танилсуулхаһаа гадна, залуу үетэниие патриот ёһоной мэдэрэлтэйгээр хүмүүжүүлхэ талаар ехэ ажал ябуулдаг юм. Һүүлэй жэлнүүдтэ уран шүлэгшэ Ивалгын, Яруунын ба бусад аймагуудай уншагшадтаяа уулзажа, шэнэ зохёолнуудтаяа танилсуулаа.

Буряад ороной-гоо дуушан байхаяа түрэһэн Алексей Данилович наһанайнгаа нүхэр Цыжип Очировнатаяа хамта аша гушанараа үргэлсэн, уянгата шүлэгүүдээ арадтаа бэлэглэжэ, олон удаан жэлнүүдтэ энхэ мэндэ, аза жаргалтай һуугыт даа гэжэ аха нүхэртөө үреэел даа.

Бата-Мүнхэ ЖИГЖИТОВ,
журналист,
Россин Федерациин соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ.

7
Уран үгэ
Буряад үнэн
28.08.2008
№34(592)
Дүхэриг
№99(21642)

Алексей БАДАЕВ,
Буряадай арадай поэт

ҮБГЭ ЭСЭГЭНЭРЭЙ АЛТАН ТООНТОДО МАГТААЛ

Буряадай арадай поэт Алексей БАДАЕВ бүхы наһан соогоо Эхэ ороноо, түрэл арадаа, үбгэ эсэгэнэрэйнгээ тоонто нютагаа магтан дуулажа яһадаг бэлэй. Һүүлэй хоёр жэлэй туршада хэблэгдэжэ гараһан «Шэлэгдэмэл зохёолнууд», «Олзоноймсэсэгүүд» гэжэ номууд соогоо энэ ёһо гуримаа баримталан, Эхэ орондоо дурлалай, алтан тоонтоёо түүрээн магталгын, инаг дуранай темэнүүдээр зохёогдоһон шүлэгүүдыень уншагшадай анхаралда дурадханабди.

Уран зохёолшо Юрий Будаев, Буряадай арадай поэдүүд Лопсон Тайшаев, Алексей Бадаев

Алексей Бадаев, Хүх поэт Владимир Санги

Бадаевтанай бүлэ нютагайхидайнгаа дунда

ПОЛКЫН ТУГ

Гвардейскэ полкын нангин тугынь -
Гүрэнэй тугай бишыхан хубинь юм.
Гайхамшагта дайшалхы тэрэнэй замыень
Габьяата шагналаар оромни шэмээ юм.

Алдарта хэрэгүүдэйнь гэршэ урдамнай:
Аржагар соорхойнууд олые хэлэнэл,
Түүхын хуудаһа ираад яахамнайб -
Тугай «шарханууд» амиды түүхэнь лэ.

Арадай хүбүүдтээ барюулһан энэ туг
Аяар Берлиндэ хиидэһэн намтартай.
Арадай хүбүүдтээ найдаһан энэ туг
Ами наһанһаамнайш үлүү гамтай.

Энэ туг доро хатуужаабди өөһэдөө,
Эрхэ сүлөөгөө дайсадһаа аршалан.
Энэ туг доро унааша нүхэдөө
Эгүүридэ мүнхэлөөбди, шуһаарнь тангариглан.

Энэ туг доро дэлхэйн түймэршэдтэ
Эрид сохисоор эсэсынь харуулхабди.
Энэ туг доро үдэрһөө үдэртэ
Эрдэм мэргэжэлээ үшөөл дээшэлүүлхэбди.

Элшэ бадаранхай, һолонго татанхай
Энэ тугайнгаа һахюул солдадтал,
Эхэ оромни дэлхэй дээр жагсанхай
Эб найрамдалай хүндэтэ постдо.

НҮХЭРТӨӨ

Б.Розановскида

Сэрэгэй албанда танилсаад хоюулан
Саһан дээгүүр мүлхинэбди шадамараар.
Бүхы хүсэеэ Эхэ орондоо зорюулан,
Бэеэ зэһэнэбди, юушье дабахаар.

Зааханшье нюуса хоорондомнай үгыл даа,
Зоболон жаргалангаа сугтаа эдлэнэбди.
Хилээмээ хубаалдан һуралсажа ябахадаа,
Ханилалгын ашые гүйсэдөөр мэдэрнэбди.

Түрүүшын үдэрһөө сэрэгэй албан
Тиимэшье хүнгэн бэшэ хэбэртэй.
Хатуу байна даа жааг заршам,
Химдаханаар энээндэ дадахань бэрхэтэй.

Ёһотойл сэрэгшэ саашадаа болоторнай
Яһала хулһэн хубсаһандамнай шэнгэхэ.
Уставуудай ёһоор һуралсажа ябахадамнай
Удангүй бидэнэртэ мэргэжэл ерэхэ.

САМОЛЁДУУД

Далайн эрьедэ үглөөгүүр эртэ
Далияа дэлеэд самолёдууд жэрынхэй,
Харбагдахаа байһан годлинууд мэтэ,
Хабатай урагшаа шуумайн зэһэнхэй.

Наранай туяада һайхануу гээшэнь,
Нюдэ ялбаана урихан дүрсөөрөө.
Хүсэтэ нэгыень залажа дээшэнь
Хүхэ огторгой эсхэһэйб зоргоороо.

Һалхинтай урилдан тэрэнэй хурдые
Һорижо үзэхэ һэм дураараа тиихэдэ.
Артельдээ хүлеэдэг инагайнгаа нэрые
Агаарта бэшэхэ һэм, сэхыень хэлэхэдэ.

БУРЯАД ЭМЭЭЛ

Уягдаһан гүйгөөшэ хүлэгэй нюрган дээрэшье бэшэ,
Хаягдаһан үмхи амбаарай тоохон дорошье бэшэ,
Уужам музейн таһалга соо харин
Хуушан буряад эмээл наһаяа наһалжа байна.
Харахаа ерээшэдые хажуудаа урин,
ханилая гэжэ гараа һарбайна.
Урданай сагай гэршэ - экспонат гэжэ нэрэтэй
Удаанай амаралтада гарахадаш ондоо юун хэрэгтэйб!
Богонихон наһандаа амаржа һуугаагүй хадаа
Борбогорхон буряад эмээлэй уйдахань зүйтэй хаш даа.
Эмээллэһэн хойноо хосортороо эмээл зандаа
Энэ юртэмсэдэ үлэхэб гээд
наһажа ябажаш болоо:
Халтар жороодо тохогдоошгүй һаа, наһаа заяандаа
Хашан зээрдые гоёохоб гэжэ найдажа ябаа.
Хүл нюсэгэн хүбүүнэй гү, али буурал үбгэнэй дээрэнь
Хүйхэр юумэдэй һуухадань, эндэ хэбтээшэһээнь дээрэл.
Сарюун үе сагтаа хүндэлүүлһэн, магтуулһан,
Арюун һайхаараа айл аймагаа гайхуулһан
Наһаяа наһалжа байгаа хуушан буряад эмээл -
Нэрэгүй мэргэн дарханай бэлигээ гэршэлһэн бүтээл!
Ажалай поэмэ мэтээр эмээлдээ хээлээтэй
угалзануу -
Арадай сагаан сэдьхэлэй һалбарһан улаалзайнууд!
Бүгын һалаата эбэрэй уян нугархай дүрсэ
Шугын горхоной сэлмэг гэзэгэдэ гүрэгдөө.
Хүн түрэлтэнэй тоонто - Газарай гүн эрьесэ
Хүсэл найдалай ниидэлгэтэй эдэ угалзануудта хүрмэлдөө.

ДУУН БОЛОЖО ХАНХИНАНАЛ

ИВАЛГАМНИ

Хүгжэмынь Анатолий АНДРЕЕВЭЙ

Түрэл нютаг - Ивалгамни,
Уужам Сэлэнгэ, Хамар-Дабаамни.
Энхэ жаргалайм эхин гуламта,
Эхэ, эсэгым үлгы нютаг - Ивалгамни.

Сэдьхэл зүрхыем дуудан һэргээдэг
Баян-Тугадни, сэнхир Халюута,
Һайхан басагад, баатар хүбүүдээ
Найдан хүндэлдэг үлзы нютаг - Ивалгамни.

Дууша, ажалша мэргэн солоороо
Дуулим Буряадтаа сууда гаранхай,
Түмэн жэлнүүдтэ һуугыш амгалан
Түрэл нютагни, минии нютаг - Ивалгамни.

БУЛГАН ТООНТО БУРЯАДНАЙ

Хүгжэмынь Пурбо ДАМИРАНОВАЙ

Дууран ааляар
хэбтэнхэй
Буурал баабай
Байгалнай.
Дуулим дайдын
уудамһаа
Дуудан байгаа
дуунуудтай.
Дабталга:
Буян хэжэ алдарша,
Булган тоонто
Буряаднай!

Домтой аршаан
сүршэнхэй
Дорюун үндэр Саяамнай.
Домог холы зоринхой
Омог хуби заяамнай.
Дабталга:
Амин голой сэнтэйхэн
Алтан шаргал нарамнай.
Арбан хургаа холбонхой
Арад зомнай жаргалтай.
Дабталга:

УЛААН-ҮДЭМ

Хүгжэмынь Юрий ИРДЫНЕЕВЭЙ

Элдин нютагнай тоонто дайдадаа
Эльгэ зүрхыем татаал суранзаар.
Байшан гэрнүүдэй байван галнуудаар
Тайбан Буряадайм түбынь ялалзаа.

Дабталга:
Золтой арюун заяан һүлдэм -Согтой
дорюун Улаан-Үдэм!
Тэршээ Сэлэнгэш омог шамхандаа
Шэршүү хадагаа дэлгэн табинхай.
Хүбүүд, басагадш орон хизаараа
Хүгжэм, дуугаараа үргэн магтанхай.
Дабталга:
Мүнхэ дэмбэрэл золоо эдлэжэ,
Энхэ амгалан үүрээ угтыш даа.
Баруун, зүүн гэнгүй - зоноо энхэржэ,
Баяр, жаргалан дүүрээр һуугыш даа.
Дабталга:

ДЭЛХЭЙДЭ ЯАГААШ ҺАЙХАМ ДАА !

Хүгжэмынь Баяр ДОНДОКОВОЙ

Энжээр баян дэлхэйдэ
Энхэ заяан байхал даа.
Эхин замайш бэлшэртэ
Эжэл гансаш һайхан
даа.
Дабталга:
Энжээр баян дэлхэйдэ
Эжэл гансаш һайхан даа!

Дабталга:
Хангал арюун дэлхэйдэ
Хабар яагаа һайхам даа!

Угаа сэлюун дэлхэйдэ
Удаан жаргал байха даа.
Угаа залгаа үришни
Уйлан, энеэн һайхан
даа!

Хангал арюун дэлхэйдэ
Халуун дуран байхал
даа.
Хамаг зүрхыш эзэлһэн
Хабар яагаа һайхам даа.

Дабталга:
Угаа сэлюун дэлхэйдэ
Уйлан, энеэн һайхан
даа!

ОЛЗОНОЙМ СЭСЭГҮҮД ОДООЛ ГОЁНУУД

ХАНДАЛГА

Тоонто газараа
амаршалжа тэбэреэд,
Торголиг нугадаа
өөдөө хаража хэбтээб.
Сэсэг набшаар үерлэһэн
Майн сэсэрлиг соо
Сэнхир хангалдань
һогтошоходол гээб.

Таршаа, зүгынүүдэй
таагдашагүй
хүгжэм доро
Таладаа ёохорложо
байгаа нютагайм
сэсэгүүд.
Шарай зүһөөрөө
ямбатайшуулые
хүсэхэшгүй һаа,
Дуратайхан мандаа
юунһээш сэнтэйнүүд.

Таримал бэшэ
сэсэгүүдни, бага
наһандаа
Таанадайнгаа дунда
хүльбэрэн наадажа
ургааб.
Олзонойнгоо нэгэ
хүүхэндэ
Ойгоргүйгөөр дурлаад,
Обогор баглаа
сэсэгүүдые зобон,
эшэн барюулааб.

Арюун һайхыетнай
айдархан жэшээ
болгожо,
Абажа ябааб даа энээхэн
хүнгэн бэшэ наһандаа.
Асарааб тандаа
бэлэгээ -
шүлэг зохёолнуудайнгаа
баглаа,
Абыт даа голонгүй,
баянхан нютагайм
гоёхон сэсэгүүд!

Энэ хуудаһа Бата-Мүнхэ ЖИГЖИТОВ хэблэлдэ бэлдэбэ.

Мянга түмэн адуун һүрэгүүдэй табгай доро
Мантан хэнгэргэ мэтээр доһолжо, хүнхинэжэ байдаг,
Набша сэсэгээр, ая-гангаар анхилшадаг майда
Намжааран зэрэлгээтэгшэ сэлюун тала дайда
Наһаяа наһалжа байгаа хуушан буряад эмээлэй
Нангин дурдалга соо үлөөл, зүүдэн шэнги эгээлэй:
«Үүлэ тулама һаглагар һүүлээ шэдэлһэн,
Хүүюур шэнги дэлһээ хүрьһэтэ газараар шэрэһэн,
Һалхин мэтэ хурдан, һур харбаанда магтаалтай,
Һаарал, буурал зүһэтэй галта хүлэгүүдни, хаанабта?»

ДАЛАЙ

Хагсуу һалхинһаа угаа
ехээр эсэн,
Халуун наран доро нюргаяа
шаража,
Хажуудам хэбтэнэ далай
амаржа,
Хайр шулуун эрьенүүдээ
дэрлэн.

Уһанай нюруу миралзана,
налайн.
Гэнтэ һалхилбалынь
галзууршаха далай.
Туулган долгид гүйлдэхэ
эбхэрэлдэн,
Томо кораблиие,
зомгоолдол, үлгыдэн.

Аали номгон. Хаанашьеб
даа, агаарта
Абяантай урилдан, самолёт
ниидэнэ.
Далай тэнгэриин ниилэһэн
газарта
Дайшалхы корабль,
хабсагайдал, үзэгдэнэ.

Талын хүлэгүүдтэл тэдэниие
ургалхаяа,
Тиихэдэ бодохоб, долгидто
эсэргүүсэн.
Хагсуу һалхинһаа угаа
ехээр эсэн,
Хэбтэг лэ далай,
шарахадажа нюргаяа.

АГАДАА УРИНАЛ НҮХЭДНИ

Үргэнхэн, үлгэнхэн сэлгеэ
Агадаа
Үргэлжэ нүхэдни уринал
даа.
Үбэлдөө Агамнай
Ага бэшэ юм гэлдэнэл,
Үбэлдөө таламнай тала
бэшэ гээд нэмэнэл.
Онон голой олон
олтирогуудай
Мойһон сагаан тэрлигээ
хэдэрхэдэ,
Ая-гангын арюухан
хангалаар
Ага-Хангилай дүүрэхэдэ,
Айлшалжа ерэхыем Агадаа
Арга бэшэ нүхэдни
захинал даа.
Басагадай зүрхэдэй
Баяр жаргалаар халихада,
Дуран тухай дуунуудай
Дуулим үдэшөөр
ханхинахада,
Дууданал даа Агадаа.
Амһарта соohоо архиин
бусалхада,
Амтатай ногоондо хонидой
садахада,
Айлшалхые гуйнал даа
Агадаа.

Барилдааша хүдэр
бүхэнүүдэй
Бэе бэеэ һорилсоходо,
Урилдааша хурдан моридой
Уяандаа собхорходо,
Урижа бэшэнэл даа Агадаа.
Дэлхэйн адлишуу
үдэрнүүдэй
Мэлхэйн алхаса тоолон,
Мэнэ һаядаа ерэхэ
Шэнэ уулзалга хүлеэнэб
ехэ.
Шамгүйгөөр һуужа
Шадахаяа болёоб, Ага!
Үлэмжэ дүтэ, түрэл болонош
Үдэрэй ошохо бүри, Ага!
Тала дайдынш үргэн сэлюуе,
Танил нүхэдэйнгөө налгай
сарюуе,
Аялга дуунайш хонгёо
арюуе,
Алхана хадынш үндэр
дарууе
Мартаагүйб даа, Ага!
Ошоходоо асархаб шамдаа
заал һаа,
Олон тоото шүлэгүүдээ.
Асархаб Буряадһаа,
Байгалһаа,
Амар мэндээ!

Буряад Республикын 85 жэлэй ойе угтуулан

ОЛОНОЙ ОМОГОРХОЛ – ОДОТО СОЁЛ

Хожомдожошье һаа, дэлисэ багатай алхамаар дэгдэнэ дээшээ соёлнай гэһэн Арадай уран һайханай түбэй даргын орлогшо Сергей Доржиевич Доржиевай үгэнүүдтэ республикын заншалта соёлой түлөө омогорхолой, мүн наһанайнгаа арбаад гаран жэл сүм зорюулһан һалбариингаа саашанхи заяа тушаа һанаата болоһоной аялга абяан гансата соностоодхибо. Теэд тиигэньшьегүй яахаб? Багахан туйлалтануудтань баярлаха, дутуу дунданууудтань дураа гутаха саг туданхай бэшэ аал, илангаяа соёл урлалда...

Сергей Доржиев

Ахада. Угтамжын үедэ. Баруун талаһаа Бадма Гыбанов

"Үнгэрһэн зуунай бүри ерээд гаран онуудта хүдөөгэй соёлой байшангуудта хайратай байдал үзэгдөөд абаа бэлэй. Үни хада хэрэглэлгэһээ гарашаһан аппаратураяа ядан тулин ханхинуулха, микрофоной саанаһаа танихаар бэшэ аялга хүгжэмэй зэдэлхые обёороод... - гэжэ Сергей Доржиевич бодолгото болоһоной удаа дурсалгаяа үргэлжэлүүлнэ. - Харин мүнөөшье хурданаар хүгжэшэһэмнай тэрэ тухайхан даа. Хүдөөгэй Соёлой ордонууд һомоной мэдэлдэ болонхой, тиимэһээ имагтал нютагуудай гулваанарай ажал ябуулгаһаа ордоной байдал дулдыдана. Тобшолбол, "өөр соохоноо" арга хургаяа олохо баатай болоо. Һургуулиин болон Соёлой ордоной директорнүүд адли шахуу эрхэтэй аад, тад ондоо хүндэтэй бшуу. Соёлой ордоной директорэй хүтэлбэри доро хоёр-гурбан лэ хүн тоологдоно. Эды зонтой элдэб хэмжээ эмхидхэхэдэ бэрхэшээлтэй. Гол түлэб дискотекэ үнгэргэжэ, мүнгэн ологдоно. Теэд ажалгүй хүдөөгөөрхин яагаад үнэтэй сэн үгэхэб даа.

Дүрбэн тээшээ тэгшэ бэрхэ бэлигтэйшүүл мүнгэ хомортой соёлдо хүдэлхэ дурагүй байха. Хэзээдэшье соёл урлалда тон һүүлдэ мүнгэ алтан шэглүүлэгдэдэг шуу. Гэбэшье арад түмэниие хүлгөөн хүдэлгэхөөр байгаалиһаа үгтэһэн абьяас түгэлдэр хүнүүд дайралдахал байха."

Һанаан бодолыень эзэлээд абадаг эды олон бэрхэшээлнүүдые нюунгүй, сэхэ дэлгээнэй удаа урма зоригыень далижуулдаг соёл урлалай һүүлэй һонин тооложо оробо. Сергей Доржиевичай хэлэһээр, соёлнай нэгэ газарта торон тогтоод байнагүй. Жэшээлхэдэ, соёлой шэнэ ордонуудшье мүндэлжэ захалаа. Соёлой аяар дүрбэн коллективтэй Хэжэнгын Загустай һууринда одоошье шэнэ ордон мандаба. Мүнөө үеын шэнэ оройтой, евро-заһабарилгатай энэ ордон нютагай омогорхол болонхой. Янза бүриин проект зохёожо, грант абаха арга боломжо бии болоһониинь тон һайшаалтай. Тиихэдэ элдэб программада хабаадажа, мүн лэ мүнгэн шагналда хүртэжэ болоно.

Ахада болоһон үүлзалгаһаа

Арадай уран һайханай түбэй хүтэлбэри доро Буряад Республикын 85 жэлэй ойн баярта зорюулжа эмхидхэгдэһэн хэмжээ ябуулганууд тухай Сергей Доржиевич Доржиевай тодо харюунууд:

- Республикын ойн баярай гаршаг доро тусхай хэмжээнүүдые танай түб зарлаһан байгаа гээд дуулаһан байнабди. Тэдээн тухай хөөрэжэ үгыт.

- Арадай зохёохы шадабари шалгалгын мүрысөөн республикын бүхы шахуу аймагуудта үнгэрөө. Комиссиин бүридэлдэ би ябалсааб. Апрелиин 29-дэ Прибайкалиин Турунтаево тосхонһоо эхилээд, бүхы аймагуудаар ябажа хараһанай удаа июниин 18-да Түнхэнэй аймаг хүрөөбди. Энэ мүрысөөндэ бэлэдхэлэй комитет гол түлэб аймагуудай гулваанар хүтэлбэрилөө. Үндэр хэмжээндэ үнгэрөө, аймаг бүхэн оролдоо гэхэ байнаб. Соёл урлалай туйлалтануудые гэршэлһэн концертнаада, мүн үзэсхэлэнгүүдые аймаг бүхэн дурадхаха ёһотой байгаа. Гурба-дүрбэ наһанай үхибүүдһээ эхилээд, үндэр наһатай үбгэжөөлнүүд энэ хэмжээндэ эдэбхитэй хабаадаа.

- Энэ мүрысөөнэй дүнгүүд элирүүлэгдээ гү?

- Үгы байна. Республикын ойн баяр тэмдэглэлгын үедэ сентябриин 6-да 14.00 сагта Соведүүдэй талмай дээрэ гала-концерт болохо. Эгээл тэндэ дүнгүүд согсологдожо, илаһан аймагта гол шан - "Жигули" түхэлэй авто-унаа барюулагдаха. Ц.Сампиловай нэрэмжэтэ музейдэ шалгарһан бүтээлнүүдэй үзэсхэлэн сентябриин 5-да 15.00 сагта нээгдэхэ юм.

- Республикын ямар аймаг онсолон тэмдэглэхэ байнат?

- Аймаг бүхэн өөрын онсотой гээд мэдээжэ. Баунтын аймагта эвенк арадай соёл урлалай дээжэ ажаглахаар, Мухар-Шэбэртэ, Бэшүүрэй аймагта - шэмээшэгүүдэй аялга дуу анхархаш... Хориин аймагай үзэсхэлэн намда угаа ехээр һайшаагдаа. Захааминай, Бэшүүрэй, Кабанскын, Тарбагатайн, Ахын аймагуудта, Улаан-Үдэдэ концертнааданиинь үндэр хэмжээндэ үнгэрөө. Ахын аймагай байгаали аргагүй һайхан гээд дахинаа мэдэрээд бусааб. Бадма Гыбанов (фото-зураг дээрэ) гэжэ арадай ёһотой бэлиг талаантай хүн тэндэ ажаһууна.

Сарюуна ЭРДЫНЕЕВА.

Арадай Уран һайханай түбэй хүдэлмэрилэгшэд

9
Үлзуур
Буряад үнэн
Дүхэриг
28.08.2008
№99 (21642)
№ 34(592)

Буряад Республикын 85 жэлэй ойе угтуулан

ДОЛООН ҮНГЫН ҺОЛОНГО МЭТЭ ГАЙХАМШАГТА ҺАЙХАН ГАЗАРНУУД ТОДОРХОНЬ

Һаяхан Улаан-Үдэ хотын захиргаан «Манай дуратай хото» гэһэн олониитын хүдэлөөнтэй хамта Буряад орондо аяншалга хүгжөөн, Улаан-Үдэдэ һонирхолтой аяншалха һайхан замуудые элирүүлэн, «Улаан-Үдын долоон гайхалтай гоё газарнууд» гэһэн мүрысөө соносхобо. Энэ мүрысөөндэ хүн бүхэндэ мэдээжэ болоһон, олоной дуугаа үгэһэн Улаан-Үдын байгаалиин болон хүнэй гараар бүтээһэн зүйлнүүд орохо.

«Улаан-Үдын долоон гайхалтай гоё газарнууд» гэһэн ябуулга улаан-удынхидтэ түрэл хотын һайхан газарнуудые һануулжа, түүхэтэйнь танилсаха арга олгоно. Тиихэдэ үзэгдөөгүй гоё газарнуудай тоодо Улаан-Үдэ хотын амаралгын газарнууд, ургамал модотой сэсэрлигүүд, Соёлой ордонгууд болон байшангууд, барилгын уран маягай хүшөөнүүд гэхэ мэтэ оролсоно. Тэрээнһээ гадна тус хэмжээ ябуулга эмхидхэгшэд хүн бүхэндэ мэдээжэ болоһон 15 зүйлнүүдые - Зүблэлэй (Соведүүдэй) талмай дээрэхи Ленинэй хүшөө, «Арбат» гэһэн ябагалха газар ба ород наймаашан Голдобиной гэр, «Хүндэмүүшэ Буряад орон» гэһэн буряад эхэнэрэй хүрэг, 20-дохи «а» кварталай зам утаһадаһан уулзуур дээрэхи баатарнуудай дугы, «Гүйжэ ябаһан боди гүрөөһэн» гэһэн Талын татуураар (Степная протока) гараһан дугы, Буряадай гүрэнэй академическэ оперо болон баледэй театр, мэдээжэород поэт А.С. Пушкинай нэрэмжэтэ ургамал модоор бүрхөөгдэһэн сэсэрлиг, «Хаашуулай үүдэн» гэһэн баяр ёһололой барилга, Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ Гүрэнэй буряад драмын академическэ театр, «һолонго» гэһэн бургааһан модоор бүрхөөгдэһэн сэсэрлиг, «Юбилейный» гэһэн амаралгын газар, Зүүн зүгэй эмшэлгын түб, Буряадай ипподром, Айлшадай зэргэнүүд (Гостиные ряды), Хойто-Байгалай арадуудай үндэһэ яһатанай үзэсхэлэн (Этнографический музей народов Забайкалья) дурадхана. Хэрбэеэ тиимэ һайхан гоё газарнууд гэжэ тоолоогүй һаа, өөһэдынгөө һанамжа Улаан-Үдэ хотын захиргаанай www.ulan-ude-eg.ru гэһэн оньһон хаягаар сайт дээрэ дуугаа орхихо аргатайт.

Зүблэлэй (Соведүүдэй) талмай дээрэхи Ленинэй хүшөө 1970 ондо агууехэ ударидагшын түрэһөөр 100 жэлдэ хэжэ эхилээ. Тиихэ үедэ арба гаран түлэблэлгэнүүд бэлэдхэгдэжэ, СССР-һээ гадна Монреаль дээрэхи Бүхэдэлхэйн үзэсхэлэн дээрэ эгээл эрхимынь гэжэ тоологдоһон байна. Тус хүрэгэй үндэрынь һууритаяа хамта 13 метр, шэгнүүрынь 42 тонно юм. Хүрэл хүрэг Москвагай Мытищинскэ завод дээрэ шудхан бүтээгдээ. Орёо юумэниинь хүрэгэй шудхалгада болон тэрэнэй ашалгада баталагдаа бэшэ, гансал хүрэл хушалтыень хайшан гэжэ сахихаб гэгдэһэн байгаа. Тиимэһээ үнгэ түхэлыень хубилгадаг хэрэгсэл зорюута хэрэглэһэн байна. Нарин иимэ ажал хэхэ бүхы Советскэ Союзда ороидоол нэгэ уран дархаша хүн байжа, Улаан-Үдэ зорижо ерээд хүдэлһэн юм.

«Арбат» гэһэн ябагалха газар, ород наймаашан Голдобиной гэр Улаан-Үдэ хотын Ленинэй гудамжада оршодог. Энэ гудамжа 2004 ондо ябагалдаг болгожо, шэнээр заһажа, хуушан хотын һүлдэ тэмдэгэй (герб) хүрэг - худалдаа наймаанай Меркурий бурханай ошор болон элбэг зөөриин эбэр бүтээн табиһан байна. 2005 ондо «Арбат» һууринда уһанай сорьёлго нээгдээ. Тэрээнһээ гадна улаан-удынхид хоёр сахали-хайлгана шубуудые - Сэлэнгэ Үдэ хоёр мүрэнүүдые удхалан жэшээлһэн зураглал хаража, түрэл хотоороо омогорхохо аргатай.

Ород наймаашан Голдобиной гэр Верхнеудинскын эрдэмтэй, һургуулитай хүнүүдэй татасын түб байһан юм. Иван Флегонтовичын аша габьяа хадаа 1891 оной июниин 21-дэ ерээдүйн II дугаар ород хаан Николайе өөрынгөө гэртэ угтажа абаа. Мүнөө тэрэнэй гэртэ Улаан-Үдэ хотын түүхын үзэсхэлэн байраяа олонхой.

«Хүндэмүүшэ Буряад орон» гэһэн буряад эхэнэрэй хүрэг Монголой консулой ордонгой урдахана байдаг. Тэрэниие 1991 ондо мэдээжэ архитектор А. Яковлев, скульптор А. Миронов зохёон бүтээһэн байна. Тэрэнэй үндэрынь 8 метр, һууриин үндэрынь баһал 8 метр, шэгнүүрынь 32 тонно. 2008 ондо үнгэргэгдэхэ Улаан-Үдэ хотын үдэртэ зорюулагдаһан һайндэртэ тус монумент Сэлэнгын дугы дээгүүр ниислэл хотын баруун-урда захаар ородог газарта байгуулагдаха. Мүнөө Байгал далайе зураглаһан тэрэнэй ташалан гоё һайхан сэсэгүүдээр бүтээгдэжэ, «Хүндэмүүшэ Буряад орон» гэһэн буряад эхэнэрэй хүрэг хүлеэжэ байна.

20-дохи «а» кварталай зам утаһадаһан уулзуур дээрэхи баатарнуудай дугы 2005 онһоо баригдажа эхилээд, 2007 оной Хотын һайндэртэ нээгдээ. Дугын дабалта хотын Октябрьска болон Железнодорожно хоёр аймагуудые холбоно. Дабажа гаралгын утань 298 метр, үргэниинь 37 метр. Дугы дээрэ ябадалай зургаан һудал, трамвайн утаһануудболон хүнэй гэшхэлхэ хоёр зүргэнүүд ехэ тааруу зохидоор хэгдэнхэй. Дугын хоёр талаһаа дүрбэн баатарнуудхаруулшад зогсон байдаг. Тиимэһээ хотын захиргаанай мэдээсэһэн мүрысөөнэй дүнгүүдээр тус дугы «Баатарнуудай» гэжэ нэрлэгдэһэн байна. Эдэ баатарнуудые скульптор А. Миронов зохёон бүтээһэн.

«Гүйжэ ябаһан боди гүрөөһэн» гэһэн Талын татуураар (Степная протока) гараһан дугы 2002 ондо баригдажа эхилээд, 2007 оной 16-да нээгдээ. Тэрэнэй түлэблэлгэ баһал нэгэ мэргэжэлтэн найруулан зохёогоо. Үдэ, Сэлэнгэ мүрэнүүд дээгүүр дугы уран гоёор найруулан бүтээһэн Воронежой инженер Игорь Березин тус түлэбөө «Гүйжэ ябаһан боди гүрөөһэн» гээд нэрлэһэн байна. Энэ дугы «Мостоотряд-34» ОАО-гой барилгашад генеральна директор Е. Голодын хүтэлөэри доро бүтээн байгуулаа. Иимэ түхэлэй түмэр дугы Сибирь дотор хаанашье үгы юм, ашаглагдаха болзорынь 100 жэл гээд тэдэ мэдээсэнэ. Дугын утань 131 метр, замай үргэниинь 16 метр. Гадна хүнэй гэшхэлхэ хоёр зүргэнүүдтэй. Дугы дээрэ гүйжэ ябаһан боди гүрөөһэнэй хүрэгүүд табигданхай, зохёон найруулагшань А. Миронов.

Буряадай гүрэнэй академическэ оперо болон баледэй театр 1954 ондо Москвагай мэдээжэ архитектор А.Н. Фёдоровой зохёон найруулһан түлэблэлгөөр баригдажа, 1974 оной декабрь һарада федеральна удха шанартай архитектурын хүшөө дүрэ гэжэ гүрэнэй сахилгада абаһан байна. Тус соёлой байшан Улаан-Үдын гол хубиин хотонуудые бүриддүүлһэн шухала зүйлнүүдэй нэгэниинь болоно. Хэдэн жэлэй үедэ оперо болон баледэй театр Зүүн Сибирьтэ болон Алас-Дурна зүгтэ ганса байгаа. 2000 ондо театрай байшангые үргэлжэ шэнээр заһажа һэргээхэ ба һэльбэн шэнэдхэхэ түлэблэлгэ зохёогдожо, мүнөө заһабарилгын ажал ехэ эдэбхитэйгээр хэгдэжэ байна. Байгша оной декабриин 31-дэ театрай байшан ашаглалгада орохоор хараалагдана.

Мэдээжэ ород поэт А.С. Пушкинай нэрэмжэтэ ургамал модоор бүрхөөгдэһэн сэсэрлиг Х. Намсараевай нэрэмжэтэ гудамжада оршодог, 1999 ондо түрүүшынхиеэ нээгдээ һэн. Поэдэй хүрэг сэсэрлигэй дунда Александр Миронов зохёон бүтээгээ. Жэл бүри июниин 6-да, мэдээжэ ород поэдэй түрэһэн үдэртэ шүлэгүүдые уншалгын һайндэрнүүд үнгэрдэг заншалтай болонхой.

«Хаашуулай үүдэн» гэһэн баяр ёһололой барилга 1891 ондо цесаревич Николай Александрович Романовай Верхнеудинск хото ерэхэдэ баригдаһан аад, 1936 ондо һандаргагдаһан юм. Энэ барилга 2006 ондо Улаан-Үдэ хотын 340 жэлэй ойн баяртай дашарамдуулан һэргээгдэһэн байна. Баяр ёһололой нээлтэ Улаан-Үдын үдэртэ зүжэг наадалгатайгаар үнгэрһэн түүхэтэй.

Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ Гүрэнэй буряад драмын академическэ театрай байшан тус театрай бии болоһоор 50 жэлэй байгуулгада 1982 оной ноябрь һарада ашаглалгада орохон байна. Барилгын түлэблэлгэнь Москвагай «Гипротеатр» гэһэн дархалдаг газарта бэлдэгдэһэн. Тэрэ сагта мэдээжэ архитекторнүүд Е. Чечик, О. Зильберман, гол конструктор О. Смирнов гэгшэд бүтээгээ. Театрай газаахи, досоохиень шэмэглэхэ гэжэ мэдээжэ Россин Федерациин арадай уран зурааша Дашинима Дугарович Дугаровай хүтэлбэри доро долоон уран бэлигтэй бүлэг хүнүүд хүдэлһэн байна. Тэдэнэй дунда үүдэнүүдые, харагшадай газарта шэмэг һайхан хаалтануудые, хэрэгтэй баг-тархинуудые модоор һиилэжэ хэһэн һиилүүршэд, мориной һүүлээр хүшэгэ бүтээһэн хибэй дархашуул, шэмэг һайхан гэрэлтүүлэгшэнүүдые хэһэн, садаар үүдэнүүдэй зүйлнүүдые гоёохон, уран зураг болон томо хүшөөгэй хүрэг бүтээдэг дархашуул оролсоһон байна. Байшангай фронтон «Сэсэглэһэн Буряад орон» гэһэн хэлбэреэр шэмэглэгдэнхэй. Тэрэниие зохёогшод Д. Дугаров, Э.Аюшеев, Э.Цыденов гэгшэд Г. Чагдуровай хүтэлбэри доро бүлэг дархашуулаар бүтээһэн байна.

«Һолонго» гэһэн бургааһан модоор бүрхөөгдэһэн сэсэрлиг ЛВРЗ-гэй микрорайоной үхи хүүгэдэй амаралгын болон хүхин наадалгын дуратай газар болонхой. Энэ сэсэрлиг мүнөө Железнодорожно районой соёлой болон сүлөө сагаа үнгэргэлгын түб болонхой. Эндэ Илалтын, Эрдэм мэдэсын үдэрнүүд, Шэнэ жэл угталга болон бэшэ һайндэрнүүд үнгэргэгдэдэг. Тэрээнһээ гадна «һолонго» гэһэн уһанай сорьёлоон, хоройлогдонхой хүүгэдэй хотохон, һэнжүүхэйнүүд, бэеэ һорихо хэрэгсэлнүүд байгуулагданхай. 2006, 2007 онуудта хоёрдохи, гурбадахи ээлжээн оруулагданхай. Элдэб янзын амитадай болон шубуудай дүрэнүүд, Гулливерэй, Луугай, сорьёлоонууд болон һэнжүүхэйнүүд, бэеэ һорилгын барилгануудхэгдэнхэй. Мүнөө барилгын дүрбэдэхи ээлжээн ябуулагдажа байна. Бэеэ һорилгын болон зугаасаха аттракционууд байгуулагдана. Тус барилга ба тэрэнэй байгуулга «Эталон-С» гэһэн Хүтэлбэрилгын эмхиин ООО хэнэ. Түрүүлэгшэнь С.И. Супоня.

«Юбилейный» гэһэн амаралгын газар, Зүүн зүгэй эмшэлгын түб, Буряадай ипподром, Айлшадай зэргэнүүд (Гостиные ряды), Хойто-Байгалай арадуудай үндэһэ яһатанай үзэсхэлэн (Этнографический музей народов Забайкалья) баһал дурадхагдана.

Улаан-Үдын захиргаанай мэдээсэлэй албанай мэдээнүүдээр Яна КИМ хэблэлдэ бэлдэбэ.

А.БАТОМУНКУЕВАЙ фото-зурагууд.

Понедельник, 1

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ
10.05 «МАЛАХОВ +»
11.20 «МОДНЫЙ ПРИГОВОР»
12.20 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
13.20 Т/С «УБОЙНАЯ СИЛА»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.20 «ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ»
16.20 Т/С «ОГОНЬ ЛЮБВИ»
17.10 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
18.00 «ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ»
19.20 ЖДИ МЕНЯ
20.10 «СЛЕД»
21.00 Т/С «МОНТЕКРИСТО»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «ДВЕ СУДЬБЫ. НОВАЯ ЖИЗНЬ»
23.30 ГАЛА-КОНЦЕРТ ЗВЕЗД И ЛАУРЕАТОВ МЕЖДУНАРОДНОГО КОНКУРСА МОЛОДЫХ ИСПОЛНИТЕЛЕЙ «ПЯТЬ ЗВЕЗД. ИНТЕРВИДЕНИЕ». ПЕРЕДАЧА ИЗ СОЧИ
01.10 НОЧНЫЕ НОВОСТИ
01.30 ГАЛА-КОНЦЕРТ ЗВЕЗД И ЛАУРЕАТОВ МЕЖДУНАРОДНОГО КОНКУРСА МОЛОДЫХ ИСПОЛНИТЕЛЕЙ «ПЯТЬ ЗВЕЗД. ИНТЕРВИДЕНИЕ». ПРОДОЛЖЕНИЕ
02.50 «ГЕНИИ И ЗЛОДЕИ»
03.20 Х/Ф «ПОСЛЕДНИЙ РЕЙД»
05.30 «ДЕТЕКТИВЫ» ДО 05.55

«РОССИЯ»

06.00 «ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!»
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.05, 09.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.00 Х/Ф «КАЧЕЛИ»
11.45, 18.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.25 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.40 М/Ф «НУ, ПОГОДИ!»
13.20 Х/Ф «НЕЖНЫЙ БАРС»
15.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.40 Х/Ф «НЕЖНЫЙ БАРС»
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
19.05 Т/С «ЖЕНЩИНА БЕЗ ПРОШЛОГО»
20.00 Т/С «РОДНЫЕ ЛЮДИ»
21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.50 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!»
22.00 Т/С «КОЛДОВСКАЯ ЛЮБОВЬ»
23.50 «ДЕЖУРНЫЙ ПО СТРАНЕ». МИХАИЛ ЖВАНЕЦКИЙ
00.50 «ВЕСТИ+»
01.10 «ЧЕСТНЫЙ ДЕТЕКТИВ»
01.40 «СИНЕМАНИЯ»
02.10 ДОРОЖНЫЙ ПАТРУЛЬ

КУЛЬТУРА

08.00 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...» У Ю. МАКАРОВА
11.50 Д/С «ИСТОРИЯ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ИСКУССТВА». «СВЯТОЙ СЕБАСТЬЯН, ОПЛАКИВАЕМЫЙ СВЯТОЙ ИРИНОЙ»
12.20 Х/Ф «ЖЕНЩИНА, КРУТИВШАЯ РОМАНЫ»
14.00 «ЖИЗНЬ КУВЫРКОМ. А.РЕМИЗОВ»
14.40 НЕИЗВЕСТНЫЙ ПЕТЕРГОФ
15.10 СПЕКТАКЛЬ «ЗДРАВСТВУЙТЕ, НАШИ ПАПЫ!»
16.30 Д/Ф «МЕДНАЯ БАБУШКА». «БИБИГОН»
17.00 М/С «ВОКРУГ СВЕТА С ВИЛЛИ ФОГОМ»
17.25 М/Ф «ПТИЧКА ТАРИ»
17.35 Т/С «СКИППИ»
18.00 Д/С «ЧЕЛОВЕК И ЛЬВЫ. ПРОДОЛЖЕНИЕ ИСТОРИИ»
18.20 ПЛЕННИЦЫ СУДЬБЫ. Н.ГОЛИЦЫНА
18.50 Д/Ф «В.МОНОМАХ»
19.00, 03.35 Д/Ф «АВИЛА. ГОРОД СВЯТЫХ, ГОРОД КАМНЕЙ»
19.15 «РЫЦАРЬ РОМАНТИЗМА. Я. ФЛИЕР»
20.15 ДОСТОЯНИЕ РЕСПУБЛИКИ. УСАДЬБА ГЛИНКИ
20.50, 02.40 Д/С «УДИВИТЕЛЬНАЯ ПЛАНЕТА». «РОЖДЕННАЯ В ОГНЕ»
21.45 «ТЕАТРАЛЬНАЯ ЛЕТОПИСЬ. И. ДРУЦЭ»
22.15 Х/Ф «КЛУБ САМОУБИЙЦ, ИЛИ ПРИКЛЮЧЕНИЯ ТИТУЛОВАННОЙ ОСОБЫ»
23.20 ОСТРОВА. М.ШВЕЙЦЕР
00.00 «ГЕРМАНСКАЯ НАЦИОНАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА»
00.50 Т/С «ПИТЕР КИНГДОМ»
02.20 Д/Ф «ЧУДНОЕ МЕСТО»

Ариг Ус

08.30 М/С «ОХ УЖ ЭТИ ДЕТКИ». ПОГОДА. «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
09.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ». ПОГОДА
09.30 ИНТУИЦИЯ
10.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
11.30 Т/С «ГУМАНОИДЫ В КОРОЛЕВЕ»
12.00 М/С «ШОУ РЕНА И СТИМПИ»
12.30 М/Ф «ДЕТКИ ПОДРОСЛИ»
13.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖИММИ НЕЙРОНА»
13.30 М/С «ГУБКА БОБ КВАДРАТНЫЕ ШТАНЫ»
14.00 М/С «НОЙ ЗНАЕТ ВСЕ»
14.30 «ТАКСИ»
15.00 «ПОБЕДОНОСНЫЙ ГОЛОС ВЕРУЮЩЕГО». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
15.30 «ДОМ-2. LIVE»
17.10 Х/Ф «ЯМАКАСИ-2»: «ДЕТИ ВЕТРА»
19.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
19.15 ПОГОДА. «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
19.30 Т/С «УНИВЕР»
20.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА. «НОВОСТЯ»
20.35 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ»
21.00 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
21.30 «УНИВЕР»
22.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА. «НОВОСТЯ»
23.35 Х/Ф «БУНТАРКА»

Тивиком

07.00 САМ СЕБЕ ХОЗЯИН
07.30, 13.00 Д/Ф «ЯПОНИЯ: БОЖЕСТВА ВОД И ГОР»
08.00 ДОРОГАЯ ПЕРЕДАЧА
08.25 ОЧЕВИДЕЦ: САМОЕ СМЕШНОЕ
09.30 «ЗОЛУШКА В САПОГАХ»
10.30, 13.30, 17.30, 20.30, 00.30 «24»
11.00, 19.00 В ЧАС ПИК
12.00 ЧАС СУДА
14.00 ЗВАНЫЙ УЖИН
14.55 «ХОРИСТЫ»
16.40 ДАЛЬНИЕ РОДСТВЕННИКИ
17.00 «ПЯТЬ ИСТОРИЙ: РУССКИЙ ТИТАНИК»
18.00 ОЧЕВИДЕЦ ПРЕДСТАВЛЯЕТ: САМОЕ ШОКИРУЮЩЕЕ
20.00, 00.00, 02.15 НАШ ГОРОД
21.00 «ОПЕРА. ХРОНИКИ УБОЙНОГО ОТДЕЛА»
22.00 «СОЛДАТЫ. НОВЫЙ ПРИЗЫВ»
23.00 «ДЕТИ БЕСЛАНА. 4 ГОДА СПУСТЯ»
01.00 АКТУАЛЬНОЕ ЧТИВО
01.15 ВОЕННАЯ ТАЙНА

СТС - «БАЙКАЛ»

00.25, 00.50, 01.20, 01.55, 02.20, 02.50, 03.20 СКАЖИ НА СТС-БАЙКАЛ
16.10, 18.55, 20.05, 21.55, 23.35, 00.55, 01.55 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ: БУРЯТИЯ
06.00 Т/С «ЗЕНА - КОРОЛЕВА ВОИНОВ»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ»
07.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
08.00 Т/С «РЫЖАЯ»
09.00, 13.30, 18.30, 00.00 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
10.00 Т/С «КТО В ДОМЕ ХОЗЯИН?»
11.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ»
12.00 Т/С «ЗАЧАРОВАННЫЕ»
13.00 М/С «СМЕШАРИКИ»
14.00 М/С «ЗВЕЗДНЫЕ ВРАТА»
14.30 М/С «ОБАН. ЗВЕЗДНЫЕ ГОНКИ»
15.00 М/С «ЛЮДИ В ЧЕРНОМ»
15.30 М/С «КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА ВОЛШЕБНИЦ»
16.00 Т/С «ХАННА МОНТАНА»
16.30 ГАЛИЛЕО
17.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ»
17.30 Т/С «ЖНЕЦ»
19.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
20.00 Т/С «РЫЖАЯ»
21.00 РАНЕТКИ ДРАМЕДИ
21.58 «СКАЖИ!»
22.00 Х/Ф «СМОТРИТЕ, КТО ЗАГОВОРИЛ»
23.50 6 КАДРОВ
00.30 КИНО В ДЕТАЛЯХ
01.30 Т/С «ЗОЛОТОЙ ЧАС»
03.00 Т/С «ЗАЧАРОВАННЫЕ»
04.10 МУЗЫКА НА СТС

ДТВ

09.00 УДАЧНОЕ УТРО
09.50 МУЗЫКА НА ДТВ
09.55 ТЕЛЕМАГАЗИН
11.30 «САМОЕ СМЕШНОЕ ВИДЕО»
12.00 «ОСТОРОЖНО, МОДЕРН-2!»
12.30 Т/С «КОМИССАР РЕКС»
13.30 Х/Ф «ХОЧУ ВАШЕГО МУЖА»
14.55 «В ЗАСАДЕ»
15.30 Т/С «УТОМЛЕННЫЕ СЛАВОЙ»
16.00 ТЕРРИТОРИЯ ПРИЗРАКОВ
17.00 Т/С «КОМИССАР РЕКС»
18.00 Т/С «БЕЗМОЛВНЫЙ СВИДЕТЕЛЬ»
18.30 Х/Ф «C.S.I. МЕСТО ПРЕСТУПЛЕНИЯ НЬЮ-ЙОРК»
19.30 Х/Ф «КЛАД»
21.30 ЧУДЕСА СО ВСЕГО СВЕТА
22.30 «ОСТОРОЖНО, МОДЕРН-2!»
23.00 «САМОЕ СМЕШНОЕ ВИДЕО»
23.30 «САМОЕ НЕВЕРОЯТНОЕ ВИДЕО»
00.30 Т/С «БЕЗМОЛВНЫЙ СВИДЕТЕЛЬ»
01.00 Х/Ф «C.S.I. МЕСТО ПРЕСТУПЛЕНИЯ НЬЮ-ЙОРК»
02.00 «ГОЛЫЕ И СМЕШНЫЕ»
02.30 ЧУДЕСА СО ВСЕГО СВЕТА
03.25 «КАРДАННЫЙ ВАЛ +»
03.55 «ГОЛЫЕ И СМЕШНЫЕ»
04.20 «В ЗАСАДЕ»

• ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ •

Вторник, 2

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ
10.05 «МАЛАХОВ +»
11.20 «МОДНЫЙ ПРИГОВОР»
12.20 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
13.20 Т/С «УБОЙНАЯ СИЛА»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.20 «ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ»
16.20 Т/С «ОГОНЬ ЛЮБВИ»
17.10 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
18.00 «ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ»
19.20 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
20.10 «СЛЕД»
21.00 Т/С «МОНТЕКРИСТО»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «ДВЕ СУДЬБЫ. НОВАЯ ЖИЗНЬ»
23.30 «ПОСЛЕДНЯЯ ЛЮБОВЬ БОГА ОГНЯ»
00.40 НОЧНЫЕ НОВОСТИ
01.00 «БОЛЬШАЯ ИГРА». 1, 2 С.
03.00 УДАРНАЯ СИЛА. «БОЕВЫЕ НЛО»
03.50 Х/Ф «КЛЮЧ ОТ ВСЕХ ДВЕРЕЙ»
05.30 «ДЕТЕКТИВЫ»

«РОССИЯ»

06.00 «ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!»
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.05, 09.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
09.55 «БАМБААХАЙ»
10.10 «УЛГУР»
10.25 «САГАЙ СУУРЯАН»
10.50 Т/С «ОСЕННИЙ ДЕТЕКТИВ»
11.45, 18.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.25 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.40 М/Ф «НУ, ПОГОДИ!»
12.45 Т/С «ПОД БОЛЬШОЙ МЕДВЕДИЦЕЙ»
13.50 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
15.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.40 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
16.40 «СУД ИДЕТ»
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
19.05 Т/С «ЖЕНЩИНА БЕЗ ПРОШЛОГО»
20.00 Т/С «РОДНЫЕ ЛЮДИ»
21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.50 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!»
22.00 Т/С «КОЛДОВСКАЯ ЛЮБОВЬ»
23.50 «НОВОРОЖДЕННЫЕ. ПРАВО НА ЖИЗНЬ»
00.50 «ВЕСТИ+»
01.10 Х/Ф «СМЕРТЕЛЬНАЯ ВОДА»
02.50 ДОРОЖНЫЙ ПАТРУЛЬ

КУЛЬТУРА

07.30 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...» У Ю. МАКАРОВА
11.50 Д/С «ИСТОРИЯ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ИСКУССТВА». «ОБНАЖЕННЫЙ ВОЛЬТЕР»
12.20 Х/Ф «ДИКИЕ ОРХИДЕИ»
14.00 «ЖИВОЕ ДЕРЕВО РЕМЕСЕЛ»
14.10 Д/Ф «ТРАЕКТОРИЯ ВАЛЕНТИНА ГЛУШКО»
14.40 НЕИЗВЕСТНЫЙ ПЕТЕРГОФ
15.10 Х/Ф «ЮНОСТЬ ПЕТРА»
16.15 Д/Ф «МАРРАКЕШ. ЖЕМЧУЖИНА ЮГА»
16.30 «ГЕРМАНСКАЯ НАЦИОНАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА». ТЕЛЕКАНАЛ «БИБИГОН» ПРЕДСТАВЛЯЕТ:
17.00 М/С «ВОКРУГ СВЕТА С ВИЛЛИ ФОГОМ»
17.25 М/Ф «ХИТРАЯ ВОРОНА»
17.35 Т/С «СКИППИ»
18.00 Д/С «ЧЕЛОВЕК И ЛЬВЫ. ПРОДОЛЖЕНИЕ ИСТОРИИ»
18.20 «СВЯЩЕННА ПАМЯТЬ ПРЕЖНИХ ДНЕЙ.... ВОРОНЦОВСКИЙ ДВОРЕЦ»
18.50 Д/Ф «СИКСТИНСКАЯ МАДОННА». РАФАЭЛЬ»
19.00 Д/Ф «ОЛИНДА. ГОРОД МОНАСТЫРЕЙ»
19.15 «КОНТРАПУНКТ ЕГО ЖИЗНИ. С.ТАНЕЕВ»
20.00 ТАЙНЫ РУССКОГО ОРУЖИЯ. «ЗАБЫТЫЙ ГИГАНТ»
20.50, 02.55 Д/С «УДИВИТЕЛЬНАЯ ПЛАНЕТА». «ЖИЗНЬ ОКЕАНОВ»
21.45 «ТЕАТРАЛЬНАЯ ЛЕТОПИСЬ. И.ДРУЦЭ»
22.15 Х/Ф «КЛУБ САМОУБИЙЦ, ИЛИ ПРИКЛЮЧЕНИЯ ТИТУЛОВАННОЙ ОСОБЫ»
23.20 БОЛЬШЕ, ЧЕМ ЛЮБОВЬ. ИЛЬЯ ИЛЬФ И МАРИЯ ТАРАСЕНКО
00.00 «НАЦИОНАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА АЛБАНИИ»
00.50 Х/Ф «ЖАННА Д'АРК. ВЛАСТЬ И НЕВИННОСТЬ»
02.15 Д/Ф «ПОДНЕБЕСНАЯ АРХИТЕКТУРА»
03.45 А.ХАЧАТУРЯН. АДАЖИО ИЗ БАЛЕТА «СПАРТАК»

Ариг Ус

06.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». «НОВОСТЯ»
07.10 ПОГОДА. «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
07.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ». ПОГОДА
08.00 «ТАКСИ»
08.30 М/С «ОХ УЖ ЭТИ ДЕТКИ»
09.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
09.30 ИНТУИЦИЯ
10.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
11.30 Т/С «САША + МАША»
12.00 М/С «ШОУ РЕНА И СТИМПИ»
12.30 М/Ф «ДЕТКИ ПОДРОСЛИ»
13.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖИММИ НЕЙРОНА»
13.30 М/С «ГУБКА БОБ КВАДРАТНЫЕ ШТАНЫ»
14.00 М/С «НОЙ ЗНАЕТ ВСЕ»
14.30 «ГУМАНОИДЫ В КОРОЛЕВЕ»
15.00 «ПОБЕДОНОСНЫЙ ГОЛОС ВЕРУЮЩЕГО». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
15.30 «ДОМ-2. LIVE»
17.00 Х/Ф «БУНТАРКА»
19.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
19.15 ПОГОДА. «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
19.30 «УНИВЕР»
20.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА. «НОВОСТЯ»
20.35 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ»
21.00 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
21.30 «УНИВЕР»
22.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА. «НОВОСТЯ»
23.35 Х/Ф «БУДЬ КРУЧЕ!»

Тивиком

06.00, 13.30, 17.30, 00.30 «24»
06.30 ВЕЧЕР С ТИГРАНОМ КЕОСАЯНОМ
07.00, 10.30, 13.00, 20.00, 00.00, 03.00 НАШ ГОРОД
07.30 «ЯПОНИЯ: БОЖЕСТВА ВОД И ГОР»
08.00 МЕГАПОЛИС
08.30 ЗВАНЫЙ УЖИН
09.30, 22.00 «СОЛДАТЫ. НОВЫЙ ПРИЗЫВ»
11.00, 19.00 В ЧАС ПИК
12.00 ЧАС СУДА
14.00 ЗВАНЫЙ УЖИН
14.55 «МИЛЛИОНЫ»
16.50 ДОРОГАЯ ПЕРЕДАЧА
17.00 «БОИНГ 007. ПРИКАЗАНО УНИЧТОЖИТЬ»
18.00, 21.00 «ОПЕРА. ХРОНИКИ УБОЙНОГО ОТДЕЛА»
20.30 Д/Ф «70 ЛЕТ СОВЕТСКОМУ РАЙОНУ»
23.00 ЧРЕЗВЫЧАЙНЫЕ ИСТОРИИ
01.00 АКТУАЛЬНОЕ ЧТИВО
01.15 «ЖАЛО СКОРПИОНА»

СТС - «БАЙКАЛ»

06.25, 07.15, 07.40, 08.10, 08.25, 00.25, 00.50, 01.20, 01.55, 02.20, 02.50, 03.20 СКАЖИ НА СТС-БАЙКАЛ
05.55, 07.15, 08.10, 09.25, 11.15, 16.10, 18.55, 20.05, 21.55, 23.35, 00.55, 01.55 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ: БУРЯТИЯ
06.00 Т/С «ЗЕНА - КОРОЛЕВА ВОИНОВ»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ»
07.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
08.00 Т/С «РЫЖАЯ»
09.00, 13.30, 18.30, 00.00 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
10.00 РАНЕТКИ ДРАМЕДИ
11.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ»
12.00 Т/С «ЗАЧАРОВАННЫЕ»
13.00 М/С «СМЕШАРИКИ»
14.00 М/С «ЗВЕЗДНЫЕ ВРАТА»
14.30 М/С «ОБАН. ЗВЕЗДНЫЕ ГОНКИ»
15.00 М/С «ЛЮДИ В ЧЕРНОМ»
15.30 М/С «КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА ВОЛШЕБНИЦ»
16.00 КОНЦЕРТ «ХАННА МОНТАНА»
16.30 ГАЛИЛЕО
17.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ»
17.30 Т/С «ЖНЕЦ»
19.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
20.00 Т/С «РЫЖАЯ»
21.00 РАНЕТКИ ДРАМЕДИ
21.58 «СКАЖИ!»
22.00 Х/Ф «СМОТРИТЕ, КТО ЗАГОВОРИЛ - 3»
23.50 6 КАДРОВ
00.30 СЛАВА БОГУ, ТЫ ПРИШЕЛ!
01.45 Т/С «ТАНЦЫ СО ЗВЕЗДАМИ»
03.45 Т/С «ЗАЧАРОВАННЫЕ»
04.10 МУЗЫКА НА СТС

ДТВ

09.00 УДАЧНОЕ УТРО
09.50 МУЗЫКА НА ДТВ
09.55 ТЕЛЕМАГАЗИН
10.25 МУЛЬТФИЛЬМЫ
11.30 «САМОЕ СМЕШНОЕ ВИДЕО»
12.00 «ОСТОРОЖНО, МОДЕРН-2!»
12.30 Т/С «КОМИССАР РЕКС»
13.30 Х/Ф «ТРИСТА ЛЕТ СПУСТЯ»
15.30 Т/С «УТОМЛЕННЫЕ СЛАВОЙ»
16.00 ТЕРРИТОРИЯ ПРИЗРАКОВ
17.00 Т/С «КОМИССАР РЕКС»
18.00 Т/С «БЕЗМОЛВНЫЙ СВИДЕТЕЛЬ»
18.30 Х/Ф «C.S.I. МЕСТО ПРЕСТУПЛЕНИЯ НЬЮ-ЙОРК»
19.30 Х/Ф «УБИТЬ МИССИС ТИНГЛ»
21.30 ЧУДЕСА СО ВСЕГО СВЕТА
22.30 «ОСТОРОЖНО, МОДЕРН-2!»
23.00 «САМОЕ СМЕШНОЕ ВИДЕО»
23.30 «САМОЕ НЕВЕРОЯТНОЕ ВИДЕО»
00.30 Т/С «БЕЗМОЛВНЫЙ СВИДЕТЕЛЬ»
01.00 Х/Ф «C.S.I. МЕСТО ПРЕСТУПЛЕНИЯ НЬЮ-ЙОРК»
02.00 «ГОЛЫЕ И СМЕШНЫЕ»
02.30 ЧУДЕСА СО ВСЕГО СВЕТА
03.25 «КАРДАННЫЙ ВАЛ +»
03.55 «ГОЛЫЕ И СМЕШНЫЕ»
04.25 Х/Ф «ДЕТЕКТИВ НЭШ БРИДЖЕС»
05.10 ЗВОНОК УДАЧИ
07.10 Х/Ф «СЕКРЕТНЫЙ АГЕНТ МАК-ГАЙВЕР»

• ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ •

Среда, 3

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ
10.05 «МАЛАХОВ +»
11.20 «МОДНЫЙ ПРИГОВОР»
12.20 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
13.20 Т/С «УБОЙНАЯ СИЛА»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.20 «ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ»
16.20 Т/С «ОГОНЬ ЛЮБВИ»
17.10 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
18.00 «ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ»
19.20 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
20.10 «СЛЕД»
21.00 Т/С «МОНТЕКРИСТО»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «ДВЕ СУДЬБЫ. НОВАЯ ЖИЗНЬ»
23.30 «МИХАИЛ ПУГОВКИН. «ЖИТИЕ МОЕ...»
00.40 НОЧНЫЕ НОВОСТИ
01.00 «БОЛЬШАЯ ИГРА». 3 С.
02.00 Х/Ф «БЕЛЫЙ ПЛЕН»
04.20 Х/Ф «ЗЕМЛЯ МЕРТВЫХ»

«РОССИЯ»

06.00 «ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!»
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.05, 09.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
09.55 Х/Ф «ПОСЛЕДНЯЯ КОМАНДИРОВКА»
10.50 Т/С «ОСЕННИЙ ДЕТЕКТИВ»
11.45, 18.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.25 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.40 М/Ф «НУ, ПОГОДИ!»
12.45 Т/С «ПОД БОЛЬШОЙ МЕДВЕДИЦЕЙ»
13.50 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
15.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.40 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
16.40 «СУД ИДЕТ»
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
19.05 Т/С «ЖЕНЩИНА БЕЗ ПРОШЛОГО»
20.00 Т/С «РОДНЫЕ ЛЮДИ»
21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.50 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!»
22.00 Т/С «КОЛДОВСКАЯ ЛЮБОВЬ»
23.50 «НЕТ ДЫМА БЕЗ ОГНЯ. ТАЙНА ПОЖАРА НА ВАСИЛЬЕВСКОМ»
00.50 «ВЕСТИ+»
01.10 Х/Ф «ЕДИНСТВЕННАЯ»
02.55 «ГОРЯЧАЯ ДЕСЯТКА». ДО 03.59

КУЛЬТУРА

07.30 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...» У Ю.МАКАРОВА
11.50 Д/С «ИСТОРИЯ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ИСКУССТВА». «СИДЯЩИЙ ПИСЕЦ»
12.20 Х/Ф «РОМАН»
13.40 Д/Ф «СТРАННИК»
14.40 НЕИЗВЕСТНЫЙ ПЕТЕРГОФ
15.10 Х/Ф «ЮНОСТЬ ПЕТРА» 2 С.
16.20 «ЖИВОЕ ДЕРЕВО РЕМЕСЕЛ»
16.30 «НАЦИОНАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА АЛБАНИИ». ТЕЛЕКАНАЛ «БИБИГОН» ПРЕДСТАВЛЯЕТ:
17.00 М/С «ВОКРУГ СВЕТА С В. ФОГОМ»
17.25 М/Ф «СЛОНЕНОК И ПИСЬМО»
17.35 Т/С «СКИППИ»
18.00 Д/С «ЧЕЛОВЕК И ЛЬВЫ. ПРОДОЛЖЕНИЕ ИСТОРИИ»
18.20 ПЕТЕРБУРГ: ВРЕМЯ И МЕСТО. «КАМЕНЬ ПРЕТКНОВЕНИЯ». ВЕДУЩИЙ В. ДЕГТЯРЬ
18.50 Д/Ф «АРХИМЕД»
19.00 Д/Ф «ПАФОС. МЕСТО ПОКЛОНЕНИЯ АФРОДИТЕ»
19.15 «НЕВОЛЬНИК ЧЕСТИ. Н.МЯСКОВСКИЙ»
20.00 ТАЙНЫ РУССКОГО ОРУЖИЯ. «ЛУЧИ СМЕРТИ»
20.50 Д/С «УДИВИТЕЛЬНАЯ ПЛАНЕТА». «РАЗРУШИТЕЛЬНЫЕ СИЛЫ ПРИРОДЫ»
21.45 ТЕАТРАЛЬНАЯ ЛЕТОПИСЬ. И.ДРУЦЭ
22.15 Х/Ф «КЛУБ САМОУБИЙЦ, ИЛИ ПРИКЛЮЧЕНИЯ ТИТУЛОВАННОЙ ОСОБЫ»
23.20 Д/Ф «Т.МАКАРОВА. СВЕТ ЗВЕЗДЫ»
00.00 «НАЦИОНАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА ФИНЛЯНДИИ»
00.50 Х/Ф «ЖАННА Д`АРК. ВЛАСТЬ И НЕВИННОСТЬ»
02.20 Д/Ф «ГОРОДСКОЕ КУНГ-ФУ»
02.55 Д/С «УДИВИТЕЛЬНАЯ ПЛАНЕТА». «РАЗРУШИТЕЛЬНЫЕ СИЛЫ ПРИРОДЫ»
03.50 ДЖ.ВЕРДИ. УВЕРТЮРА К ОПЕРЕ «СИЦИЛИЙСКАЯ ВЕЧЕРНЯ»

Ариг Ус

06.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». «НОВОСТЯ»
07.10 ПОГОДА. «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
07.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ». ПОГОДА
08.00 «ТАКСИ»
08.30 М/С «ОХ УЖ ЭТИ ДЕТКИ»
09.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
09.30 ИНТУИЦИЯ
10.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
11.30 Т/С «САША + МАША»
12.00 М/С «ШОУ РЕНА И СТИМПИ»
12.30 М/Ф «ДЕТКИ ПОДРОСЛИ»
13.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖИММИ НЕЙРОНА»
13.30 М/С «ГУБКА БОБ КВАДРАТНЫЕ ШТАНЫ»
14.00 М/С «НОЙ ЗНАЕТ ВСЕ»
14.30 Т/С «ГУМАНОИДЫ В КОРОЛЕВЕ»
15.00 «ПОБЕДОНОСНЫЙ ГОЛОС ВЕРУЮЩЕГО». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
15.30 «ДОМ-2. LIVE»
16.40 Х/Ф «БУДЬ КРУЧЕ!»
19.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
19.15 ПОГОДА. «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
19.30 Т/С «УНИВЕР»
20.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА. «НОВОСТЯ»
20.35 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ»
21.00 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
21.30 Т/С «УНИВЕР»
22.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА. «НОВОСТЯ»
23.35 Х/Ф «ЧТО ХОЧЕТ ДЕВУШКА»

Тивиком

06.00 «24»
06.30 ВЕЧЕР С ТИГРАНОМ КЕОСАЯНОМ
07.00, 10.30, 13.00, 20.00, 00.00, 03.05 НАШ ГОРОД
07.30 «70 ЛЕТ СОВЕТСКОМУ РАЙОНУ»
08.05 МЕГАПОЛИС
08.30 ЗВАНЫЙ УЖИН
09.30, 22.00 «СОЛДАТЫ. НОВЫЙ ПРИЗЫВ»
11.00, 19.00 В ЧАС ПИК
12.00 ЧАС СУДА
14.00 ЗВАНЫЙ УЖИН
15.00 «ЖАЛО СКОРПИОНА»
16.50 ДОРОГАЯ ПЕРЕДАЧА
17.00 «ПЯТЬ ИСТОРИЙ: РЕВНОСТЬ - ТЕМНАЯ СТОРОНА ЛЮБВИ»
18.00, 21.00 «ОПЕРА. ХРОНИКИ УБОЙНОГО ОТДЕЛА»
20.30 ДАМСКИЕ ШТУЧКИ
23.00 ДЕТЕКТИВНЫЕ ИСТОРИИ
01.00 АКТУАЛЬНОЕ ЧТИВО
01.15 «ВОССТАВШИЙ ИЗ АДА: ПРЕИСПОДНЯЯ»

СТС - «БАЙКАЛ»

06.25, 07.15, 07.40, 08.10, 08.25, 00.25, 00.50, 01.20, 01.55, 02.20, 02.50, 03.20 СКАЖИ НА СТС-БАЙКАЛ
05.55, 07.15, 08.10, 09.25, 11.15, 16.10, 18.55, 20.05, 21.55, 23.35, 00.55, 01.55 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ: БУРЯТИЯ
06.00 Т/С «ЗЕНА - КОРОЛЕВА ВОИНОВ»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ»
07.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
08.00 Т/С «РЫЖАЯ»
09.00, 13.30, 18.30, 00.00 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
10.00 РАНЕТКИ ДРАМЕДИ
11.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ»
12.00 Т/С «ЗАЧАРОВАННЫЕ»
13.00 М/С «СМЕШАРИКИ»
14.00 М/С «ЗВЕЗДНЫЕ ВРАТА»
14.30 М/С «ОБАН. ЗВЕЗДНЫЕ ГОНКИ»
15.00 М/С «ЛЮДИ В ЧЕРНОМ»
15.30 М/С «КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА ВОЛШЕБНИЦ»
16.00 Т/С «ХАННА МОНТАНА»
16.30 ГАЛИЛЕО
17.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ»
17.30 Т/С «ЖНЕЦ»
19.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
20.00 Т/С «РЫЖАЯ»
21.00 РАНЕТКИ ДРАМЕДИ
21.58 «СКАЖИ!»
22.00 Х/Ф «ПАПОЧКА-ПРИВИДЕНИЕ»
23.40 6 КАДРОВ
00.30 СЛАВА БОГУ, ТЫ ПРИШЕЛ!
01.45 Т/С «ТАНЦЫ СО ЗВЕЗДАМИ»
03.45 Т/С «ЗАЧАРОВАННЫЕ»
04.10 МУЗЫКА НА СТС

ДТВ

09.00 УДАЧНОЕ УТРО
09.50 МУЗЫКА НА ДТВ
09.55 ТЕЛЕМАГАЗИН
10.25 МУЛЬТФИЛЬМЫ
11.30 «САМОЕ СМЕШНОЕ ВИДЕО»
12.00 «ОСТОРОЖНО, МОДЕРН-2!»
12.30 Т/С «КОМИССАР РЕКС»
13.30 Х/Ф «АМЕРИКЕН БОЙ»
15.30 Т/С «УТОМЛЕННЫЕ СЛАВОЙ»
16.00 ТЕРРИТОРИЯ ПРИЗРАКОВ
17.00 Т/С «КОМИССАР РЕКС»
18.00 Т/С «БЕЗМОЛВНЫЙ СВИДЕТЕЛЬ»
18.30 Х/Ф «C.S.I. МЕСТО ПРЕСТУПЛЕНИЯ НЬЮ-ЙОРК»
19.30 Х/Ф «ВЕЧЕР ТРУДНОГО ДНЯ»
21.30 ЧУДЕСА СО ВСЕГО СВЕТА
22.30 «ОСТОРОЖНО, МОДЕРН-2!»
23.00 «САМОЕ СМЕШНОЕ ВИДЕО»
23.30 «САМОЕ НЕВЕРОЯТНОЕ ВИДЕО»
00.30 Т/С «БЕЗМОЛВНЫЙ СВИДЕТЕЛЬ»
01.00 Х/Ф «C.S.I. МЕСТО ПРЕСТУПЛЕНИЯ НЬЮ-ЙОРК»
02.00 «ГОЛЫЕ И СМЕШНЫЕ»
02.30 ЧУДЕСА СО ВСЕГО СВЕТА
03.25 «КАРДАННЫЙ ВАЛ +»
03.55 «ГОЛЫЕ И СМЕШНЫЕ»
04.25 Х/Ф «ДЕТЕКТИВ НЭШ БРИДЖЕС»
05.10 ЗВОНОК УДАЧИ
07.10 Х/Ф «СЕКРЕТНЫЙ АГЕНТ МАК-ГАЙВЕР»

• ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ •

Четверг, 4

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ
10.05 «МАЛАХОВ +»
11.20 «МОДНЫЙ ПРИГОВОР»
12.20 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
13.20 Т/С «УБОЙНАЯ СИЛА»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.20 «ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ»
16.20 Т/С «ОГОНЬ ЛЮБВИ»
17.10 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
18.00 «ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ»
19.20 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
20.10 «СЛЕД»
21.00 Т/С «МОНТЕКРИСТО»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «ДВЕ СУДЬБЫ. НОВАЯ ЖИЗНЬ»
23.30 «ЧЕЛОВЕК И ЗАКОН»
00.40 НОЧНЫЕ НОВОСТИ
01.00 «БОЛЬШАЯ ИГРА». 4 С.
02.00 Х/Ф «БЫСТРЫЙ И МЕРТВЫЙ»
04.10 Х/Ф «ГОСПЕЛ»

«РОССИЯ»

06.00 «ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!» 06.07, 06.35 07.07, 07.35 08.07, 08.35 09.05, 09.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
09.55 «ТОЛИ» ХУДОЖЕСТВЕННО-ПУБЛИЦИСТИЧЕСКАЯ ПРОГРАММА
10.20 «БУРЯАД ОРОН» ХУДОЖЕСТВЕННО-ПУБЛИЦИСТИЧЕСКАЯ ПРОГРАММА
10.50 Т/С «ОСЕННИЙ ДЕТЕКТИВ»
11.45, 18.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.25 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.40 М/Ф «НУ, ПОГОДИ!»
12.45 Т/С «ПОД БОЛЬШОЙ МЕДВЕДИЦЕЙ»
13.50 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
15.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.40 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
16.40 «СУД ИДЕТ»
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
19.05 Т/С «ЖЕНЩИНА БЕЗ ПРОШЛОГО»
20.00 Т/С «РОДНЫЕ ЛЮДИ»
21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.50 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!»
22.00 Т/С «КОЛДОВСКАЯ ЛЮБОВЬ»
00.50 «ВЕСТИ+»
01.10 Х/Ф «КИНОШОК». «ОДИННАДЦАТЬ ПИСЕМ К БОГУ»
03.20 ДОРОЖНЫЙ ПАТРУЛЬ

КУЛЬТУРА

07.30 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...» У Ю.МАКАРОВА
11.50 Д/С «ИСТОРИЯ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ИСКУССТВА». «ОРЕЛ АББАТА СУГЕРИЯ»
12.20 Х/Ф «СЮЗАН ЛЕНОКС: ЕЕ ПАДЕНИЕ И ВОЗВЫШЕНИЕ»
13.35 «ЖИВОЕ ДЕРЕВО РЕМЕСЕЛ»
13.45 Д/Ф «НЕПРИКАСАЕМЫЙ»
14.40 НЕИЗВЕСТНЫЙ ПЕТЕРГОФ
15.10 Х/Ф «В НАЧАЛЕ СЛАВНЫХ ДЕЛ»
16.15 Д/Ф «ОРКНИ. ГРАФФИТИ ВИКИНГОВ»
16.30 «НАЦИОНАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА ФИНЛЯНДИИ». ТЕЛЕКАНАЛ «БИБИГОН» ПРЕДСТАВЛЯЕТ:
17.00 М/С «ВОКРУГ СВЕТА С ВИЛЛИ ФОГОМ»
17.25 М/Ф «ФЕДОРИНО ГОРЕ»
17.35 Т/С «СКИППИ»
18.00 Д/С «ЧЕЛОВЕК И ЛЬВЫ. ПРОДОЛЖЕНИЕ ИСТОРИИ»
18.20 ОТЕЧЕСТВО И СУДЬБЫ. БЕНУА
18.50 Д/Ф «МАРКО ПОЛО»
19.00 Д/Ф «ИЦУКУСИМА. ГОВОРЯЩАЯ ПРИРОДА ЯПОНИИ»
19.15 Д/Ф «ГАЛИНА»
20.00 ТАЙНЫ РУССКОГО ОРУЖИЯ. «ВОСПОМИНАНИЯ ОБ ОРУЖИИ БУДУЩЕГО»
20.50, 02.55 Д/Ф «ЖИВЯ С ДИНОЗАВРАМИ»
21.45 ЧЕРНЫЕ ДЫРЫ. БЕЛЫЕ ПЯТНА
22.25 Х/Ф «ПУТЕШЕСТВИЕ В ДРУГОЙ ГОРОД»
00.00 «ВЕНГЕРСКАЯ НАЦИОНАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА ИМ. СЕЧЕНИ»
00.55 Х/Ф «ЖАННА Д`АРК. ВЛАСТЬ И НЕВИННОСТЬ»
02.25 Р.ШТРАУС. «ЧЕТЫРЕ ПОСЛЕДНИЕ ПЕСНИ»

Ариг Ус

06.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». «НОВОСТЯ»
07.10 ПОГОДА. «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
07.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ». ПОГОДА
08.00 «ТАКСИ»
08.30 М/С «ОХ УЖ ЭТИ ДЕТКИ»
09.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
09.30 ИНТУИЦИЯ
10.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
11.30 Т/С «САША + МАША»
12.00 М/С «ШОУ РЕНА И СТИМПИ»
12.30 М/Ф «ДЕТКИ ПОДРОСЛИ»
13.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖИММИ НЕЙРОНА»
13.30 М/С «ГУБКА БОБ КВАДРАТНЫЕ ШТАНЫ»
14.00 М/С «НОЙ ЗНАЕТ ВСЕ»
14.30 «ГУМАНОИДЫ В КОРОЛЕВЕ»
15.00 «ПОБЕДОНОСНЫЙ ГОЛОС ВЕРУЮЩЕГО». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
15.30 «ДОМ-2. LIVE»
17.00 Х/Ф «ПРОЩАЛЬНЫЙ ПОЦЕЛУЙ»
19.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
19.15 ПОГОДА. «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
19.30 Т/С «УНИВЕР»
20.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА. «НОВОСТЯ»
20.35 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ»
21.00 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
21.30 Т/С «УНИВЕР»
22.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА. «НОВОСТЯ»
23.35 Х/Ф «БЛОНДИНКА С ПРЕТЕНЗИЕЙ»

Тивиком

06.00, 17.30, 00.30, 13.30, 00.30 «24»
06.30 ВЕЧЕР С ТИГРАНОМ КЕОСАЯНОМ
07.00, 10.30, 13.00, 20.00, 00.00, 03.05 НАШ ГОРОД
07.30 ДАМСКИЕ ШТУЧКИ
08.05 МЕГАПОЛИС
08.30 ЗВАНЫЙ УЖИН
09.30, 22.00 «СОЛДАТЫ. НОВЫЙ ПРИЗЫВ»
11.00, 19.00 В ЧАС ПИК
12.00 ЧАС СУДА
14.00 ЗВАНЫЙ УЖИН
14.50 «КОРОНАДО»
16.30 ДОРОГАЯ ПЕРЕДАЧА
17.00 «ПЯТЬ ИСТОРИЙ: ИМЕНЕМ РЕВОЛЮЦИИ, ИЛИ ПРИВЕТ ОТ КОБРЫ»
18.00, 21.00 «ОПЕРА. ХРОНИКИ УБОЙНОГО ОТДЕЛА»
20.30 РАДАР-СПОРТ
23.00 СЕКРЕТНЫЕ ИСТОРИИ
01.00 АКТУАЛЬНОЕ ЧТИВО
01.15 «АНГЕЛ МЕСТИ»

СТС - «БАЙКАЛ»

06.25, 07.15, 07.40, 08.10, 08.25, 00.25, 00.50, 01.20, 01.55, 02.20, 02.50, 03.20 СКАЖИ НА СТС-БАЙКАЛ
05.55, 07.15, 08.10, 09.25, 11.15, 16.10, 18.55, 20.05, 21.55, 23.35, 00.55, 01.55 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ: БУРЯТИЯ
06.00 Т/С «ЗЕНА - КОРОЛЕВА ВОИНОВ»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ»
07.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
08.00 Т/С «РЫЖАЯ»
09.00, 13.30, 18.30, 00.00 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
10.00 РАНЕТКИ ДРАМЕДИ
11.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ»
12.00 Т/С «ЗАЧАРОВАННЫЕ»
13.00 М/С «СМЕШАРИКИ»
14.00 М/С «ЗВЕЗДНЫЕ ВРАТА»
14.30 М/С «ОБАН. ЗВЕЗДНЫЕ ГОНКИ»
15.00 М/С «ЛЮДИ В ЧЕРНОМ»
15.30 М/С «КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА ВОЛШЕБНИЦ»
16.00 Т/С «ХАННА МОНТАНА»
16.30 ГАЛИЛЕО
17.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ»
17.30 Т/С «ЖНЕЦ»
19.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
20.00 Т/С «РЫЖАЯ»
21.00 РАНЕТКИ ДРАМЕДИ
21.58 «СКАЖИ!»
22.00 Х/Ф «ПОЛИЦЕЙСКИЙ И МАЛЫШ»
23.45 6 КАДРОВ
00.30 СЛАВА БОГУ, ТЫ ПРИШЕЛ!
01.45 Т/С «ТАНЦЫ СО ЗВЕЗДАМИ»
03.45 Т/С «ЗАЧАРОВАННЫЕ»
04.10 МУЗЫКА НА СТС

ДТВ

09.00 УДАЧНОЕ УТРО
09.50 МУЗЫКА НА ДТВ
09.55 ТЕЛЕМАГАЗИН
10.25 МУЛЬТФИЛЬМЫ
11.30 «САМОЕ СМЕШНОЕ ВИДЕО»
12.00 «ОСТОРОЖНО, МОДЕРН-2!»
12.30 Т/С «КОМИССАР РЕКС»
13.30 Х/Ф «ТРАМ-ТАРАРАМ, ИЛИ БУХТЫ-БАРАХТЫ»
15.10 «В ЗАСАДЕ»
15.30 Т/С «УТОМЛЕННЫЕ СЛАВОЙ»
16.00 ТЕРРИТОРИЯ ПРИЗРАКОВ
17.00 Т/С «КОМИССАР РЕКС»
18.00 Т/С «БЕЗМОЛВНЫЙ СВИДЕТЕЛЬ»
18.30 Х/Ф «C.S.I. МЕСТО ПРЕСТУПЛЕНИЯ НЬЮ-ЙОРК»
19.30 Х/Ф «УБИЙСТВА В ЧЕРРИ ФОЛЛС»
21.30 ЧУДЕСА СО ВСЕГО СВЕТА
22.30 «ОСТОРОЖНО, МОДЕРН-2!»
23.00 «САМОЕ СМЕШНОЕ ВИДЕО»
23.30 «САМОЕ НЕВЕРОЯТНОЕ ВИДЕО»
00.30 Т/С «БЕЗМОЛВНЫЙ СВИДЕТЕЛЬ»
01.00 Х/Ф «C.S.I. МЕСТО ПРЕСТУПЛЕНИЯ НЬЮ-ЙОРК»
02.00 «ГОЛЫЕ И СМЕШНЫЕ»
02.30 ЧУДЕСА СО ВСЕГО СВЕТА
03.25 «КАРДАННЫЙ ВАЛ +»
03.55 «ГОЛЫЕ И СМЕШНЫЕ»
04.25 Х/Ф «ДЕТЕКТИВ НЭШ БРИДЖЕС»
05.10 ЗВОНОК УДАЧИ
07.10 Х/Ф «СЕКРЕТНЫЙ АГЕНТ МАК-ГАЙВЕР»

• ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ •

Пятница, 5

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ
10.05 «МАЛАХОВ +»
11.20 «МОДНЫЙ ПРИГОВОР»
12.20 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
13.20 Т/С «УБОЙНАЯ СИЛА»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.20 «ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ»
16.20 Т/С «ОГОНЬ ЛЮБВИ»
17.10 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
18.00 «ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ»
19.20 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
20.00 ПОЛЕ ЧУДЕС
21.00 Т/С «МОНТЕКРИСТО»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.25 «КЛУБ ВЕСЕЛЫХ И НАХОДЧИВЫХ». ЛЕТНИЙ КУБОК
00.40 Х/Ф «РАСЧЕТ»
02.20 Х/Ф «БЕЙ И КРИЧИ»
04.10 Х/Ф «ПЛОВЕЦ»
05.40 «ПРОКЛЯТИЕ ВИРУСОВ»
06.20 «ДЕТЕКТИВЫ»

«РОССИЯ»

06.00 «ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!»
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.05, 09.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.УТРО
09.55 «МУСУЛЬМАНЕ»
10.05 «МОЙ СЕРЕБРЯНЫЙ ШАР. ЭЛИЗАБЕТ ТЕЙЛОР»
11.05 Т/С «ОСЕННИЙ ДЕТЕКТИВ»
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.25 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.40 М/Ф «НУ, ПОГОДИ!»
12.45 Т/С «ПОД БОЛЬШОЙ МЕДВЕДИЦЕЙ»
13.50 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
15.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.40 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
16.40 «СУД ИДЕТ»
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
18.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
19.05 Т/С «ЖЕНЩИНА БЕЗ ПРОШЛОГО»
20.00 Т/С «РОДНЫЕ ЛЮДИ»
21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.50 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!»
22.00 «ФЕНОМЕН»
23.25 Х/Ф «ОН, ОНА И Я»
01.10 Х/Ф «СТАЛЬНЫЕ ТЕЛА»
03.20 Х/Ф «ДУБЛЕРЫ»

КУЛЬТУРА

07.30 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...» У Ю. МАКАРОВА
11.50 Д/С «ИСТОРИЯ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ИСКУССТВА». «ГЛАДИАТОР БОРГЕЗЕ»
12.20 Х/Ф «ЧЕЛОВЕК В ФУТЛЯРЕ»
14.05 «В.КАТАНЯН. ПРИКОСНОВЕНИЕ К ИДОЛУ»
14.50 НЕИЗВЕСТНЫЙ ПЕТЕРГОФ
15.20 Х/Ф «В НАЧАЛЕ СЛАВНЫХ ДЕЛ»
16.30 «ВЕНГЕРСКАЯ НАЦИОНАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА ИМ. СЕЧЕНИ»
17.00 М/Ф «ДЕВОЧКА И СЛОН»
17.20 В МУЗЕЙ - БЕЗ ПОВОДКА
17.35 Т/С «СКИППИ»
18.20 ОТЕЧЕСТВО И СУДЬБЫ. БЕНУА
18.50 Д/Ф «СПАРТАК»
19.00 Д/Ф «ГЕРЕМЕ. СКАЛЬНЫЙ ГОРОД РАННИХ ХРИСТИАН»
19.15 Д/Ф «КИРИЛЛ МОЛЧАНОВ»
20.00 «СМЕХОНОСТАЛЬГИЯ»
20.55, 02.55 «СФЕРЫ» С И.ИВАНОВЫМ
21.35 Д/Ф «ЛЕДНИЦЕ. КНЯЖЕСКАЯ РОСКОШЬ И САДОВО-ПАРКОВОЕ ИСКУССТВО»
21.50 Х/Ф «ИМЕТЬ И НЕ ИМЕТЬ»
23.35 ЛИНИЯ ЖИЗНИ. В. ГАФТ
00.50 Х/Ф «ЭТА ЖИЗНЬ ДЛЯ ТЕБЯ»
02.20 ВСЕ ЭТО ДЖАЗ. КОНЦЕРТ Д.БЕНСОНА
03.40 ЧАРЛИ ЧАПЛИН. ФРАГМЕНТЫ ИЗ МУЗЫКИ К КИНОФИЛЬМАМ

Ариг Ус

06.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». «НОВОСТЯ»
07.10 ПОГОДА. «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
07.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ». ПОГОДА
08.00 «ТАКСИ»
08.30 М/С «ОХ УЖ ЭТИ ДЕТКИ»
09.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
09.30 ИНТУИЦИЯ
10.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
11.30 Т/С «САША + МАША»
12.00 М/С «ШОУ РЕНА И СТИМПИ»
12.30 М/Ф «ДЕТКИ ПОДРОСЛИ»
13.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖИММИ НЕЙРОНА»
13.30 М/С «ГУБКА БОБ КВАДРАТНЫЕ ШТАНЫ»
14.00 М/С «НОЙ ЗНАЕТ ВСЕ»
14.30 «ГУМАНОИДЫ В КОРОЛЕВЕ»
15.00 «ПОБЕДОНОСНЫЙ ГОЛОС ВЕРУЮЩЕГО». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
15.30 «ДОМ-2. LIVE»
17.10 Х/Ф «БЛОНДИНКА С ПРЕТЕНЗИЕЙ»
19.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
19.15 ПОГОДА. «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
19.30 Т/С «УНИВЕР»
20.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА. «НОВОСТЯ»
20.35 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ»
21.00 «ИНТУИЦИЯ»
22.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА. «НОВОСТЯ»
23.35 НАША RUSSIA
00.05 СМЕХ БЕЗ ПРАВИЛ
01.05 «СЕКС» С А.ЧЕХОВОЙ

Тивиком

06.00, 13.30, 17.30 «24»
06.30 ВЕЧЕР С ТИГРАНОМ КЕОСАЯНОМ
07.00, 10.30, 13.00, 20.00 НАШ ГОРОД
07.30 РАДАР-СПОРТ
08.05 МЕГАПОЛИС
08.30 ЗВАНЫЙ УЖИН
09.30, 22.00 «СОЛДАТЫ. НОВЫЙ ПРИЗЫВ»
11.00, 19.00 В ЧАС ПИК
12.00 ЧАС СУДА
14.00 ЗВАНЫЙ УЖИН
14.55 «АНГЕЛ МЕСТИ»
16.50 ДОРОГАЯ ПЕРЕДАЧА
17.00 «ПЯТЬ ИСТОРИЙ. КАЗИНО: ТАЙНЫ РУССКОЙ РУЛЕТКИ»
18.00, 21.00 «ОПЕРА. ХРОНИКИ УБОЙНОГО ОТДЕЛА»
20.30 САМ СЕБЕ ХОЗЯИН
23.00 «СКАЛОЛАЗ»
01.05 ГОЛЫЕ И СМЕШНЫЕ
01.40 СЕАНС ДЛЯ ВЗРОСЛЫХ

СТС - «БАЙКАЛ»

06.25, 07.15, 07.40, 08.10, 08.25, 00.25, 00.50, 01.20, 01.55, 02.20, 02.50, 03.20 СКАЖИ НА СТС-БАЙКАЛ
05.55, 07.15, 08.10, 09.25, 11.15, 16.10, 18.55, 20.05, 21.55, 23.35, 00.55, 01.55 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ: БУРЯТИЯ
06.00 Т/С «ЗЕНА - КОРОЛЕВА ВОИНОВ»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ»
07.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
08.00 Т/С «РЫЖАЯ»
09.00, 13.30, 18.30 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
10.00 РАНЕТКИ ДРАМЕДИ
11.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ»
12.00 Т/С «ЗАЧАРОВАННЫЕ»
13.00 М/С «СМЕШАРИКИ»
14.00 М/С «ЗОРРО. ПОКОЛЕНИЕ ЗЕТ»
14.30 М/С «ОБАН. ЗВЕЗДНЫЕ ГОНКИ»
15.00 М/С «ЛЮДИ В ЧЕРНОМ»
15.30 М/С «КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА ВОЛШЕБНИЦ»
16.00 Т/С «ХАННА МОНТАНА»
16.30 ГАЛИЛЕО
17.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ»
17.30 Т/С «ЖНЕЦ»
19.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
20.00 Т/С «РЫЖАЯ»
20.58 «СКАЖИ!»
21.00 Х/Ф «МУМИЯ»
23.20 Д/Ф «ОПАСНЫЕ ДНИ. СОЗДАНИЕ «БЕГУЩЕГО ПО ЛЕЗВИЮ»
01.20 Т/С «ТАНЦЫ СО ЗВЕЗДАМИ»
03.20 Т/С «ЗАЧАРОВАННЫЕ»
04.20 МУЗЫКА НА СТС

ДТВ

09.00 УДАЧНОЕ УТРО
09.50 МУЗЫКА НА ДТВ
09.55 ТЕЛЕМАГАЗИН
10.25 МУЛЬТФИЛЬМЫ
11.30 «САМОЕ СМЕШНОЕ ВИДЕО»
12.00 «ОСТОРОЖНО, МОДЕРН-2!»
12.30 Т/С «КОМИССАР РЕКС»
13.30 Х/Ф «ЦЕНА СОКРОВИЩ»
15.30 Т/С «УТОМЛЕННЫЕ СЛАВОЙ»
16.00 ТЕРРИТОРИЯ ПРИЗРАКОВ
17.00 Т/С «КОМИССАР РЕКС»
18.00 Т/С «БЕЗМОЛВНЫЙ СВИДЕТЕЛЬ»
18.30 Х/Ф «C.S.I. МЕСТО ПРЕСТУПЛЕНИЯ НЬЮ-ЙОРК»
19.30 Х/Ф «ЭКСТРЕМАЛЫ»
21.30 ЧУДЕСА СО ВСЕГО СВЕТА
22.30 «ОСТОРОЖНО, МОДЕРН-2!»
23.00 «САМОЕ СМЕШНОЕ ВИДЕО»
23.30 «САМОЕ НЕВЕРОЯТНОЕ ВИДЕО»
00.30 Т/С «БЕЗМОЛВНЫЙ СВИДЕТЕЛЬ»
01.00 Х/Ф «C.S.I. МЕСТО ПРЕСТУПЛЕНИЯ НЬЮ-ЙОРК»
02.00 «ГОЛЫЕ И СМЕШНЫЕ. ГОРЯЧАЯ ДЮЖИНА»
02.55 Х/Ф «ВЕЧЕР ТРУДНОГО ДНЯ»
04.50 ЗВОНОК УДАЧИ
06.50 Х/Ф «СЕКРЕТНЫЙ АГЕНТ МАК-ГАЙВЕР»
07.50 «В ЗАСАДЕ»

• ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ •

Суббота, 6

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.40 Х/Ф «ПРИНЦ ЕГИПТА»
07.00, 11.00, 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ
07.10 Х/Ф «ПРИНЦ ЕГИПТА»
08.30 Х/Ф «СВЕРСТНИЦЫ»
10.00 СЛОВО ПАСТЫРЯ
10.10 ЗДОРОВЬЕ
11.10 «СМАК»
11.50 «ЛАЗАРЕВ И НЕМОЛЯЕВА. ЕЩЕ РАЗ ПРО ЛЮБОВЬ»
13.20 Х/Ф «ВЕРНУТЬ ВЕРУ»
15.00 «ПЕРВАЯ ЭСКАДРИЛЬЯ»
16.10 «НЕИСТОВЫЙ СВЕТЛАНОВ»
17.00 «ЕРАЛАШ»
17.10 «МОЖЕШЬ? СПОЙ!»
18.00 «КТО ХОЧЕТ СТАТЬ МИЛЛИОНЕРОМ?»
19.10 Т/С «ОБЩАЯ ТЕРАПИЯ»
20.10 «ЛЕДНИКОВЫЙ ПЕРИОД»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.20 «ЛЕДНИКОВЫЙ ПЕРИОД». ПРОДОЛЖЕНИЕ
00.00 Х/Ф «ПРИВЫЧКА ЖЕНИТЬСЯ»
02.10 Х/Ф «СЫТЫЙ ГОРОД»
03.40 ДОКУМЕНТАЛЬНЫЙ ФИЛЬМ
04.00 ТАНЦЕВАЛЬНЫЙ КОНКУРС «ЕВРОВИДЕНИЕ-2008»
06.20 «ЗВЕРИНЕЦ»

«РОССИЯ»

07.10 «ЗДОРОВЬЕ»
07.45 «ВСЯ РОССИЯ»
08.00 «СЕЛЬСКИЙ ЧАС»
08.25 «ДИАЛОГИ О ЖИВОТНЫХ»
09.00, 12.00, 15.00 ВЕСТИ
09.10 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
09.20 «ВОЕННАЯ ПРОГРАММА»
09.45 «СУББОТНИК»
10.20 М/Ф «КАНИКУЛЫ В ПРОСТОКВАШИНО»
10.35 Х/Ф «ФИНИСТ-ЯСНЫЙ СОКОЛ»
12.10 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.20 К НЕЗАВИСИМОЙ ЖИЗНИ
12.45 АКТУАЛЬНОЕ ИНТЕРВЬЮ
13.00 СПОРТ-ЦЕНТР. «ДЕТИ АЗИИ»
13.20 «СМЕХОПАНОРАМА»
14.15 «СЕНАТ»
15.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.30 Х/Ф «ЖЕНСКАЯ ДРУЖБА»
17.20 «СМЕЯТЬСЯ РАЗРЕШАЕТСЯ»
19.05 «СУББОТНИЙ ВЕЧЕР»
21.00 ВЕСТИ В СУББОТУ
21.45 Х/Ф «ДОЧЕНЬКА МОЯ»
23.40 Х/Ф «ТИСКИ»
02.15 Х/Ф «ХОСТЕЛ»

КУЛЬТУРА

07.30 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.10 БИБЛЕЙСКИЙ СЮЖЕТ
11.40 Х/Ф «ЗАЙЧИК»
13.05 Д/Ф «ВАРТБУРГ. РОМАНТИКА СРЕДНЕВЕКОВОЙ ГЕРМАНИИ»
13.20 «КТО В ДОМЕ ХОЗЯИН»
13.50 Х/Ф «УТРО БЕЗ ОТМЕТОК»
14.55 М/Ф «КОТ В САПОГАХ». «ВРЕМЯ ПИТЬ ЧАЙ»
15.20 ПУТЕШЕСТВИЯ НАТУРАЛИСТА
15.50 Д/Ф «ЧЕНМЕ. СОКРОВИЩНИЦА КОРОЛЕЙ»
16.10 СПЕКТАКЛЬ «ВЕЧЕРНИЙ ЗВОН. УЖИН У ТОВАРИЩА СТАЛИНА.»
18.00 «РОМАНТИКА РОМАНСА». ВЕДУЩАЯ Л. КАЗАРНОВСКАЯ
18.40, 02.55 Д/Ф «НОВОЕ ОТКРЫТИЕ ДИКОГО ЗАПАДА»
19.35 Д/Ф «Е. СВЕТЛАНОВ. ВОСПОМИНАНИЯ...»
20.30 Х/Ф «АННА ПАВЛОВА»
23.00 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
23.25 Х/Ф «НЕЛЮБИМЫЕ»
00.55 Д/С «У ИСТОКОВ ЧЕЛОВЕЧЕСТВА». «ОДИССЕЯ ВИДА»
02.30 М/Ф «ЛЕГЕНДА О САЛЬЕРИ»

Ариг Ус

08.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА. «НОВОСТЯ»
08.35 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
09.00 «ЖИЗНЬ, ПОЛНАЯ РАДОСТИ». ПОГОДА
09.30 М/С «ОХ УЖ ЭТИ ДЕТКИ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
10.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА. «НОВОСТЯ»
10.35 М/С «ОХ УЖ ЭТИ ДЕТКИ»
11.00 «ШКОЛА РЕМОНТА»
12.00 Д/Ф «БОЙЦОВСКИЕ ДЕВКИ»
13.00 Д/Ф «БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ»
14.00 «КЛУБ БЫВШИХ ЖЕН»
15.00 «COSMOPOLITAN: ВИДЕОВЕРСИЯ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
16.00 Х/Ф «СУДНЫЙ ДЕНЬ»
18.05 Т/С «САША ПЛЮС МАША». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
19.00 ТАНЦЫ БЕЗ ПРАВИЛ
20.00 «ПРИВЕТ! ПОКА»
20.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ». ПОГОДА
21.00 «БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ». ПОГОДА
22.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
23.00 «КОМЕДИ-КЛАБ». ПОГОДА
00.00 НАША RUSSIA
00.30 УБОЙНАЯ ЛИГА
01.30 «СЕКС» С А.ЧЕХОВОЙ

Тивиком

07.00 ГРАН-ПРИ
07.30, 09.20, 13.30 НАШ ГОРОД
08.00 «ЗАЧЕМ ТЕБЕ АЛИБИ?»
08.55 САМ СЕБЕ ХОЗЯИН
09.45 ШКОЛЬНОЕ ТВ
10.05 Я - ПУТЕШЕСТВЕННИК
10.30, 18.30 В ЧАС ПИК
11.30 ОЧЕВИДЕЦ: САМОЕ СМЕШНОЕ
12.30 «ЖИЗНЬ ПОСЛЕ СМЕРТИ. ОТКРОВЕНИЯ ПРИЗРАКОВ»
14.00 ВОЕННАЯ ТАЙНА
15.00 «СКАЛОЛАЗ»
17.10 ОЧЕВИДЕЦ: САМОЕ ШОКИРУЮЩЕЕ
18.10, 00.50 ДАЛЬНИЕ РОДСТВЕННИКИ
19.30 РЕПОРТЕРСКИЕ ИСТОРИИ
20.00 НЕДЕЛЯ
21.00 «СВОЛОЧИ»
23.05 «СЕСТРЫ»
01.20 ГОЛЫЕ И СМЕШНЫЕ
01.50 ФОРМУЛА-1

СТС - «БАЙКАЛ»

06.25, 07.15, 07.40, 08.10, 08.25, 00.25, 00.50, 01.20, 01.55, 02.20, 02.50, 03.20 СКАЖИ НА СТС-БАЙКАЛ
05.55, 07.15, 08.10, 09.25, 11.15, 16.10, 18.55, 20.05, 21.55, 23.35, 00.55, 01.55 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ: БУРЯТИЯ
06.00 Х/Ф «ПОБЕДИТЕЛИ И ГРЕШНИКИ»
08.00 М/Ф «КОРОЛЕВА ЗУБНАЯ ЩЕТКА»
08.20 М/С «СМЕШАРИКИ»
08.30, 16.30 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09.00 ДЕТСКИЕ ШАЛОСТИ
10.45 Х/Ф «ЗВЕЗДА СЦЕНЫ»
12.30 М/С «ТОМ И ДЖЕРРИ»
13.00 М/С «УТИНЫЕ ИСТОРИИ»
14.00 М/С «ЧАРОДЕЙКИ»
15.00 М/С «АЛАДДИН»
16.00 6 КАДРОВ
17.00 САМЫЙ УМНЫЙ
19.15 Х/Ф «ЧОКНУТАЯ НЯНЬКА»
20.58 «СКАЖИ!»
21.00 Х/Ф «РАЗБОРКИ В СТИЛЕ КУНГ-ФУ»
22.50 Х/Ф «БЕГУЩИЙ ПО ЛЕЗВИЮ»
01.25 Х/Ф «ЖАЖДА СМЕРТИ-2»
03.00 Х/Ф «МОЯ НЕВЕСТА ИЗ БОЛЛИВУДА»
04.50 МУЗЫКА НА СТС

ДТВ

09.00 УДАЧНОЕ УТРО
09.50 МУЗЫКА НА ДТВ
10.00 «ЗВЕРИНЫЕ ШУТОЧКИ»
11.00 ТЫСЯЧА МЕЛОЧЕЙ
11.20 НЕОТЛОЖНАЯ ПОМОЩЬ
11.30 МУЛЬТФИЛЬМЫ
13.25 «КАЛАМБУР»
14.30 Х/Ф «УБИЙСТВА В ЧЕРРИ ФОЛЛС»
16.30 Т/С «МЕРТВАЯ ЗОНА СТИВЕНА КИНГА»
17.30 Х/Ф «C.S.I. МЕСТО ПРЕСТУПЛЕНИЯ НЬЮ-ЙОРК»
18.30 Х/Ф «АМЕРИКЕН БОЙ»
20.30 Х/Ф «ШПИОНЫ И ПРЕДАТЕЛИ»
21.25 Д/Ф «ПРИГОВОРЕННЫЕ ПОЖИЗНЕННО»
22.00 ТЕРРИТОРИЯ ПРИЗРАКОВ
22.55 Х/Ф «МЫТИЩИНСКИЙ МАНЬЯК»
01.00 Х/Ф «C.S.I. МЕСТО ПРЕСТУПЛЕНИЯ НЬЮ-ЙОРК»
02.00 Т/С «МЕРТВАЯ ЗОНА СТИВЕНА КИНГА» 19 С.
03.00 «ГОЛЫЕ И СМЕШНЫЕ»
03.30 ТЕРРИТОРИЯ ПРИЗРАКОВ
04.25 Т/С «МОРСКАЯ ПОЛИЦИЯ: СПЕЦОТДЕЛ»
05.25 Х/Ф «ЛАС-ВЕГАС»
06.25 ЗВОНОК УДАЧИ

• ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ •

Воскресенье, 7

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.50 Х/Ф «МУРАВЕЙ АНТЦ»
07.00, 11.00, 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ
07.10 Х/Ф «МУРАВЕЙ АНТЦ»
08.20 Х/Ф «ЗВОНЯТ, ОТКРОЙТЕ ДВЕРЬ»
09.50 «АРМЕЙСКИЙ МАГАЗИН»
10.20 ИГРАЙ, ГАРМОНЬ ЛЮБИМАЯ!
11.10 «НЕПУТЕВЫЕ ЗАМЕТКИ»
11.30 ПОКА ВСЕ ДОМА
12.20 «ФАЗЕНДА»
13.20 Т/С «ДУРНУШКА»
15.00 «СПАСИТЕ НАШИ ДУШИ». «РЕБЕНОК В КАБИНЕ»
16.10 «КВН». ПРЕМЬЕР-ЛИГА. ФИНАЛ
17.50 «ЗВЕЗДНАЯ РОДНЯ»
19.10 «БОЛЬШИЕ ГОНКИ»
20.10 «МИНУТА СЛАВЫ»
22.00 ВОСКРЕСНОЕ «ВРЕМЯ»
22.50 Х/Ф «ЛЕГЕНДА ЗОРРО»
01.10 Х/Ф «ГОТИКА»
03.00 Х/Ф «САДОВЫЙ КОРОЛЬ»
04.40 ДОКУМЕНТАЛЬНЫЙ ФИЛЬМ
05.30 «ЗВЕРИНЕЦ»

«РОССИЯ»

06.50 Х/Ф «УКРОТИТЕЛИ ВЕЛОСИПЕДОВ»
08.10 «ВОКРУГ СВЕТА»
09.05 «САМ СЕБЕ РЕЖИССЕР»
09.55 «УТРЕННЯЯ ПОЧТА»
10.30 М/Ф «ДОН КИХОТ»
12.00, 15.00 ВЕСТИ
12.10 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.50 «ГОРОДОК». ДАЙДЖЕСТ
13.25 «СТО К ОДНОМУ»
14.15 «ПАРЛАМЕНТСКИЙ ЧАС»
15.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.30 «ИЗМАЙЛОВСКИЙ ПАРК». БОЛЬШОЙ ЮМОРИСТИЧЕСКИЙ КОНЦЕРТ
17.05 Т/С «САМАЯ КРАСИВАЯ»
20.30 «СПЕЦИАЛЬНЫЙ КОРРЕСПОНДЕНТ»
21.00 ВЕСТИ НЕДЕЛИ
22.05 Х/Ф «САЙД-СТЕП»
00.15 Х/Ф «ОГНЕННАЯ СТЕНА»
02.20 «СТО ПРИЧИН ДЛЯ СМЕХА». СЕМЕН АЛЬТОВ
02.50 Х/Ф «ШЕСТОЙ ЭЛЕМЕНТ»

КУЛЬТУРА

07.30 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.10 «ОБЫКНОВЕННЫЙ КОНЦЕРТ С Э. ЭФИРОВЫМ»
11.40 Х/Ф «НА ПОДМОСТКАХ СЦЕНЫ»
13.05 ЛЕГЕНДЫ МИРОВОГО КИНО. В.МЕРКУРЬЕВ
13.35 НЕДЛИННЫЕ ИСТОРИИ
13.50 М/Ф «ВИЛЛИ-ВОРОБЕЙ»
15.05, 02.55 Д/С «ПОМЕСТЬЕ СУРИКАТ». «ЖЕЛЕЗНАЯ ЛЕДИ». 18 С. - «В ГОСТЯХ ХОРОШО, А ДОМА ЛУЧШЕ»
16.00 В. СИЛЮНАС. ЭПИЗОДЫ
16.40 ОПЕРА «ВАЛЬКИРИЯ»
20.35 «РЯЗАНОВ ИЗВЕСТНЫЙ И НЕИЗВЕСТНЫЙ»
21.30 Х/Ф «ВЕСЬЕГОНСКАЯ ВОЛЧИЦА»
23.10 Д/С «РИМ: РАССВЕТ И ЗАКАТ ИМПЕРИИ». «ПЕРВАЯ ВОЙНА С ВАРВАРАМИ»
00.00 Х/Ф «НИКТО НЕ УЗНАЕТ»
02.25 ДЖЕМ-5. ДИЗЗИ ГИЛЛЕСПИ
03.45 М/Ф «КОРОЛЕВСКАЯ ИГРА»

Ариг Ус

07.30 ИЗМЕНИ СВОЙ МИР. ПОГОДА. «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
08.00 «БЛАГАЯ ВЕСТЬ»
08.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ». ПОГОДА
09.00 М/С «ОХ УЖ ЭТИ ДЕТКИ»
09.40 «ГОСТЬ В СТУДИИ»
10.00 «ДОМ -2». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
11.00 ШКОЛА РЕМОНТА
12.00 «ТАНЦЫ БЕЗ ПРАВИЛ»
13.00 «ПРИВЕТ! ПОКА!». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
14.15 Х/Ф «СУДНЫЙ ДЕНЬ»
16.30 БОЛЬШОЕ КИНО ПО ВЫХОДНЫМ: «ИСТОРИЯ О ТРИСТАНЕ И ИЗОЛЬДЕ». ПОГОДА
19.00 Д/Ф «ЗАЛОЖНИЦЫ»
20.00 «МУНГЭ СЭРГЭ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
20.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ». ПОГОДА
21.00 «БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ»
22.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ». ПОГОДА
23.00 «КОМЕДИ-КЛАБ». «ЗНАКИ ЗОДИАКИ»
00.00 «ЖЕНСКАЯ ЛИГА»
00.30 СМЕХ БЕЗ ПРАВИЛ
01.30 «СЕКС» С А.ЧЕХОВОЙ

Тивиком

07.00 «АГЕНТСТВО-2»
07.30 Д/Ф «МАГИЧЕСКИЙ АЛТАЙ»
08.00 «ЗАЧЕМ ТЕБЕ АЛИБИ?»
09.00 ДАЛЬНИЕ РОДСТВЕННИКИ
09.30 КУЛИНАРНЫЕ ШТУЧКИ
09.30 КЛУБ «БЕЛЫЙ ПОПУГАЙ»
09.45 «СЕСТРЫ»
11.30 ОЧЕВИДЕЦ: САМОЕ ШОКИРУЮЩЕЕ
12.30 ШАГИ К УСПЕХУ С АЛИНОЙ КАБАЕВОЙ
13.30 «24»
14.00 НЕДЕЛЯ
15.00 РЕПОРТЕРСКИЕ ИСТОРИИ
15.30 ЧАСТНЫЕ ИСТОРИИ
16.30 ДАЛЬНИЕ РОДСТВЕННИКИ
17.10 «ТЕМНЫЕ ВОДЫ»
19.10 «СВОЛОЧИ»
21.15 «4400»
23.00 ФАНТАСТИЧЕСКИЕ ИСТОРИИ
00.00 ОЧЕВИДЕЦ: САМОЕ ШОКИРУЮЩЕЕ
01.00 МИРОВОЙ БОКС
02.00 ФОРМУЛА-1

СТС - «БАЙКАЛ»

06.09, 06.30, 07.02, 07.20, 08.30, 08.55, 00.20, 00.45, 01.25, 01.55, 02.20, 02.50, 03.20 СКАЖИ НА СТС-БАЙКАЛ
05.55, 07.15, 08.10, 09.25, 11.15 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ: БУРЯТИЯ
06.00 Х/Ф «ЛЕТО У БЕЛОЙ ВОДЫ»
07.45 М/Ф «ДЮЙМОВОЧКА»
08.20 М/С «СМЕШАРИКИ»
08.30, 16.30 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09.00 М/С «ТОМ И ДЖЕРРИ»
09.15 САМЫЙ УМНЫЙ
11.00 ГАЛИЛЕО
12.00 СНИМИТЕ ЭТО НЕМЕДЛЕННО
13.00 М/С «ЧИП И ДЕЙЛ СПЕШАТ НА ПОМОЩЬ»
13.30 М/С «ШОУ ТОМА И ДЖЕРРИ»
15.00 М/С «ЛЕГЕНДА О ТАРЗАНЕ»
16.00 6 КАДРОВ
17.00 СТС ЗАЖИГАЕТ СУПЕРЗВЕЗДУ
19.00 РАНЕТКИ ДРАМЕДИ 2 С.
20.58 «СКАЖИ!»
21.00 Х/Ф «ДИ О ЭЙ»
22.30 ХОРОШИЕ ШУТКИ
00.30 Х/Ф «ЗВЕЗДНЫЙ ПУТЬ. ВОЗМЕЗДИЕ»
02.40 Х/Ф «ВЕРА ДРЕЙК»
05.00 МУЗЫКА НА СТС

ДТВ

09.00 УДАЧНОЕ УТРО
09.50 МУЗЫКА НА ДТВ
10.00 «ЗВЕРИНЫЕ ШУТОЧКИ»
11.00 ТЫСЯЧА МЕЛОЧЕЙ
11.30 МУЛЬТФИЛЬМЫ
13.25 «КАЛАМБУР»
14.30 Х/Ф «ЭКСТРЕМАЛЫ»
16.30 Т/С «МЕРТВАЯ ЗОНА СТИВЕНА КИНГА»
17.30 Х/Ф «C.S.I. МЕСТО ПРЕСТУПЛЕНИЯ НЬЮ-ЙОРК»
18.30 Х/Ф «ЦЕНА СОКРОВИЩ»
20.30 Х/Ф «ШПИОНЫ И ПРЕДАТЕЛИ»
21.25 Д/Ф «ПРИГОВОРЕННЫЕ ПОЖИЗНЕННО»
22.00 ТЕРРИТОРИЯ ПРИЗРАКОВ
23.00 Х/Ф «ДАУН ХАУС»
01.00 Х/Ф «C.S.I. МЕСТО ПРЕСТУПЛЕНИЯ НЬЮ-ЙОРК»
01.55 Т/С «МЕРТВАЯ ЗОНА СТИВЕНА КИНГА»
03.00 «ГОЛЫЕ И СМЕШНЫЕ»
03.30 ТЕРРИТОРИЯ ПРИЗРАКОВ
04.25 Т/С «МОРСКАЯ ПОЛИЦИЯ: СПЕЦОТДЕЛ»
05.25 Х/Ф «ЛАС-ВЕГАС»
06.25 ЗВОНОК УДАЧИ

АМАРШАЛТА

Түгнын эхин гээд алдаршаhан Хүсөөтэ тоонтодоо hаяхана түрэ нараяа ханхинуулhан Санжа,Туяна Содномовтоной гэр бүлые үетэн нүхэдынь хани халуунаар амаршалаад, үреэлэй дээжэ хүргэнэ.

ХҮНДЭТЭ САНЖА, ТУЯНА!

Алтан дэлхэйн жама ёhоор
Аба, эжын буянгаар
Арюун дуранай шэдитэ хүсөөр
Айл бүлэ болоhон танаа
Амаршалнабди үнэн зүрхэнhөө.
Үри хүүгэдээр олон, жаргалтай,
Үнэр баян, үлзы хэшэгтэй,
Эбтэй эетэй, энхэ амгалан,
Зол заяатай ажаhуухатнай болтогой!

ҮНЭТЭ МАНАЙ ДАМПИЛ ВЕРА ХОЁР!

Гэр бүлэ боложо байhан ушараартнай энэ дэлхэйн хамаг hайханиие тандаа хүсэн амаршалнабди.

Бэе бэеэ сахин гамнажа,
Баабай, эжыгээ хүндэлэн ямбалжа,
Зориhон бодоhон хэрэгтнай
Зүбөөр, зохидоор бүтэг лэ!
Зүргэ hайхан харгыгнай
Зула шэнгеэр бадараг лэ!

Хамаг hайханиие хүсэн үлэгшэ Хүсөөтын үетэн нүхэд.

Гунан дэлхэй
Буряад үнэн
28.08.2008
№34(592)
Дүхэриг
№99(21642)

Дэлхэйн бэлигэй дээжэһээ

Генри ЛОНГФЕЛЛО

(Эхиниинь урдахи дугаарнуудта).

ГАЙАВАТЫН БАГА НАhАН

Арбан табанай һарын,
Аажам нажарай үдэшэ,
Алад саадын үедэ
Һүниин ододой дүүхэй
һайхан Нокомис бидэндэ
һараһаа буужа ерэһэн юм.

Үхибүүн наһандаа наадаба,
Үлирэй уяхан һалаада
Үетэн үхидөөрөө дүүжэндэбэ.
Хажуудахи нэгэниинь жүтөөрхэн,
Хухара дараба үлирэй эшэ.
Зүлгэ ногоото Мускодэ дээрэ
Зунай тэнюун үдэшэ
Эльгэ дотороо шэшэрүүлэн,
Эдирхэн Нокомис унашоо һэн.
Тэнгэриһээ одон унаба гээд,
Тэндэхи улад хэлсээл һэн.

Тэндэхиин зөөлэхэн хүбхэн дээр,
Тэндэхи эшэмхэй сэсэгүүд соо,
Мускадэ нэмжээ дайда дээр,
Мүшэдэй, һарын толон соо
Нокомис нарайлһан түүхэтэй.
Басагандаа, түрэһэн үридөө,
Венона гэжэ нэрэ үгэбэ.
Үлгыһөө Венона үндыхэдээ,
Үлирэй сэсэгшүү һалбарба,
һарын үнжэгэн толоншуу,
һаруул хурса одоншуу,
һайхан илдам шарайтай,
Уяхан зулгы бэетэй,
Үри тэнжэһэн бэлэй.

Басагаяа эхэнь һэргылдэг һэн,
Венонада дабтан захидаг һэн:
"Мэджекивисчээ холуур зайлаарай,
Мэдэжэ, ойлгожол ябаарай!
Тэрэнэй үгэдэнь бү ороорой,
Талада гансааран бү сэнгэ,
Сэсэгүүдэй дунда бү унта!"

Сэсэн үгэнүүдыень эхынгээ
Сэдьхэлдээ абадаггүй Венонада
Мэджекивис үдэшын бүрэнхыгөөр
Маряаба аргаахан шэбэнэһээр,
Набша намаа надхуулһаар.
Нааршаан хээрэ хэбтээл һэн,
Налагай зантай Венона.
Баруунай һалхин гэнэдхээн,
Венонада илдам үгэнүүдээр
Ухаан бодолыень төөрюулэн,
Улаахан хасарыень таалаба.
Удабашьегүй абьяас шуналай
Уйдхар дүүрэн шарайтай,
Гайавата хүбүүн түрэлэй.

Гайавата тиигэжэ мүндэлэлэй;
Гай тодхорто Мэджекивис,
Гамнаха сэдьхэлгүй Мэджекивис,
Нокомисай басага хаяад талиигаа.
Номгохон зантай Венонын
Уйдхарта даруулһан эдирхэн зүрхэн
Үни сохилоолгүй, үхэлдэ абтаал һэн.

Уйлан һугшараа Нокомис,
Үни удаан бархираа:
"Хэрзэгы Погок намайе
Хүтэлөөд ошохоёо яагааб даа?
Би шоройдо булуулхал байгааб!
Вагономин, вагономин! Ай даа!

Тунгалаг уһан Ехэ Далайн
Тудхалта Гитчи- Гюми дайдада
Эдирхэн наһанһаа Нокомис,
Одо мүшэдэй үри Нокомис,
Өөдөө болоһон бэлэй лэ.
Вигвамайнь ара хойгуурнь,
Бар тайга хүшэгэтхэ,
Шэмэтэ улаан борбоосгойтой,
Шэнэһэдэй, нарһадай саагуурнь,
Шиигээр анхилһан, эльһэ эльбэн,
Дошхон уһан Ехэ Далайн
Долгид наадан байдаг юм.

Зэрлиг хүбшын, далайн тунгалагта
Зээ хүбүүнтэеэ ажаһууба Нокомис.
Шэлбүүһэн, хүбхэн дэбисхэртэй,
Шэрэмэл һур татуургатай,
Үйһэн үлгы хүдэлгэжэ,
Уянгалан дууладаг һэн Нокомис:
"Унтыш даа, үгыл һааш баабгайда
Үгэжэрхихэб! Эва-ия, шара шубуухайм!
Вигвам соомнай юухэн ялалзанад бэ?
Вигвам соо хэнэй нюдэд гэрэлтэнэд бэ?
Эва-ия, шарахан шубуухаймни,
хөөрхы!"

Одо мүшэд тухайда Нокомис
Олохон домог түүрээгээ.
Нокомис харуулаал зээдээ
Ниидэхыень кометын гал сасан,
Ишкудойн урдахые миралзан.
һүлдэнүүдэй хатар харуулаа,
һүртэ сэрэгшэдыень танюулаа,
һүниин тэнгэй оронуудай
һарын үедэ санануудай.
һүлдэнүүдэй мүнгэлиг зүргэ
һүниин тэнгэридэ үзүүлээл,
һүрэглэн ябахадань тэдэнэй.

Зунай үдэшэ үүдэндээ
Забилан һуугаад хүбүүхэй
Шагнадаг һэн нарһадай шэбэнээе,
Шолшогоноһон урасхалынь мүрэнэй.
Шэдитэ удхадань асархадань:
"Минни-вава!" - шэбэнэхэ нарһад,
"Мэдвэй-ошка!" - гэлдэхэ долгид.

Сагаахан ошоор ниидэһэн,
Сохо шумуулые шэртэхэдэнь,
Үдэшын харанхыда гэрэлтэн,
Үбһэ ногоон дээгүүр ниидэн,
Намдуу аалихан шэнхинэжэ,
Нокомисай уянгаар дүнгинэхэ:
"Ва-ва -тэйзи, Ва-ва- тэйзи!
Ошон шумуул хатарыш даа,
Ошото хатараа эхилыш даа,
Урдамнай зугаа дэлгыш даа,
Урматай солгёон ниидыш даа,
Сагаахан ошоор сахилыш даа:
Сагтаа унтахаа хэбтэхэлби,
Сагтаа нойрто абтахалби!"

Гитчи- Гюми дээгүүр мандагша,
Гитчи - Гюми дээрэ толотогшо,
һарые тэрэ харахадаа, тэндэ
һүүдэршүү дүрсэ анхархадаа,
"Нокомис, одоо тэрээхэн юун бэ?"
Нэтэрүүхэн асууба. Нокомис харюусаа:
"Нэгэтэ уур ехэтэй сэрэгшэн
Шэнээгүйхэн хүгшөөе тэнгэри тээшэ
Шэдэжэрхиһэн гэжэл хэлсэгшэ.
Тэрэнь һара дээрэ унашоод,
Тэндээ хэтэдээ үлэшоо".

Зүүнэй тэнгэридэ харажархихадаа,
Зутар гоёхон бугааг һолонго,
"Нокомис, энэ юун бэ?" - асуубал даа.
Нокомис тэдхэбэ һонирхолыень:
"Энэшни тэнгэридэ Мускодэймнай;
Элдэб сэсэгүүд ой хүбшымнай,
Эндэхи намагаймнай набшанууд,
Дайдада хагдараа гэһыемнай,
Дахяад тэнгэридэ дэнзэлээ бшуу".

Һүниин тэнгээр бэгсэргын һүхирөө,
Һожоргүй энеэдынь соносбол,
Һонирхон: "Энэ хэн бэ?" Нокомичоо
Һурадаг бэлэйл даа заабол.
Харюусахал даа Нокомис түбшэнөөр:
"Хахад һүниин шара шубууд одоо
Хөөрэлдэнэ өөрынгөө хэлэн дээр,
Хүүгэдынь тоосолдоно хоорондоо!"

Тиигэжэ Нокомисой хөөрхэн зээ
Таниха болоол шубуудые нэрээрнь,
Тэдэнэй өөрсэ ааша аягыень,
Уурхайлдаг газарнуудынь зундаа,
Үбэлдөө яагаад амидардагыень.
Дүтэ харилсаа тэдэнээр байгуулаад,
"Дэгдээхэйнүүдни" гэн эрхэлүүлдэг һэн.

Амитадай маяг, абари зан
Алдуугүй мэдэдэг болоол һэн.
Боброй байра баридагые,
Вабосогой хамагһаа айдагые,
Хэрмэнэй тэжээлэйнь дараае,
Гүрөөһэнэй юундэ һэргэгые,
Гүйсэд ойлгожо, харилсахадаа,
"Гайаватын аха дүү" гэдэг даа.

Дэлхэй дайдые үзэһэн,
Домогшо Ягуу үбгэн
Дээбэлзүүр хүнгэн зантайш һаа,
Хүгшөө Нокомисай дүтын хүн
Хүбшэргэйтэ номо дархалаад,
Хүнгэхэн яшуляар годли хээд,
Хас шулуугаар зэбыень уралаад,
Бугын шүрбэһөөр хүбшэргэй
Бүтээгээд, Гайаватада хэлэлэй:

"Зай, хүбүүмни, яаралтайхан ябалши,
Захын модод соо агналши,
Загал гүрөөһэнэй һалаа эбэртэйе
Зэбэдээ шорлоод, абажа ерэлши".

Номо һаадагаа агсажа,
Нэтэрүү зангаар Гайавата
Ой гараба. Олон жэгүүртэн
Оршониие шэмэглэн дуулана.
"Гайавата, маанадые бү харбыш!",
Гуйба Опечи шубуухай.
"Гайавата, бидэниие бү хюдыш!",
Гунигтай дуулаба хухэ үдэтэ Овейса.

Тэдэниие Гайавата дууланшьегүй,
Тэмгэ саашаа гэшхэлбэ.
Гүрөөһэд ухаанһаань гараналгүй,
Голой гарса руу шэглэбэ.
Халуун мүртэнь оробо,
Хойноһоонь мүрдэн ошобо.

Ольха бургааһанай арада
Отожо һууба тэдэниие.
Тиин хоёр һэргэг нюдэдые,
Толгойнь томохон эбэрнүүдые,
Хуһадай эреэн һүүдэр доро
Хоншоортойнь хараба тодо.
Хамараа үргэжэ унхидахаднь,
Хамаг бэеэрээ һалганаба.
Уяхан мододой набшадал,
Улаан зүрхэниинь шэшэрэбэ.

Зүүн хүлөө үбдэглөөд,
Зэбэеэ татаба Гайавата.
Нариихан һалаагай найгамсаар,
Нарай набшын шэшэрэмсээр,
Гүрөөһэн бэеэ зэһэбэл,
Газар сабшан турьяжа,
Туруугаа дээрэхэн үргэбэл,
Тэб байса дэбхэрбэл.

Тодхорто үхэл руу һүрэшэбэ!
Хорото шарадал жиияад зэбэ,
Хорото шарадал шаагдашба!
Гарасын мододой дунда
Гуран үхэдхэн унашалай,
Зүрхэниинь хэтэдээ зогсошолой.
Зүрхэеэ шанга логшуулан,
Айдар Гайавата бусаба,
Альгаяа ташалдаба Ягуутай,
Айхабтар баясан Нокомис.

Гүрөөһэнэй эреэхэн арһаар
Гайавата зээдээ суба оёод,
Хүршэнэрөө Нокомис дуудаба,
Халуун мяхаар хүндэлбэ.
Гайаватые булта магтабад,
Габьяа солыень дуудабад:
Сон-джи-тэгэ, Ман-го тэйзи!

ГАЙАВАТА МЭДЖЕКИВИСТЭЙ ТЭМСЭБЭ

Балшар наһаниинь үнгэрбэ,
Бордойбо минии Гайавата.
Эдир наһандаа наадаба,
Үбгэдэй һургаал шагнаба.
Ажалай, агнууриин эрдэмдэ
Айдар Гайавата шэлжэбэ.

Гайаватын хүлнүүд габшагай даа!
Годлиёо харбаад урилдахадаа,
Хойноһоонь эрьюулжэ гүйхэдөө,
Хүсэжэ урдань оронол даа!
Хүсэтэй юм даа, гарнуудынь!
Хүдэр номоёо ганса амяар
Хүшэлэн татана арба дахин.
һурша годлинууд үрдилдэн,
һүртэй саашаа ниидэнэл.

Гайаватын гоёхон бээлэйнүүд,
Минджикэвон гэдэг бээлэйнүүд,
Орын арһан бээлэйнүүд,
Онсохон шэдитэй юм бэлэй.
Хабсагай байсануудые буталха,
Хайр шулуу элһэн болгохо эдитэй.
Орын тагалсагуудай арһаар
Оёгдоһон Гайаватын гуталнууд
Одоо шангахан эди шэдитэй.
Бахимдаа уялааень торгоод,
Борьбодоо бэхилжэ уяад,
Гансахан алхамаараа Гайавата
Гаталдаг юм хараани газар.

Нэгэтэ бэшэ эсэгэ тухайдаа
Нокомичоо тэрэ асуудаг һэн.
Нокомис зээдээ хамагаа
Нюуса далдагүй хөөрэдэг һэн:
Эхэ Венона тухайдань,
Энхэргэн һайханаар дурдадаг һэн.
Муу доторто Мэджекивисэй
Мэхэлһыень оло хэлээ һэн.
Гайаватын зүрхэн уур сухалда
Галдуулдаг бэлэй лэ тиихэдэ.

Эмэгэн Нокомисто тэрэ хэлэбэ:
"Эсэгэдээ хүрэжэ ошохомни.
Баруун һалхинай хизаарта,
Наранай жаргадаг нютагта,
Бушуулаад мэнэ мордохомни".

Орын арһан хубсаһаяа
Орёолгоод вампумай нубһадаар,
Хадхуур шэрхэгтэй халюунай
Хатуу үһээрнь шэмэглэбэ.
Шэлдэн модоор бүтээһэн,
Шубуунай үдэ хоноохон,
Сахюур зэбэтэ һуршадаа
Хоморгоондоо гударба.
Хандагайн шүрбэһэн хүбшэргэйдэ
Нахииса татуулһан номоёо
Нюргандаа тэрэ агсаба.

Һэримжэ дүүрэн Нокомис
Һэргылжэ хэлэбэ Гайаватада:
"Бү ошыш тиишэ, Гайавата,
Баруун һалхинай нютагта,
Тэрэш хара муухай бодолтой,
Тэнсэшэгүй аюулай тодхортой".

Зориг түгэлдэр Гайавата
Зүбшөөлтэ үгэдэнь оронгүй,
Зорижо гараба вигвамһаа.
Алхам бүридөө хараани газар
Ара таладаа үлээбэ.
Бар хүбшэ харалан барайба,
Бүрэнхы огторгойнь бүрыбэ,
Тала дайдын, ой хүбшын
Түймэрэй гал дүлэншүү
Халуун бүгшэм агаарынь
Хёрбоһон утаагаар анхилба.
Гайаватын зүрхэн түшэгэнэбэ,
Гайтай ехээр уурлаба.

Баруунай баруун зүг шэглэн,
Буга, оронуудһаа хүнгэхэнөөр,
Бизонһоо, гүрөөһэнһөө түргөөр,
Бушуухан ябаба Гайавата.
Мүрэн Эсконабые гаталба,
Миссисипиие оймон гараба,
Талын Хадануудые дабаба,
Талын нютагуудые үнгэрбэ,
Хара хүлтэнэй, Үнэгэдүүдэй
Хизаар аладлаад, Байса Хадануудта,
Баруун һалхинай орондо,
Бордоһон шуургатай оройдо,
Үргөөдэнь һалхидай Эзэнэй
Үтэлһэн Мэджекивистэ хүрэлэй.

Михаил БАТОИН оршуулба.

(Үргэлжэлэлынь хожом гараха).

Хүн ба үе саг

ДАРХАН

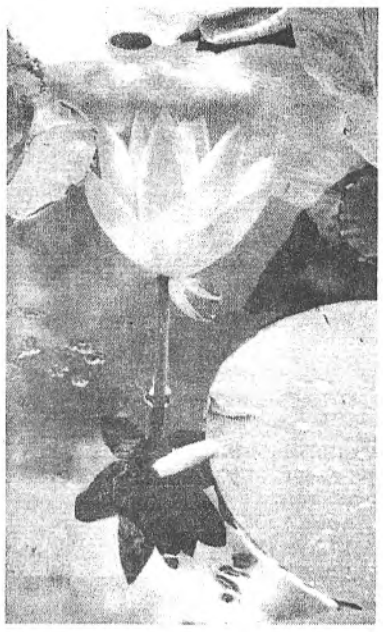

1864 оной мартын 24-дэ Сүүгэлэй дасанай шэрээтэ Дэлгэрэй ламхайн ябуулгын хүсөөр шэнэ Согшон дасан шулуугаар барихын зүбшөөл Шэтын генерал-губернатор Корсоков үгэhэн түүхэтэй. Дасанай барилгын ударидагшаар Намсарайн Шойбон гэдэг уран нарин, hанаамгай, ябуулгатай хүниие Дэлгэрэй ламхай томилбо. Энэ Намсарайн Шойбон гээшэ Сүүгэлэй дасанай шанзадба зэргэтэй байгаа. Шанзадба гээшэ дасанай эд, зөөри, сан жасые барихын хажуугаар, дасанай ябуулгашан юм. Энэ уялгада тон тааруу хүн hэн ха. Анханда Аргали нютагта тоонтотой байhан гэлсэхэ. Хожомынъ Сүүгэл дасан орohон. Аха дүүнэр, түрэлхидөө Аргалиhаань зөөлгэжэ, элдин дэлгэр Сүүгэл нютаг оруулhан. Эндээ бүхөөр нютагжажа, үбгэржэ, тулгаяа барагдатараа Сүүгэлэй дасанай дэбжэхэ, бадарха хэрэгэй түлөө бүхы шадалаа, шадабарияа үгэhэн түүхэтэй. Үндэр наhатай болоод, Майдари бурхан бүтээжэ, дасандаа үргэхэ гэжэ зүбшөөл гуйжа, 1897 оной январиин 20-до Забайкалиин сэрэгэй губернаторта хандаhан хандалгань 1897 оной май hарада зүб тээшээ шиидхэгдэжэ, энэл жэлэйнгээ зуниинь Майдари бурханай сүмэ баригдаhан байха юм. Намсарайн Шойбоон өөрөө Майдари бурханай дүрын хэб, сүмын зураг хэhэн, өөрөө сүмэ барилга, бурханай дүрэ бүтээлгын ажал ударидаhан юм ха. Бурханай дүрэ Шойбон шанзадбын дүтын түрэл болохо Гармын Юндэн Бронзо Доржо, Убанын Эрдэни гэжэ хоёр түмэршэ дархашуултай, Бархуу Даба гэжэ модоной дархан - тай бүтээhэн гэжэ түүхэдэ тэмдэглэгдэнэ. Гансахан гурбан хүнэй хэжэрхихэ бэлэн ажал бэшэ гээшэ ааб даа, хажуугаарань туhалhан зон олон байгаа ёнотой, тон лэ ехэ уран дархашуулынь эдэ байгаа гэжэ ойлгохоор. Иигэжэ Сүүгэлэй дасанда Майдариин сүмэ, Майдари бурханай дүрэ бүтэhэн байха юм.

Мүнөө үедэ бурхан шажан, эрдэмтэй лама санаартан тухай түүхын хуудаhануд олондо элиржэ, ямар ехэ ажал хэжэ, оролдолго гаргажа, арад зоноо гэгээрүүлхэ, саашанхи хүгжэхэ харгы зам гаргажа, заажа үгэhэн байна гээшэб гэжэ элирнэ.

Эдэнэй тоодо Шойбоон шанзадбын нэрэ алтан үзэгүдээр мүнхэлэгдэнхэй. Юундэб гэхэдэ, Майдари бурхан бүтээжэ, дасандаа үргэhэниинь, гүнзэгы ухаатай, холые харадаг, эрдэмтэй хүн байhан гэжэ гэршэлнэ.

Майдари бурхан ерээдүй сагай амгалан тайбан ажамидаралай эрдэм hургаал дэлгэрүүлжэ, хүн зоной ухаан бодолые, ажал хэрэгыень арюун замда оруулха гэhэн зорилготой сахюусан. Энэ сахюусанай hургаал 80000 жэл соо түгэстөө хүрэхэ ёhотой гэжэ түүхын бэшэг гэршэлнэ.

Майдари бурхан 8,5 м. үндэртэй, хүлөөрөө газар тулаад hуужа байhанаар бүтээгдэhэн. Энэ хадаа бүмбэрсэг дэлхэйдэ буужа ерэхэ гэhэн удхатай.

1930-аад оной хамалганай үе болотор Майдари бурхан ажалша малша арад зонойнгоо буян хэшэгэйнь hахюуhан алтан туяагаар бадаржа байhан.

1935 оной хабар Майдариин сүмэ Хүнхэрэй сомондо үгэхэ гэжэ шиидхэбэри гараhан байгаа, тэрэнь хүсэндөө ороогүй, хожомынь сэрэгшэдэй hомоной склад болоод байтараа, 1980 ондо hомон тэhэрээд, энэ сүмэ шатаhан ха. Майдари бурханай дүрэ нарин уран дарханай бүтээл гэжэ сэгнэгдэжэ, 1939 ондо Ленинградай комплексно экспедицидэ үгтэhэн. Энэ экспедици хаагдажа байhан дасангуудай зөөриие «Шажан мүргэлэй, түүхын болон антропологиин, этнографиин» музейдэ суглуулха гэhэн даабаритай ябаhан ха.

1989 ондо монголой делегаци Монголой соёл культурын министрэй орлогшо Ш.Цэндаюши түрүүтэй монгол дасанай бурхангуудые бэдэрхэ зүбшөөл манай гүрэнhөө абажа, Санкт-Петербургын Казанска соборой запаснигта бэдэрүүл хэжэ байтараа, Сүүгэлэй дасанай Майдари бурхан олohон гэжэ хэблэлдэ толилогдohон, зондо энэ ушар элирhэн.

70-аад жэл боложо, амиды хүн шэнги, сагай шэрүүниие бултынь дабажа, Майдари бурхан арад зондоо бусаhан болоно.

Эдэ олон жэлнүүдэй хугасаа соо нилээдгүй хүндэ хүшэр ажабайдал манай гүрэн, арад зон дабажа гараа гээшэб! Хүлгөөтэ сагай эрьюулгэ соо талхан тоohон болошонгүй, бүдүүн түлэгыншье haa, олдohониинь манай буряад арад зоной, эсэгэ ба эжынэрэймнай сахижа ябаhан буян хэшэгэй хүсэ шадал болоно бэшэ гү?

Майдари бурханай дүрэ бүрин бүтэн болгожо суглуулха, сүмэдэнь hуулгаха аза талаан байтай хүбдүүд омогой Дармын Баяр Намдакович гэжэ алташа мүнгэшэ дархан хүбүүндэ тудаhан байна. Энэ хүбүүнэй уг унгиинь богонихоноор хэлэхэдэ, иимэ. Борхобшотон долоон хүбүүтэй байhан ха. Долоон хүбүүдэйнь нэгэн Бороллой Намдаг гэжэ алташа, мүнгэшэ, нютаг зондоо суутай нарин дархан хүбүүтэй байhан. Намдаг дархан хоёр хүбүүтэй байhан. Бага хүбүүниинь Намдагай Гарма Петергофско военно-политическэ училищи дайнай урда дүүргэгдэ, Сталинградай фронтдо эхинhээнь ябаhан. Эндэ амидын тама үзэжэ, шархатаhаншье haa, хүл дээрээ нютагаа бусаhан. Хэршье бэе муутай болohон haa, багшын ажал эрхилжэ, физкультурын багшаар, окружкомой инструкторааp хүдэлhэн. Басагатай байhан. Мүнөө мэндэ байгаа haa, зээнэрээ эрхэлүүлжэ байха байгаа.

Ехэ хүбүүниинь Намдагай Дарма-Бадараа Агын округой тон түрүүшын шофёр мэргэжэл шудалhан 9 хүбүүдэй нэгэниинь, Агуехэ Эсэгын дайнда эхинhээнь адаг болотор дайнай гал харгынуудые гаталжа ерээд, Могойтын МТС-тэ олон жэл ажаллаа, хожомынь Зугаалайгаа ошожо, дүй дүршэлөө залуушуулда дамжуулжал байhанаа, 62 наhандаа бурхандаа мордohон. Нүхэрынь Дашинимын Лхама ехэ уран гартай, нарин гоёор буряад хубсаhа оёдог, даруу, урин зантай хүн hэн. Лхама абгай дайнай үедэ Могойтын промкомбинадта оёдолшоноор, валенкэ дарадаг мастераар хүдэлөө. Мүнөөшье эндэ тэндэ Лхама абгайн дараhан валенка хадагалаатай байжа байгаа hаань, гайхалгүй. Тусгаар hайн шанартайгаар хэдэг байгаа. Энэ гэр бүлэдэ 1954 ондо Баяр хүбүүн түрэhэн намтартай. «Хүн болохо багаhаа, хүлэг болохо унаганhаа» гэдэг оньhон үгэ энэ хүбүүндэ ехэ тааруу. Хара багаhаа зурагта бэрхэ, дарханда уран, нарин хүн бодohон юм.

1977 ондо СССР-эй, Росси гүрэнэй мэдээжэ уран зурааша Даши-Нима Дугаровичь Дугаров, тэрэ үедэ Буряад Республикын Уран зураашадай холбооной түрүүлэгшэ байгаа, элинсэг хулинсагайнгаа эди шэдитэ уран дарханай найруулгые дахин hэргээхэ түсэбтэй, уг унгиин дархан гарбалтай хүбүүд, басагадые суглуулжа, буряад арадайнгаа заншалта уран дарха эхилhэн габьяатай. Эдэ залуушуулайнь нэгэн Баяр болоно. Тэрэ гэhээр гуша гаран жэл соо Баяр Намдакович олон тоото эхэнэрэй зүүдхэлнүүдые, мүнгэн буряад хутагануудые буряад маягаар хэhэн. Эдэ зохёолнуудынь Франци, Инди, Монгол, Япондо болohон уласхоорондын выставкэнүүдтэ олоной анхаралда табигдажа, үндэр сэгнэлтэдэ хүртэhэн, үнсын суглуулбарида, музейнүүдтэараhан. Гансашье энэ ажал эрхилээд ябаагүй, харин Буряад драмын театрай гоёолтонуудые, ЛВРЗ-гэй соёлой байшанай, амаралтын байшангай, Наушкын станциин гоёолтонуудые хэлсэhэн.

Россин Федерациин соёл культурын габьяата ажал ябуулагша, искусствоведениин кандидат И.И.Соктоева Баяр Намдаковичай зохёохы ажалда үндэр сэгнэлтэ үгэжэ, иигэжэ бэшэhэн: «Баяр Намдакович ёhото буряад маягаар зохёохы ажалаа ябуулдаг, амитанай дүрэ, набша ногоошье, илангаяа бурхан тахилай зүйлнүүдые дүүрэн тэгшээр урлажа шададаг, дээдэ гарай нарин дархан гэжэ элирнэ».

Баяр Намдакович Түмэн хүбүүнтэеэ Буряад Республикын, Агын, Санкт-Петербургын дасангуудай урилгаар бурхан тахилыень hэргээhэн, шэнээр бүтээхэ юумыень бүтээhэн, ехэ дүй дүршэлтэй, мэдээжэ дархашуул болohон.

Баяр Намдакович 1980 онhоо СССР-эй уран зураашадай бүлгэмэй гэшүүн, хэжэ ябаhан зохёохы ажалынь олониитэдэ үндэрөөр сэгнэгдэжэ, «Буряад Республикын габьята уран зураашан» гэжэ нэрэ зэргэдэ хүртэhэн юм.

Энэ дархан хүбүүндэ Майдари бурханиие hэргээн бүтээхэ хуби заяан тудаhаниинь гайхалгүй. Зургаан hарын туршада обоолоотой, жэбэ жонходоо баригдашаhан зэд түмэр зүйлнүүдые сэбэрлэжэ, дутуу дундыень дахин шэнээр, тон адлиханаар бүтээжэ суглуулха гээшэмнай бэлэншье хэрэг бэшэ гэжэ иимэ ажал тухайлха дархашуул мэдэнэ ёhотой.

Зуу гаран жэлэй жэбэ жонхо улаан зэд болотор сэбэрлэhэн хүн тухай хоёр гурбан үгэ хэлэнгүй үнгэржэ болоногүй. Юундэб гэхэдэ, энэ ажалай шанарhаа бүхы бүтээлэй шанар дулдыдана.

Баяр Намдакович энэ захяа абахадаа, Дабаагай Ринчин гэжэ хуряахайгаа , сагаа малгай хуасай омогой Тугдымгэлэгэй Дабаагай ехэ хүбүүн, «намтай энэ ажал хэлсэгты», - гэжэ уриhан байна. Ринчин Батуевич Жуковскиин нэрэмжэтэ военно-воздушно-инженернэ академи дүүргэhэн, гушаад гаран жэл сэрэгэй албанда ябаhан хүн. Бурхан бүтээхэ гээшэмнай юун гээшэб гэжэ ехэ ойлгохошьегүй haa, hонюушань диилэжэ, зүбшөөлөө үгэhэн юм. Наhааараа нарин ажалтай ябаhан Ринчин Батуевичай лаб hайнаар мэдэхэ шадаха юумэниинь жэбэ жонхо байгаа. Энэ хара боро ажал шэн сэбэрээр хэжэ, дархан Баярай магтаалда яhала хүртэhэн ха. Хажуугаарнь хэлэхэдэ, олон тушаалтай, хүнгэн, түргэн хүн эхинhээнь Баяр дархантай энэ ажалда ябалсаа.

Эндэ Баяр Намдаковичай хүбүүн Түмэн Баярович тухай дурдангүй гаража болоногүй. Юундэб гэхэдэ, энэ хүбүүн угайнгаа дархан солые дамжан абаhан, өөрын онсо маягтай, мэдээжэ болohон дархан юм. Түмэн Баярович Майдари бурханай олон нарин гоёолтонуудые шэнээр дабтан hиилэжэ бүтээhэн, өөрынгөө хубитые энэ ехэ хэрэгтэ оруулhан байна.

Дарма-Бадараа ахайн ехэ хүбүүн Самбу Намдакович Зугаалайдаа ажahуудаг. Хүдөө ажахын хүтэлбэригшэдэй дунда шатын мэргэжэлэй эрдэмтэй, түрэл нютагтаа хониной бригадираар олон жэл ажаллаа, абадаа адли эрхим жолоошон ябаа. Мүнөө наhанайнгаа амаралтада гараhан, гурбан хүбүүтэй, басагатай бүдүүн хотон болohон. Самбуугай ехэ хүбүүн Мүнхэ Самбуевич Чечен дайнай халуун шулуу долёohон, энэ дэмбэрэлтэ хэрэгтэ Баяр ахайнгаа хажууда өөрынгөө хубита оруулжа ажаллаа.

Түмэршэ, мүнгэшэ, алташа дархан Галай тэнгэриин үргэмжэ доро ябадаг гээд, Чингис хаан эдэ дархашуулда хэhээлтэ үзүүлэнгүй, ойронь хүрэдэггүй байhан гэхэ юм. Дархан гээшэ бөөнэр шэнги угтай зон, тэнгэриин гарбалтай гэдэг hэн ха. Энэмнай монгол туургата арадай нэгэ тусгаар ёhо гуримынь байhан ха. Энэ ушарhаа тон гол дархан тухайнь нэгэ бага дэлгэрэнгыгээр бэшэжэ, арад зоноо танилсуулха зорилготой бэшэбэб.

Сүүгэл дасанай архивариус Бальжинима Цыренов «Сүүгэл дасанай Майдари бурхан мүндэлбэ» гэжэ статья соогоо энэ ехэ ажал хэрэгтэ хабадааhан зониие тооложо бэшэhэн юм. Тиимэhээ энэ статья соогоо дахин дабтангүй гарабаб.

2008 оной сентябриин 12-то Сүүгэлэй дасанда Майдари бурханай арамнай болохо. Энэмнай хүнэй наhанда нэгэ дахин тушаалдадаг үндэр тэнгэриин буян хэшэгтэ хүртэхэ аза талаан болоно.

Бидэнэр, буряад угсаатанай үри бэенэр, элинсэг хулинсагайнгаа эрдэм бэлиг, үндэр түрэлтэ үбгэн аба эжынгээ нангин хэрэгые арюун сэбэрээр сахижа, үеhөө үедэ дамжуулан мүнхэлхэмнай болтогой!

Димит ГАРМАЕВА,
ажалай ветеран.

15 №34(592)

Зурхай

Буряад үнэн 28.08.2008

Дүхэриг №99(21642)

XVII ЖАРАНАЙ ШАРА ШОРОЙ ХУЛГАНА ЖЭЛ

НАМАРАЙ ҮЛҮҮ hАРА

Буряад литэ	2	3	4	5	6	7	8
Европын литэ	1	2	3	4	5	6	7
Гараг Нэрэ Үдэр	Дабаа Һара понед.	Мягмар Марс вторник	Һагба Меркури среда	Пүрдэ Юпитер четверг	Баасан Солбон пятница	Бимба Сатурн суббота	Нима Наран воскр.
Үнгэ Үдэр	хүхэ Луу	хүхэгшэн Могой	улаан Морин	улаагшан Хонин	шара Бишэн	шарагшан Тахяа	сагаан Гахай
Мэнгэ	3 хүхэ	2 хара	1 сагаан	9 улаан	8 сагаан	7 улаан	5 шара
Һуудал	гал	шорой	түмэр	огторгой	үһан	уула	хии

Гарагай 2-то намарай үлүү hарын 2 (сентябриин 1).

Хүхэ Луу, 3 хүхэ мэнгын, галда hуудалтай үдэр.

Бурханда мүргэхэ, гал тахиха, тангаригаа болюулха, дайсаниие номгодхохо, эм найруулха, үһан балин («чавдор»), лусуудай балин (лудор) гаргаха, лусууд тахиха, эм залаха мэтын үйлэнүүдтэ hайн.

Гэхэ зуура газар малтаха, хутага бүлюудэхэ мэтын зүйлэнүүдтэ муу.

Хүнэй үhэ абаа hаа, хэрүүл болохо.

Гарагай 3-да шэнын 3 (сентябриин 2).

Хүхэгшэн Могой, 2 хара мэнгын, шоройдо hуудалтай үдэр.

Хутагын хурса үдэр.

Даллага абаха, эм найруулха, дасан (дуган) арамнайлха, лусууд тахиха зэргын үйлэнүүдтэ hайн.

Гэбэшье дайсаниие номгодхохо, хулгай дээрмэ элирүүлжэ дараха, гэмтэниие бариха мэтын үйлэнүүдтэ таараха.

Хүнэй үhэ абаа hаа, малаар баян болохо.

Гарагай 4-дэ шэнын 4 (сентябриин 3).

Улаан Морин, 1 сагаан мэнгын, түмэртэ hуудалтай үдэр.

Хутагын хурса үдэр.

Бурханда мүргэхэ, зальбарха, лусууд тахиха, тангаригаа болюулха, түмэрөөр хүндэ хэрэгтэй зүйлнүүдые бүтээхэ шухала.

Энэ үдэр hэеы гэр бүрихэнь хорюултай.

Хүнэй үhэ абаа hаа, хёморол болохо.

Гарагай 5-да шэнын 5 (сентябриин 4).

Улаагшан Хонин, 9 улаан мэнгын, огторгойдо hуудалтай үдэр.

Бурханда мүргэхэ, бисалгал хэхэ, панаhан хэрэг түргэн бүтэхэ, хэлэ ама намдааха, мүр гаргаха, hайн үйлэ үүсхэхэ, зарга шиидхэхэ мэтын үйлэнүүдтэ hайн.

Хүнэй үhэ абаа hаа, олзо оршо наашалха.

Гарагай 6-да шэнын 6 (сентябриин 5).

Шара Бишэн, 8 сагаан мэнгын, үhанда hуудалтай үдэр.

Бурханда мүргэхэ, бурхан, сахюуса тахиха, энэ үдэр шэнэ хубсаhа үмдэхэ, модо hуулгаха, шэмэг зүүдэл зүүхэ, найр наада эмхидхэхэ, хии мори хиидхүүлхэ мэтын үйлэдэ hайн.

Хүнэй үhэ абаа hаа, амгалан байдалда hайн.

Гарагай 7-до шэнын 7 (сентябриин 6).

Шарагшан Тахяа, 7 улаан мэнгын, хада уулада hуудалтай үдэр).

Наранда, hарада, бусад юртэмсэнүүдтэ шүтэхэдэ hайн. Бурхан тахиха, шүтэхэ мэтын үйлэнүүдтэ hайн.

Хүнэй үhэ абаа hаа, хёморол болохо.

Гарагай 1-дэ шэнын 8 (сентябриин 7).

Сагаан Гахай, 5 шара мэнгын, хиидэ hуудалтай үдэр.

Отошо бурханай үдэр.

Бурханда мүргэхэ, дасан (дуган), мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые бодхоохо, тарнинуудые олоор, түргөөр уншаха, Аюушын hахил хүртэхэ, аршаан, эм найруулха, наhанай хүсэ арьбажуулха, худа ураг болохо, худалдаа наймаа үүсхэхэ, үзэгтэ hураха, зурхай шудалха мэтын үйлэнүүдтэ hайн.

Хуран үйлэдэхэ үдэр дайсаниие дараха шухала.

Хүнэй үhэ абаа hаа, наhан ута болохо.

«Ламсан» дуган (Улаан-Удэ, Ленинэй үйлсын, 15).

Средагай, воскресениин үдэрнүүдтэ үдэшын 18 сагhаа бүхы бузарhаа, үбшэ зоболонhоо, муухаа холодуулха, арюудхаха үүргэтэй Лүйжэнэй ном хурана.

Энэ Лүйжэндэ ерэhэн зон архитай, конфетэ, печенитэй, тоhо, дабhа хэрэглэнгүй, өөрын шүүhэн дээрэ шараhан үхэрэй мяханай багахан хуби асарха зэргэтэй.

Ум маани бадмэ хүм!

Ойн баяр

БҮХЫ НАhАЯА - АЮУЛГҮЙН АЛБАНДА

С.ДОНДОКОВАГАЙ фото-зураг.

«Хүн болохо багаhаа, хүлэг болохо унаганhаа» гэhэн арадай сэсэн мэргэн үгэ удхатайл байна. Загарайн аймагай Хуушан Элхиhээ доошоо оршодог галзууд нютагта 1918 ондо «Монгол галзууд» омогой Маюур-Доржын Базарай Сэмбэд hамганиинь нарайлжа, Балжан хүбүүн түрэhэн юм.

Базартан жиирэй юрын айлайхи, умсын ажал эрхилдэг байгаа. Балжан хүбүүн баабайгаа дахажа, бага балшар наhанhаа үбhэ сабшаха, түлеэ бэлдэхэ, газар хахалха, мал ажаллаха, газаахи, гэртэхи ажалаа дууhан хэдэг hэн. Балжанай баабайтан 1929 ондо коммунада ороо, баймга коммунань артель болоо, 1932 ондо артелиинь гахайн совхоз болоходонь, тоо бодохоодоо бэрхэ, өөрэ долонгир Балжаниие малай фермын тоо бүридхэгшөөр томилбо. Эрхүүгэй зургаа hарын счетоводой курса дүүргээд, совхоздоо счетоводоор хүдэлбэ. 1937 ондо комсомолой Загарайн райком Балжан Базаровые милициин таhагай паспортист болохо зууршалга үгэжэ, тэрэ паспортистаар хүдэлжэ, ажалай хажуугаар оперативна хүдэлмэрилэгшэдтэ туhалдаг болобо. Ороддосотой, шумууhан хубүүе милициин дарга уголовно бэдэрэлгын отделениин хүдэлмэрилэгшэ Никита Мурзинай туhалагшаар томилбо. Омскын милициин hургуулида хоёр жэл hуража дүүргээд, Буряадай милициин уголовно бэдэрэлгын таhагта хүдэлhэн юм.

1943 ондо Балжан Доржиевич Базаров Баунтын аймагай милициин таhагай даргаар томилогдожо, минии эгэшэ Лхама Батуевна нүхэртээ Багдарин hуурин ошоhон юм. Лхама Батуевна Баунтын милициин; таhагай паспортистаар хүдэлбэ. Хэдэн жэлдэ Баунтда хүдэлхэдэнь, элдэб хэрэгүүдээр командировкодо ябаха ушар гарадаг байгаа. Үбэлдөө мори шаргаар, зундаа хазаар морёор ябаха баатай болодог hэн.

Хүбшэ тайга hүрөөтэй, баабгайтай дайралдаха, шононуудhаа дайганаха, элдэб ушарнууд болгошо hэн гээд мүнөө тэдэнэр тэрэ үеые дурсан хөөрэдэг юм.

Манай эгэшэ hама Батуевна олон жэлдэ милицидэ хүдэлжэ, «Отличник милиции» гэжэ хүндэтэ тэмдэгтэ, «В.И. Ленинэй түрэhөөр 100 жэлэй ойдо зорюулагдаhан медальда» болон үшөө арбаад медальда хүртэhэн юм. Хурайха абгай хоёрой энэ ута наhан соогоо хүшэр, хүндэ, аюултай ажал хэhэнэйнь гэршэ болопон тоо томшогүй олон элдэб зиндаагай хүндэлэлэй грамотануудь, бэлэгүүд бүлынь архивта хадагалагдажа байдаг юм. Баунтhаа бусажа, МВД-дэ хүдэлөө, удангүй Улаан-Удын Советскэ районой милициин даргын орлогшоор томилогдобо. Энэ тушаалда 1962 он болотор хүдэлөө юм. Энэ үедэ гараhан гэмтэ ябадалнуудай 90-92 хубиие мүрдэн элишэлжэ, хотодо ажаhуугшадhаа аюул зайсуулдаг байгаа. Буряад Республикын МВД-гэй музейдэ Балжан Доржиевич болон тэрэнэй бүлэ тухай стенд бии юм. «Эрхэ» гэжэ Буряад Республикын милициин ветерануудай эмхиин зүгhөө Балжан Доржиевич hама Батуевна хоёрые «Россин МВД-гэй тогтоогдоhоор 200 жэлэй ой» гэhэн баярай тэмдэгээр шагнаа юм.

Ажалша, урагшаа hанаатай, арад зо-нойнгоо дунда хүндэтэй ябаhан эхэ, эсэгын үхибүүд тэдэнэрэйнгээ гашай, заабариhаа гарангуй, бултандаа улад зондоо хүндэтэй хүнүүд болонхой. Ехэ басаганиинь Евгения Балжановна врач-терапевт, кардиолог, дээдэ гарай эмшэн, ороддосотой hайн ажалай түлөө тэрэ Буряад Республикын медицинын габьяата хүдэлмэрилэгшэ гэhэн нэрэ зэргэдэ хүртэhэн, Дарима Балжановна Хориин хоёрдохи дунда hургуулиин тоо бодолгын баршаар хүдэлөө. Хориин аймагай Соведэй депутадаар hунгагдаhан. Наhанайнгаа амаралтада гаратараа Хориин аймагай гулваагай орлогшоор амжалтатай хүдэлhэн юм. «Россин Федерациин гэгээрэлэй отличник» гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэтэй юм. Нина Балжановна олон жэл соо прибор бүтээлгын заводто инженер-технологоор хүдэлөө юм. Заводто хүдэлжэ байхадаа, тэрэ эрхим ураган нарижуулагша байhан юм. Дүн хамта ураган нарижуулгын 8 дурадхал оруулжа, алдар солодо хүртэhэн юм.

Минии эгэшэ hама Батуевна Балжан Доржиевич хоёр айл болоhоор 65 жэл ажаhуужа байна, августын 27-до Балжан хурайхаймнай 90-тэй болобо, эгэшэмнай буряадаараа 90 наhанай дабаан дээрэ ябаhа. Хүндэтэ хурайхайтанаа эдэ ойн баярнуудаар амаршалаад, үхибүүдэйнгээ дүүрэн жаргал хаража, hайхан үргэмжын гурбан зөөлэниие үзэн, үшөө үни удаан сарюун сэлмэг hуухатнай болтогой!

hамасуу БАТОЖАБАЙ.

АНАА ДАСАН АЛДАРТАЙ

Үхибүүн наhандаа Анаагай дасан ошодог байhан тухайгаа мүнөө үеын үндэр наhатай үбгэд, хүгшэд дулааханаар дурсан hуудаг лэ.

Сагаан hарын хуралда, Дуйнхор, Дончод, Майдариин болон Зула хуралнуудта буряад зон бултадаа hайн хубсаhаа үмдэжэ, хазаар моридоо гоёожо, олоороо суглараад, дасанаа зоридог байhан юм. Анаа голой хойто бэедэ гарахадань, аяар холоhоо дасанай алталмал ганжарнуудай, олон тоото толинуудай наранай туяа доро жабхаланта hайханаар яларан байхань үзэгдэдэг бэлэй. Анаагай дасан хадаа 80 тохой үндэртэй Майдари бурхантай, нангин шүтөөнэй мянган бурхадтай, Дончуур маниин хүрдэтэй байhан юм. Дуганнуудые нэрлэбэл, Цогчен дуган, Сахюусанай дуган, Майдари бурханай дуган, Дуйнхорой, Мамбын, Жүдэй, Чойрын болон бусад hэн. Дасанай хашаагай газаа талада аймаг дуганууд бии байгаа: галзууд, хүбдүүд, шарайд, хуасай обогуудай дуганууд.

Дасанай ойро ехэ hуурин байгаа. Тэндэ ламанар, хубарагууд ажаhуудаг hэн. Мүн ехэ шууюур байhан юм. Тэндэ hү, мяхан, огородой ногоон эдеэн элбэгээр наймаалагдадаг байгаа.

Олон тоото ламанараа хуралда суглуулхын тула дасанай хоёрдохи дабхаhаа харангаа тоншожо, үхэр бүреэ үлеэдэг hэн. Анаагай приходой бүхы буряад нютагуудhаа хурса бэрхэ хүбүүд хубарагууд боложо абтаад, саашадаа эгээл сэсэн, номдоо оролдосотой хүбүүдынь гэбшэ, габжанар болодог байhан юм.

Үлзы хэшэгээр баян Үльдэргэ нютаг тоонтотой байhан Молон багшын хэлэhэнэй ёhоор, шажан мүргэл дахинаа hэргээгдэжэ, дасан, дуганууд шэнээр бодожо эхилхэ бэлэй. Тиин гэр бури гэбшэ, газар бүри габжа бии болохо, гэгээшүүл гэртэ түрэхэ гэhэн сэсэн мэргэн үгэнүүдынь мүн лэ хүсэлдэжэ эхилэнхэй.

Анаагай дасан 1990 оной декабрь hарада hэргээгдэжэ эхилээд, тэрэ гэhэнhээ хойшо мүнөө болотор бүхы буряад зоной аша туhада буян ехэтэй ажал хүдэлмэриеэ үрэ түгэс ябуулжа байна.

Манай дасан Буряад орон соогоо алдар суута дасануудай нэгэн мүн. Эндэ элдэб жэлнүүдтэ дээдэ шатын олон ламанар ургажа гараа. 12-дохи Пандидо Хамба-лама Даша-Доржо Итигэлов Анаагай дасанда хубараг болоод, аяар 23 жэлэй туршада эндээ бур-хан шажанай номуудые шудалhан байна ха юм.

Байгша оной июль hарын хуушаар Хори тосхон дээрэ ехэ марафон эмхидхэгдэжэ, үргэн дэлисэтэйгээр үнгэргэгдэhэн байна. Энэ ехэ марафоной гол зорилгонь гэбэл, Анаагай дасаниие hэргээн заhабарилгада хэрэгтэй болохо мүнгэ зөөри суглуулха гэhэн хэрэг мүн болоно. Анаагаймнай дасанай шэрээтэ лама Еши-Лэгсэг гэбшын айхабтар ехэ ороддосоор, эдэбхи үүсхэлээр иимэ нангин хэрэг эхилбэ ха юм.

Энэ марафондо Хориин, Хэжэнгын болоод Яруунын улад зон эдэбхитэйгээр хабаадаа гээд тэмдэглэхэдэ болоно. Олон тоото улад зон шадаха зэргээрээ энэ ехэ үйлэ хэрэгтэ туhалха гэжэ үнэн зүрхэнhөө ороддоо. Тэрэшэлэн хүдөөгэй поселени бүхэн, эмхи зургаан, hургуули, хүүгэдэй сэсэрлиг бүхэн сагаан сэдьхэлэй эдэбхи үүсхэл харуулаа hэн.

Нина Тожиловна Дашиева түрүүтэй Улаан-Үдэдэ ажаhуудаг хориинхид мүн лэ олоороо хабаадажа, горитой мүнгэ зөөри үргэhэн юм. Энэ марафониие Людмила Дугарова, Түмэн Цыремпилов гэгшэд эрхим бэрхээр хүтэлбэрилэн ябуулаа.

Анаагай дасаниие hэргээн заhабарилха талаар мүнгэ зөөри суглуулха хэрэг энээгээр дүүрэшэнэ бэшэ. Ерэхэ жэлэй март hара болотор мүнгэ зөөри үргэжэ байхада болохо юм. Тиимэhээ Анаагай дасаниие заhабарилха нангин хэрэгтэ хубитаяа оруулжа, буян хэхэ дуратай зоной хабаадаха саг үшөө бии.

Анаагай дасанай анханайнгаа hайхан түхэл шарай бэелжэ, олон мянган улад зониие баясуулан уттажа байхань дамжаггүйл.

Доржо ДАМБАЕВ.

Шажан, мүргэл

Хориин ахамад тайшаа Дамба-Дутар Ринчинэй гэгшын эдэбхи үүсхэлээр 1795 ондо Анаагай дасан баригдаhан түүхэтэй юм. Түрүүн модон дасан байhан аад, түймэрэй галда хай-лахадань, шулуугаар шэнэ дасан бодхоohон юм.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Генеральна директор - ахамад редакторай түлөө Т.В.САМБЯЛОВА.

Редакторай түлөө Д.Б.ГУРОДАРМАЕВА.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: И.М.ЕГОРОВ, Б.Г.БАЛЬЖИРОВ, А.Н.КОВАЛЕВ, М.В.КАЛАШНИКОВ, И.В.СМОЛЯК (Буряад Республикын Правительство), А.С.КОРЕНЕВ, Ц.Б.БАТУЕВ, В.Р.БУЛДАЕВ, Ц.Э.ДОРЖИЕВ (Буряад Республикын Арадай Хурал), А.Л.АНГАРХАЕВ (генеральна директор-ахамад редактор), Г.Х.ДАШЕЕВА (редактор), С.Б.БАЙМИНОВА (харюусалгата секретарь), В.Г.ГОМБОЕВА, Н.Д.БАДМАРИНЧИНОВ, Л.В.ОЧИРОВА, Б.В.БАЛДАНОВ, А.А.ФАДЕЕВА, В.Д.ДАМДИНОВА.

Манай адрес: 670000, Улаан-Үдэ хото, Каландаришвилиин үйлсэ, 23, Хэблэлэй байшан "Буряад үнэн". E - mail: unen @ mail.ru

Газетэ хэблэлэй 4 хуудаhан хэмжээтэй. Индекс 73877. Хамтын хэhэг - 30080. Хэблэлдэ тушаагдаhан саг - 17.00.

"Республиканска типографи" гэhэн ОАО-до бэлэн диапозитивүүдhээ газетэ 7000 хэhэгээр хэблэгдээ. Директорэйнь телефон: 21-40-45.

Б-0165-дахи номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай.

Хэблэлэй байшанай телефонууд: генеральна директорэй-ахамад редакторай - 21-50-96, приёмнын - 21-54-54 (факс), ген. директорэй 1-дэхи орлогшо - ахамад редакторай орлогшын - 21-68-08, ахамад редакторай орлогшонорой - 21-64-36, 21-33-61, секретариадай - 21-60-21; таhагууд: экономикын болон политикын - 21-63-86; соёлой болон түүхын - 21-54-93; «Морин хуур», «Вершины» журналнуудай редакци - 21-55-97; залуушуулай, оюутадай ажабайдалай болон олониитын хүдэлмэриин, «Одон» журналай редакци - 21-54-93; мэдээсэлэй - 21-67-81, спортын - 21-54-93, рекламын - 21-62-62, коммерческэ ажалай - 21-55-97, компьютерна түбэй - 21-66-76, бухгалтериин - 21-23-67.

Редакцида ороhон материалнууд шүүмжэлэгдэдэггүй, мүн авторнуудтань бусаагдадагүй.

Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, нютагай нэрэнүүдэй бэшэлгые хазагайруулhан ушарта авторнуудынь харюусалгатай. Редакциин hанамжа авторайхитай адли бэшэ байжа магад.

«Буряад үнэн» Хэблэлэй байшанай ажалшад Буряадай арадай поэт, Буряад Республикын ба Россин Федерациин соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, элитэ журналист Цырендулма Цыреновна Дондогойдо хайрата зээ хүбүүн

Цыренэй

наhа бараhан ушараар гүнзэгы шаналал гашуудалаа мэдүүлнэ.

Буряадай Уран зохёолшодой холбоон Буряадай арадай поэт, Буряад Республикын ба Россин Федерациин соёлой габьяата хүндэлмэрилэгшэ Цырендулма Цыреновна Дондогойдо хайрата зээ хүбүүн

Цыренэй

наhа бараhан ушараар гүнзэгы шаналал гашуудалаа мэдүүлнэ.

«МИРЫ» на священном озере

О работе Фонда содействия сохранения озера Байкал

...В результате передовых, не имеющих мировых аналогов,научных исследований будет разработан комплекс практических рекомендаций. Это позволит всем нам проявить максимальную компетентность и ответственность в деле сохранения важнейшего экологического ресурса России - озера Байкал.

А.Н.ЧИЛИНГАРОВ, президент Фонда содействия сохранения озера Байкал, председатель Наблюдательного совета ФССОБ, депутат Государственной Думы РФ, Герой Советского Союза, Герой России, член-корреспондент РАН.

...Фонд содействия сохранения озера Байкал возлагает на себя масштабную задачу по развитию института экологической ответственности российского бизнеса. Его деятельность нацелена на то, чтобы всеми возможными способами от поддержки масштабных научных исследований озера до содействия созданию экологически безопасных технологий - способствовать сохранению и охране Байкальской природной территории.

М.В.СЛИПЕНЧУК, председатель Попечительского фонда содействия сохранения озера Байкал, руководитель Группы компаний «МЕТРОПОЛЬ», кандидат географических наук.

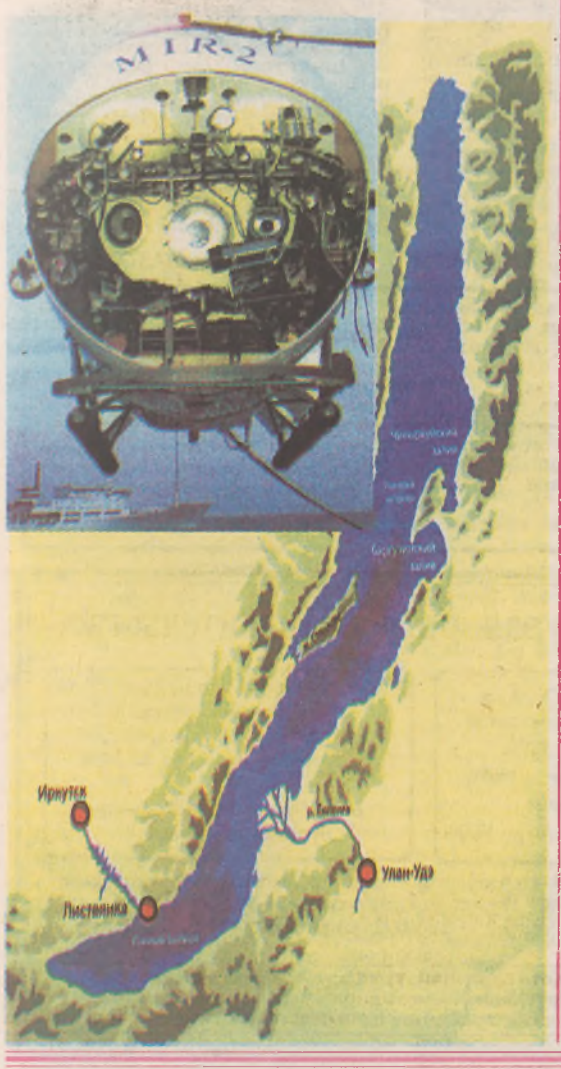

ПАДЕНИЕ В БЕЗДНУ

Специальный «МК «в Бурятии» корреспондент Александр Махачкеев совершил погружение на глубоководном аппарате «Мир» и стал еще одним байкальским гидронавтом из числа журналистов.

14 августа на глубоководных обитаемых аппаратах «Мир-1» и «Мир-2» погружались два экипажа. В первом вместе с пилотом Анатолием Сагалевичем находились писатель Валентин Распутин и директор Байкальского института природопользования Сибирского отделения РАН Арнольд Тулохонов. Во втором - командир экипажа Виктор Нищета, биолог Игорь Ханаев и специальный корреспондент «МК «в Бурятии» Александр Махачкеев, репортаж очевидца мы публикуем в сокращении для своих читателей.

В лодке

Место погружения выбрали недалеко от базы экспедиции поселка Турка. Сначала ушел под воду «Мир-1», а затем люк задраили и над нашими головами. Время на часах было 12.49. Кабина аппарата представляла тесное пространство, где командир располагался в центре, сидя на кресле, а два пассажира, по бокам полулежа. Снизу находились три иллюминатора в центре большой для командира, по бокам для нас - поменьше. За внешней средой, освещенной прожекторами на расстоянии метров пяти, можно было наблюдать и на экране, куда изображение поступало от телекамеры снаружи. Командир, он же пилот, управлял движением субмарины с помощью джойстика, еще двумя рычагами он двигал похожими на клешни внешними манипуляторами. Кислород для дыхания поступал из баллона.

Падение в бездну шло под треск радиоаппаратуры и тиканье таймера. Время от времени командир выходил на связь: «Катер 113. Прием. Все в норме», «Мир-2». «Глубина 200», «Глубина 320 до грунта. Все в норме».

Между тем в кабине становилось все холоднее. Пришлось натянуть носки из специального комплекта одежды гидронавта, там еще был теплый комбинезон.

Мимо проплывал чудный неизведанный мир. Словно птицы в небе парили в толще воды голомянки - самые необычные рыбы озера-моря. Они плавно двигали плавниками, похожими на веера. «Это поистине удивительная рыба, - восторгался Игорь. - У голомянки нет воздушного пузыря. Ее тело на 40 процентов состоит из жиров. Это практически чистый рыбий жир! Но она не ходит большими стаями, а потому не имеет промыслового значения. Хотя у нас были спецзаказы от парфюмерных фирм Москвы и даже Польши! Это уникальный материал для парфюмерной промышленности!».

На дне

- До грунта осталось 30 метров, - сообщил командир. - Будем тормозить. Сильно быстро идем. Глубина 619 метров. Сейчас нас накроет муть. Глубина 620 метров. 625 метров!

Командир передал наверх: «Достигли дна. Глубина 625 метров. Время 13.20. Все в норме». Сверху ответили: «Глубина 625 метров. Время 13.20. Принято». Когда лодка осела, открылось дно, напоминающее лунный пейзаж. Но вместо кратеров оно было покрыто бугорками и ямками - жилищами донных животных. В свете прожекторов кишели мириады существ. Блаженствовали рачки, мальки, личинки, рыбы, черви и прочее. Хозяйничали голомянки. Осетры, таймени, стерляди, омули, сиги и прочая рыба пасется выше, нерпа ныряет на глубину до 300 метров. Крупные голомянки величаво колыхали плавниками. Никто ее не съест, разве что другая голомянка и субмарина двинулась над дном, закладывая виражи, поднимаясь по склонам подводных гор и снова падая в ущелья, пугающие своей темнотой.

За бортом бычки и рачки закусывали друг другом, а внутри мы ели бутерброды, яблоки, печенье и сникерсы, запивая соком. Наступил обед. На случай малой нужды были припасены специальные устройства, учитывающие анатомические особенности мужчин и женщин.

В это время сверху сообщили, что погода ухудшается, и «Мир-1» пошел на подъем. Скоро наша очередь. Подъем занял 30 минут. Снова за иллюминатором шел снегопад планктона, а с глубины 100 метров начался зеленоватый рассвет. В 16.00 мы были на поверхности. В иллюминаторы бились стаи пузырьков, пробился солнечный свет. Погружение заняло 3 часа.

Игра стоит свеч

Всего в ходе экспедиции «Миры» на Байкале», которая продлится до середины сентября, намечается совершить 60 погружений. На дне Байкала ученые ищут не только нефть и газ, но и исследуют биомир озера, подводные гидротермы, грязевые вулканы, а также ведут поиск археологических и исторических артефактов. На сегодня уже есть первые сенсационные результаты.

- Экспедиция сделала три открытия мирового уровня, - заявил Арнольд Тулохонов, - Первое - это выходы нефти, которые заставляют пересмотреть классические теории ее образования. Скорее всего, нефть образуется не только там, где есть органические осадки. На глубине 850 метров были обнаружены и отложения битума (тяжелых фракций нефти), образцы которых взяты учеными для дальнейшего изучения.

Второе - обнаружены новые виды водорослей, губок и червей. Мы воочию убедились, что водная толща озера представляете собой «суп из планктона». Не менее богатая жизнь бурлит на дне Байкала.

Третье - со дна подняты камни-валуны. Это совершенно новое и невероятное открытие! Это наглядное и неоспоримое свидетельство того, что когда-то в ледниковый или межледниковый периоды там, где лежат, эти камни, была суша!

По словам Арнольда Тулохонова, сейчас уровень озера стабилен. Однако Байкал активно развивается, его западный берег поднимается, а восточный - опускается. На это указывает и такой признак - все термальные источники на озере находятся на восточном побережье. Тем не менее, все участники экспедиции уверены, что современный российский бизнес, в частности, в лице председателя попечительского совета Фонда содействия сохранению озера Байкал Михаила Слипенчука прекрасно понимает значение академической науки для развития экономики и страны в целом. А значит, изучение Байкала и имеет хорошие перспективы и в будущем.

Александр МАХАЧКЕЕВ.

31 августа - День Байкала

БАЙКАЛ - живой организм

Участники экспедиции «МИРЫ» на Байкале» дали пресс-конференцию

Научная экспедиция «Миры» на Байкале» уникальна. Экипажи глубоководных обитаемых аппаратов работают на пределе возможностей: за месяц с небольшим прошло 26 погружений в разных точках акватории озера. Впервые на Байкале обнаружена нефть - в выбросах, в пробах грунта, в виде битума со дна озера. Теория осадочного нефтеобразования, лежащая в основе происхождения западно-сибирских нефтяных кладовых, может быть оспорена. Обнаружены сейсмогенные структуры, речные террасы, камни-окатыши, которые дают новые знания об истории Байкала за его 25-30 миллионов лет развития. Одно из новых знаний, которое может стать открытием в науке, но которое требует дополнительных исследований, - это то, что уровень Байкала когда-то был до 500 метров ниже, чем сейчас. Жизнь байкальских глубин разнообразна: рачки-бокоплавы заселили отвесные подводные скалы, беспузырные, пелагические широколобки и живородящие рыбки-голомянки живут во всех толщах воды и на дне, при давлении в 160 атмосфер. Удивляет чистота Байкала на всех его глубинах, признаков экологических проблем в местах погружений нет.

Об этом и многом другом говорилось на пресс-конференции, которую дали для представителей СМИ участники экспедиции - заведующий лабораторией аналитических центров БИП СО РАН, доктор биологических наук **Валерий Бабудоржиевич Батуев,** заведующий лабораторией паразитологии и экологии гидробионтов, доктор биологических наук **Николай Мартемьянович Пронин** и директор БИП СО РАН, доктор географических наук, депутат Народного Хурала РБ **Арнольд Кириллович Тулохонов.**

«Результаты первого года экспедиции буду озвучивать на Байкальском экономическом форуме», - сказал А.К.Тулохонов. Кроме того, как выясняется, и сами участники сентябрьского форума в Иркутске будут иметь возможность побывать в составе экипажей «Миров».

Всего в экспедиции так или иначе уже приняли участие 8 судов, в том числе суда из программы мероприятий Года планеты Земля, федеральной целевой программы «Чистая вода». В составе экипажей побывали командир, Герой России **Е.Черняев,** депутаты Госдумы РФ **Н.Комарова, В.Груздев** во главе с членом-корреспондентом РАН **А.Чилингаровым.** А также другие известные ученые, общественные деятели, например, писатель **В.Распутин.** «Рельеф дна Байкала у берега очень отвесный, иногда даже с отрицательным значением, - говорил А.К.Тулохонов, комментируя демонстрацию фоторяда на экране. - А вот эти светящиеся пятнышки - планктон, живые организмы в водах Байкала».

Обводненные грунты «просматривались» эхолотом, максимальная отметка глубины, показанная компьютером, составила 1591,92 метра для морской воды, по электронным данным вода является абсолютно пресной. В том погружении членом экипажа был Президент РБ В.В.Наговицын. На дне установлены флаги России и Бурятии, вымпел с символикой 85-летия республики.

Первый же керн (проба грунта) был с нефтью, а в районе Горевого утеса со дна был взят битум.

Аппараты «Мир» - это принципиально новые, уникальные технические возможности исследований. Это новая ступень знания, по сравнению с возможностями аппаратов «Пайсис». Прошло 26 погружений, сегодня будут еще два, аппараты даже не успевают просыхать, как сказал А.К. Тулохонов. Получен богатый научный материал, предполагаются открытия, например, будут обнаружены новые микроорганизмы.

«Миры» себя окупили с точки зрения нового научного знания. Напротив Посольской банки (район акватории - **ред.**) обнаружены газовые гидраты, может быть, в будущем создадут технологии для их использования. В Клюевке будем 25 августа на профилактике, потом пойдем на Бугульдейку, на иркутский берег. Кроме того, будем искать следы подводных катастроф, на линии Танхоя, Бабушкина - следы ледовой переправы вековой давности».

Проект очень дорогостоящий, но при этом не истрачено ни копейки государственных средств, работают ученые Москвы, Новосибирска, Улан-Удэ, Германии, Японии, как сказал В.Б.Батуев. Экспедиция вызывает интерес всего мирового научного сообщества.

Говоря о разнообразии животного мира Байкала, обычно называют цифры 1500-1800. На самом деле насчитывается 2500 и более видов животных, от простейших до высокоорганизованных, сказал **Н.М.Пронин.** «Байкал, как лаборатория биоразнообразия, не имеет аналогов. Эндемизм Байкала сосредоточен в его глубине». Первые исследования животного мира Байкала делал польский ученый Б.Дыбовский, в обработке его материалов принимали участие ведущие ученые Европы.

Голубая губка, вызвавшая интерес участников пресс-конференции, - это многоклеточные колониальные животные, а ее голубизна образуется за счет микроорганизмов. В губках живут симбиотические животные.

Есть предположение, что Байкал образовался в результате речной деятельности, и когда-то уровень воды в нем был гораздо ниже. Об этом говорят камни-окатыши, глыбы со дна Байкала. Это может стать фундаментальным открытием.

«На конференции по газификации Бурятии, которую организовал Газпром, я предложил не делать каких-то обходных маршрутов для газопровода, а протянуть его по дну Байкала, - сказал А.К.Тулохонов. - Ширина Байкала - каких-то 30-40 километров в разных местах, и мы на «Мирах» будем осматривать дно в разрезе дельта Селенги-Бугульдейка». Исследователю истории байкальского побережья **А.Тиваненко** предложено принять участие в погружении.

Сенсационных сообщений о загрязнении Байкала рекомендовано не ждать. Одна из главных предпосылок: существование механизма самоочищения Байкала. А Байкальский БЦБК, с его выбросами, не спасут и новые очистные сооружения. «Только решение экономических вопросов спасет Байкал, только сытый человек может разрешать проблемы сохранения природной среды, запретами, ограничениями ничего не добьешься. У Байкала не должно быть бедных - в этом суть».

Даржана ЦЕЛОВАЛЬНИКОВА, наш корр.